

Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți

Eugeniu COȘERIU

pe drum de țară și studii bălțene,
genial lingvist pe plan internațional

100 DE ANI DE LA NAȘTERE

Bălți, 2021

EUGENIU COȘERIU,
pe drum de țară și studii bălțene,
genial lingvist pe plan internațional

**Culegere de comunicări și reflecții
de la Conferința internațională,
consacrată aniversării a 100 de ani de la nașterea
lingvistului Eugeniu Coșeriu**

Bălți, 2021

Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere

**Ediție îngrijită de: Elena BELINSCHI, doctor în filologie,
conferențiar universitar**

Redactori: Ludmila OUȘ și Victoria ȚÎCU

Consultant referințe bibliografice: Ludmila CORGHENCI

Corector: Rodica CINCILEI

Traducători: Micaela ȚAULEAN și Natalia SERJANTU

Coperta: Victor ȚAULEAN și Diana ȚURCANU

*Colegiul de redacție nu poartă răspundere
pentru conținutul articolelor incluse în culegere*

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Eugeniu Coșeriu : pe drum de țară și studii bălțene, genial lingvist pe plan internațional : Culegere de comunicări și reflecții de la Conferința internațională, consacrată aniversării a 100 de ani de la nașterea lingvistului Eugeniu Coșeriu / Biblioteca Municipală "Eugeniu Coșeriu" Bălți ; ediție îngrijită de: Elena Belinschi ; traducători: Micaela Țaulean, Natalia Serjantu. – Bălți : S. n., 2021 (Tipografia din Bălți SRL). – 124 p. : fot.

Texte : lb. rom., fr., germ., rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 30 ex.

ISBN 978-9975-3309-9-2.

80/81(092)(082)=00

E 89

SUMAR

Ludmila OUȘ. <i>Eugeniu Coșeriu – un nume pe care Biblioteca bălțeană îl poartă cu demnitate</i>	4
<i>Reflecții aniversare din conferință. Cuvânt de salut</i>	6
Elena BELINSCHI. <i>Pasiunea așteptării</i>	7
Gheorghe POPA. <i>Creatorul de Geniu, Eugeniu Coșeriu</i>	10
Elena BALINSCHI. <i>Eugen Coșeriu — lingvistul-geniu al contemporaneității și nume de referință în „Calendar național 2021”</i>	20
Iulian MOLDOVANU. <i>Dimensiunea istorică a Lingvisticii în două texte semnate de Eugen Coșeriu</i>	26
Angela MÂNDÂCANU. <i>Eugeniu Coșeriu – un Apostol al adevărului...</i>	30
Wolf-Dieter STEMPEL. <i>1.Leben Und Werk.2. NECROLOG (în germană și română)</i>	42
Natalia SERJANTU. <i>Wolf-Dieter Stempel „Despre prietenul Eugeniu Coșeriu”</i>	54
Corina IAVORSCHI. <i>Eugeniu Coșeriu. Ani de liceu</i>	57
Angela COȘCIUG. <i>Le texte dans la vision d’Eugenio Coseriu</i>	64
Valentin JITARU. <i>Cum l-am cunoscut pe Eugeniu Coșeriu</i>	76
Micaela ȚAULEAN. <i>Interesul științific al lui Eugeniu Coșeriu pentru alte (multe) limbi</i>	81
Rodica RUSU. <i>Pe urmele lui Eugeniu Coșeriu</i>	88
Rodica CINCILEI. <i>Conceptia lui Eugeniu Coșeriu despre limba română</i>	91
Maria VLEJU. <i>Eugeniu Coșeriu – un Lingvist pentru toate timpurile</i>	100
Raisa PINTEAC. <i>Profesorul Eugen Coșeriu – Prințul științei lingvistice</i>	102
Silvia CIOBANU. <i>„Gigantul” de la Mihăileni...</i>	105
Emilia ȚENTIU-NENESCU. <i>Cu gândul la Omul de geniu (prin prisma cenaclului „Sfânta casă de acasă”)</i>	110
Ana GRABAZEI. <i>Impresii despre Patriarhul lingvisticii moderne</i>	113
Natalia SERJANTU. <i>Eugeniu Coșeriu – Lingvistul mileniului</i>	115
Adriana GROSU. <i>Eugeniu Coșeriu – înveșnicire prin vocație</i>	118
<i>Conferința „Eugeniu Coșeriu, pe drum de țară și studii bălțene, genial lingvist pe plan internațional”. File de album.....</i>	121

EUGENIU COȘERIU – UN NUME PE CARE BIBLIOTECA BĂLȚEANĂ ÎL POARTĂ CU DEMNITATE

Ludmila OUȘ,
director, Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți

Anul 2005 a fost un an remarcabil pentru Biblioteca bălțeană. Acesteia, prin Decizia consiliului mun. Bălți nr. 10/35 din 9 decembrie a aceluiași an, i-a fost conferit numele ilustrului savant Eugeniu Coșeriu. Momentul dat a fost prilejuit de aniversarea a 125 de ani de la fondarea Bibliotecii.

Acum 11 ani în urmă, la aniversarea a 130 de ani ai Bibliotecii, asistam la inaugurarea Plăcii comemorative de pe fațada Blocului central al Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu” Bălți – Placa comemorativă „Eugeniu Coșeriu”. Îmi amintesc că acest eveniment a coincis atunci, în anul 2010, cu organizarea, la Bălți, a Salonului Internațional de Carte pentru Copii și Tineret. Două evenimente de anvergură pentru urbea noastră: unul pentru copii și tineret, iar altul, deși pentru întreaga comunitate bălțeană, totuși rămânea a fi pentru un grup mai select, or, la acea perioadă, în mun. Bălți nu prea se cunoșteau multe despre ilustrul savant, cu excepția, desigur, a mediului academic din cadrul Universității de Stat „Alecu Russo” din localitatea noastră. Deci, două evenimente remarcabile într-o zi, ambele având ca pilon cuvântul scris.

Vorbeam anterior despre faptul că nu prea se știa acum 11 ani în urmă despre Eugeniu Coșeriu. Ce s-a schimbat de atunci?! Probabil, câte ceva s-a schimbat, căci atunci, în 2010, noi, cei de la Biblioteca care poartă numele savantului, ne-am

trasat un obiectiv, la care nu renunțăm niciodată – de a promova acest nume în comunitatea bălțeană, de a-l aduce cât mai acasă pe lingvistul care „a călătorit pe toate meridianele” și a ținut cursuri în diferite limbi ale lumii, iar primul discurs în limba română l-a ținut abia peste 28 de ani la Congresul Internațional de Romanistică de la București.

Am mers prin instituții de învățământ cu un ciclu de reviste informative. Le vorbeam elevilor despre faptul că, uite, a existat așa o personalitate, care a pornit de aici, de la noi, și ne-a dus faima în lume. Le vorbeam elevilor despre câte limbi a cunoscut lingvistul și de câte distincții a fost învrednicit. Doream ca ei să înțeleagă că de aici, de pe meleagurile noastre, a pornit în lumea mare un tânăr care a devenit un nume de referință în lingvistica mondială.

Nu ne-am oprit aici și, dacă în fața elevilor veneam doar cu informații de ordin general, atunci pentru persoanele mai inițiate în lingvistică, pe parcursul anilor, am organizat o gamă variată de activități – mese rotunde, conferințe, ședințele Cenaclului „Sfânta casă de acasă” etc., iar cel care ne aduna de fiecare dată era Eugeniu Coșeriu.

Eugeniu Coșeriu „ne adună” și astăzi, într-o culegere, fapt care vorbește despre aceea că Biblioteca bălțeană „a crescut” și astăzi, căci, purtând cu demnitate numele ilustrului savant, pornit de pe „drum de țară și studii bălțene”, își aduce aportul la promovarea acestui NUME, căruia nu o singură dată i-a fost atribuit, pe bună dreptate, calificativul „genial lingvist pe plan internațional”.

Reflecții aniversare din conferință

*Conferința consacrată lingvistului Eugeniu Coșeriu la un secol de la naștere a fost deschisă de directorul Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu” Bălți, dna Ludmila Ouș. La tradiționalul **Bine ați venit**, doamna director a continuat cu un*

Cuvânt de salut

Stimați oaspeți ai evenimentului de astăzi, vă zic bună ziua și bine ați venit la Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți. Bine ați venit la evenimentul consacrat aniversării de 100 de ani de la nașterea lingvistului Eugeniu Coșeriu, eveniment ce se înscrie în șirul activităților dedicate ilustrului savant, organizate atât în țară, cât și peste hotare.

Am onoarea să dau start acestei conferințe, or, Biblioteca pe care o reprezint poartă, deja de 15 ani, cu demnitate și mândrie, numele ilustrului savant Eugeniu Coșeriu, la propunerea domnului doctor, profesor universitar, Gheorghe Popa, prezent astăzi la Conferința cu sugestivul titlu „Eugeniu Coșeriu – pe drum de țară și studii bălțene, genial lingvist pe plan internațional”.

Eugeniu Coșeriu este cel care, după cum menționează dl Popa: „se naște într-o țară, dar când revine acasă, găsește o altă țară”; „Călătorește (în interes de serviciu) pe toate meridianele lumii, dar baștina poate să și-o revadă abia peste 50 de ani, a fost și a rămas ceea ce este, adică român, și chiar român basarabean, născut și crescut în cultura românească, dar, în același timp, este și un filozof al înstrăinării naționale”.

Eugeniu Coșeriu – cel care se autodefinia drept „un fiu risipitor al culturii românești”, dar, prin opera sa (monografii, manuale, articole, interviuri ș.a.), demonstrând că niciodată nu a fost un dezdărcinat, este considerat astăzi, pe drept cuvânt, cel mai mare lingvist al contemporaneității.

Stimați oaspeți! Am deosebita onoare ca, în numele colectivului pe care îl reprezint, să salut prezența la eveniment a domnului doctor habilitat, profesor, Gheorghe Popa; a ex-directorului Muzeului de Istorie și Etnografie din s. Mihăileni, dna Angela Mândăcanu; a șefului Secția cercetare bibliografică, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, dna Elena Balinschi; a colaboratoarei Bibliotecii Științifice Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, dna Silvia Ciobanu; a colaboratorului Bibliotecii Județene „Mihai Eminescu” din Botoșani, dl Iulian Moldovanu; a redactorului literar al Teatrului Național „Vasile Alecsandri” din Bălți, dl Valentin Jitaru; a profesoarelor de limbă și literatură română, dnele: Rodica Rusu-Coroban, Corina Iavorschi, Alina Cojocar, Raisa Pinteac, Maria Vleju, Rodica Cincilei, Ana Grabazei, Emilia Țentiu; a conferențiarilor universitari, dr. Angela Coșciug și Micaela Țaulean; studenta Adriana Grosu și, nu în ultimul rând, a colegelor mele – bibliotecare din Rep. Moldova.

PASIUNEA AȘTEPTĂRII

Elena BELINSCHI,
doctor în filologie, bibliotecar,
Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți

2021 este anul omagial al municipiului Bălți, când se celebrează aniversarea a 600 de ani de la înființare. Anul 2005 e anul când Bibliotecii Municipale i s-a conferit numele genialului lingvist Eugeniu Coșeriu. Cenaclul „Sfânta casă de acasă” organizează, periodic, întâlniri, la care participă mulți doritori: comunitatea din teritoriu (Bălți) și din republică (Chișinău, Telenești, Florești, Fălești, Râșcani), dar și din alte țări (România, Germania, Anglia). În primul rând, îi avem pe bălțeni – cei de-acasă. Biblioteca bălțeană, nu o singură dată, promovează valori culturale, cum ar fi: scriitori, medici, arhitecți, ingineri, pedagogi, artiști, muzicanți etc. Răscolind trecutul și răsfoind pagini de carte, lista personalităților notorii de la Bălți este în creștere.

Această tradiție a urbei noastre a fost respectată și în acest an, desfășurând lucrările Conferinței – centenar coșerian. Conferința cu genericul „Eugeniu Coșeriu, pe drum de țară și studii bălțene, genial lingvist pe plan internațional”, în contextul zilelor de sărbătoare a căruntului oraș Bălți, este dedicată pământeanului nostru, savantului național și internațional Eugeniu Coșeriu și este consacrată aniversării a celor 100 de ani de la nașterea marelui lingvist. Conferința este o întâlnire prielnică, care a depășit din toate punctele de vedere dificultățile vremii (perioadă de vacanță, caniculă, pandemie...). Cu acces on-line, conferința a decurs în susținere și colaborare cu savanți, cercetători, conferențieri universitari, profesori filologi, matematicieni etc. din diverse instituții de învățământ, precum și cu bibliotecari, jurnaliști, elevi, studenți de la Facultatea de Litere și Științe ale Educației, Psihologie și Artă a Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți etc.

Evident, a fost impresionant să urmărim cu mult interes și „palette de participanți” de diferite vârste, niveluri; respectiv, și să ascultăm atât mesaje științifice, cum ar fi valoroasa comunicare a dlui dr. hab., profesor Gheorghe Popa, dar și prezentările artistice ale elevilor Liceului Teoretic Republican „Ion Creangă”, ghidați de prof. de română Cojocaru Alina, care au reușit să ne cucerească prin mesajele lor doldora de o emotivitate și sensibilitate de nedescris.

Arealul tematic al comunicărilor prezentate a avut un singur scop: a-l prezenta pe genialul Coșeriu – Omul și Opera; a-i aprecia înalt vasta lui contribuție în domeniul științei lingvistice și didactică. Participanții conferinței au impresionat prin originalitatea și diversitatea temelor puse în discuție, lăsând loc chiar și pentru unele momente hazlii din viața lingvistului Coșeriu, fapt ce-a creat o atmosferă caldă și amicală. Luările de cuvânt (științifice sau cu notă de elogiu), din perspectivă pragmatică, au menționat domeniile de interes (filologic, poetic, metodic și didactic) ale raportorilor, în general. Prin calitatea dezbaterii problemelor, prin nivelul ridicat al comunicărilor și al discuțiilor, prin atmosfera ținutei de o cultură și un model de etichetă, întâlnirea virtuală a însemnat pentru noi o lecție clasică și în domeniul educației (căreia îi cam ducem dorul).

Culegerea de materiale a conferinței noastre se dorește a fi un semn de recunoștință savantului și patriotului Eugeniu Coșeriu.

Mersul pe urmele conferinței

Intervenție de moderator: Genericul conferinței „Eugeniu Coșeriu, pe drum de țară și studii bălțene, genial lingvist pe plan internațional” se datorează impresiilor în urma celor citite pe o pagină de revistă. În 1957 cei trei mari lingviști români Al. Rosetti, Iorgu Jordan și Al. Graur, după întâlnirea lor cu Eugeniu Coșeriu la Congresul de la Oslo, au rămas entuziasmați de acest tânăr de numai 36 de ani. Iar I. Jordan ar fi exclamat: „E mare, știe multe lucruri și le știe bine”. Imediat, mi-am amintit de altă întâmplare, la baștina băiatului Eugen, unde Coșeriu a copilărit. Acolo a rămas primul său

învățător „excepțional”, Roman Mândâcanu, care repeta soției sale unul și același lucru cu referire la elevul Eugen: „Irină dragă, crește un munte pe moșia satului nostru”. În continuare, îi vom expune activitatea lui de savant, lingvist și profesor în toate domeniile lingvisticii, ca fiind, cu adevărat, un reprezentant de prestigiu.

Conferința, prin rețeaua de socializare, este susținută, în parteneriat, de o impresionantă echipă de profesori universitari, savanți, scriitori, funcționari de teatru și din învățământ, cadre didactice (Liceul Teoretic Republican „Ion Creangă”; L.T. „Lucian Blaga”, Bălți; L.T. „Lucian Blaga”, Telenești; Gimnaziul Ghiliceni, Telenești; Colegiul Politehnic, Bălți, Colegiul de Industrie Ușoară, Bălți etc.), precum și bibliotecari din bibliotecile din Bălți, Chișinău și Botoșani, România.

Intervenție de moderator: Pe 27 iulie, se împlinesc o sută de ani de la nașterea lui Coșeriu. Eugeniu Coșeriu e știut ca Lingvist cu renume mondial, Doctor Honoris Causa a multor universități din lume, membru de onoare al mai multor Academii. Domnia Sa a elaborat cea mai importantă teorie lingvistică din a doua jumătate a secolului al XX-lea. A publicat în timpul vieții zeci de volume și sute de studii editate sub redacția sau sub îngrijirea lui. Traduce în foarte multe limbi. A lăsat și un manuscris. E și firesc ca să se organizeze evenimente științifice în mai multe țări din Europa și alte continente.

Conferința noastră, urmând povăța cronicarului Miron Costin, care spunea că „cel mai mare dușman al istoriei este uitarea”, are drept scop de „a nu uita” o personalitate moldoveană – Eugeniu Coșeriu, om și lingvist de talie europeană. Să înțelegem meritele aduse de către cel pornit de prin Nordul Moldovei și ajuns a fi recunoscut un mare lingvist al Lumii. Astăzi vă invităm la o familiarizare cu opera care a răsturnat toate canoanele existente din domeniul lingvisticii. Numele lui Coșeriu a devenit „crezul lingviștilor” de peste tot.

Ca să realizăm cu bine, să aducem și pe linia Bibliotecii Municipale din Bălți o contribuție Lingvisticii Coșeriene, l-am invitat pe un dotat filolog și setos lingvist de învățătura și cărțile coșeriene. Este vorba de ex-rectorul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, dl Gh. Popa, doctor habilitat, profesor. Vă rugăm, dle profesor.

CREATORUL DE GENIU, EUGENIU COȘERIU

Gheorghe POPA,
dr. hab., profesor, ex-rector, Universitatea
de Stat „Alec Russo” din Bălți

1. Pentru început, voi face o remarcă. Am dat preferință în titlu acestui aranjament al cuvintelor, oximoronic vorbind, cu nuanțe de asonanță cacofonică. În acest caz, fabulația se simte, cum s-ar zice, ca la ea acasă: am pornit, prin absurd, de la premisa că avem de a face cu un cuvânt compus: *Eugeniu* = *eu* + *geniu*. Fabulația noastră e susținută ipotetic și de mărturisirea Maestrului: „Eu însumi am folosit mult timp forma *Eugen*; de mulți ani folosesc totuși exclusiv (din ce considerente oare *totuși exclusiv?* – Gh. P.) forma *Eugeniu*, așa cum, de altfel, mă numesc și «oficial» [Kabatek *et alii*, p.1]¹. În subsidiar, am mai putea adăuga că E. Coșeriu era conștient de grandoearea sa, de valoarea inestimabilă a viziunii sale lingvistice și de impactul ei benefic asupra direcțiilor de dezvoltare a științei limbajului, de prestația sa științifică și universitară, de abilitatea sa de a fi „un polemist de temut”, precum era conștient, și de faptul că „malițioșii îl considerau vanitos” [Renzi, p. 67]. Dar e tot atât de adevărat că însuși E. Coșeriu a avut ca defect lipsa „de interes pentru răspândirea operei” sale, neluând în calcul principiul după care s-a condus Maestrul toată viața: l-a „interesat problema și nu efectele eventual personale sau succesul personal” [Coșeriu 2003, p. 27]. Am putea aminti în acest context și de îndemnul prof. E. Coșeriu pe care l-a spus mereu tuturor: „Nu urmați ideile mele, vă rog, ci concentrați-vă asupra obiectului însuși și încercați – în cazul că principiul antidogmatismului este valabil – să nu prezentați niciodată teoria ca dogmă. Sunt convins,

¹ În intenția de a ne distanța cât mai mult posibil de la evaluări personale, dar, în același timp, și de a fi cât mai persuasivi, intenționat am recurs abuziv la citări și referințe bibliografice.

firește, că am dreptate; altfel nu aș spune aceasta. Dar Dumneavoastră nu sunteți obligați să acceptați aceasta” [Kabatek *et alii*, p. 27-28]. Sensibilitatea problematicii justifică și invocarea următorului detaliu. Astfel, pe E. Coșeriu îl „incomodează foarte tare” elogiile „al căror obiect este uneori în România”, fiind pus în situația de a se întreba dacă „aceste elogii sunt sincere și dacă ar fi sunat tot așa pe vremea lui Ceaușescu”. Și e cu totul o altă explicație, consideră E. Coșeriu, „dacă elogiile vin din Basarabia, pentru că în acest caz înțeleg că au nevoie de mine acolo ca simbol și purtător de cuvânt” [*ibidem*, p. 29].

2. După toate câte s-au spus și s-au publicat referitor la viața și activitatea prof. E. Coșeriu pare, într-un anumit fel, inutilă repetarea sau invocarea aspectelor legate de aceste „ipostaze” greu delimitabile ale Magistrului. Cu toate acestea, referitor la subiectul în discuție, în cazul dat, această „inutilitate” se risipește din start, deoarece, cunoscând chiar și cel mai sumar *Curriculum vitae* al Magistrului, ajungi la ferma concluzie că nu a existat, nu există și, bănuim, nu va exista, într-un viitor chiar îndepărtat, vreun lingvist cu o biografie mai incitantă, cu un destin mai agitat, cu hobby-uri incompatibile, în aparență, cu statutul unui creator de geniu, cu idei și reflecții superioare celor „revoluționare” decât cele ale prof. E. Coșeriu. Nu în zadar, se susține că sensul operei științifice a lui E. Coșeriu trebuie să-l căutăm în „revoluția ascunsă” a operei, de o neobișnuită profunzime, a savantului (N. Saramandu), iar destinul Lui, care este „mai mult bănuț decât cunoscut în mod concret, pare de departe încântător și întrucâtva aventuresc” [Coșeriu 1992b, p. 17]. Realitățile ne stau la îndemână în acest sens:

* se naște într-o „țară”, dar, revenind acasă după o interdicție de peste cincizeci de ani, găsește o altă „țară”;

* călătorește (cu chestiuni de servicii) pe toate meridianele globului, dar părinții și sora poate să-i revadă abia după 28 de ani, în 1968, la București;

* de când a devenit cunoscut, este solicitat să țină cursuri, conferințe în diferite limbi ale lumii², dar niciodată în cea maternă (primul discurs în limba română, adresat unui public select, îl va rosti abia după 28 de ani, cu ocazia participării la Congresul Internațional de Romanistică de la București);

* zeci de enciclopedii (inclusiv cea unională, din fosta U.R.S.S.) i-a consacrat articole speciale, dar numai cea din R. S. S. Moldovenească l-a trecut „inocent” cu vederea (un detaliu semnificativ în această ordine de idei: *Tratatul de lingvistică generală* din 1971, apărut sub egida Academiei Române, face referință la varianta rusă din 1963 a lucrării *Sincronie, diacronie și istorie* care, inițial, a fost publicată în 1958 în spaniolă);

* lucrările Sale apar în zeci de limbi ale lumii, minus româna (cu excepția celor două articole apărute în 1940 la Iași) și abia în 1976 i se va permite publicarea în țară a unui studiu tradus [Coșeriu 1976, p. 242 - 324];

* în anii '80 îi apar șapte volume solide în limba japoneză, iar în română prima carte va fi editată abia în 1994 [Coșeriu 1994]. În general, ar trebui să se știe că Maestrul a fost preocupat mai mult de „lucrurile care trebuiesc cercetate și cu dezvoltarea ideilor, decât cu receptarea lingvisticii” sale în diferite zone ale globului. Nemijlocit însă cu privire la receptarea temperată a ideilor sale la baștină, nu s-a complexat pentru că era convins că doar „numai după ce ai fost recunoscut în străinătate, începi să fii apreciat și în România” [Coșeriu 2001, p. 8];

* universități de pe tot mapamondul îi conferă înaltul titlu onorific de *Doctor Honoris Causa*, iar cei de acasă se vor trezi, vorba poetului, ca „viteazul din poveste”, și abia în 1992 și, respectiv, în 1998, Universitatea ieșeană și cea bălțeană îi

² Pentru a limpezi lucrurile privind numărul de limbi pe care le cunoștea E. Coșeriu, îl vom cita pe J. Kabatek, unul din cei mai apropiați discipoli ai Maestrului: „Coșeriu avea o memorie extraordinară, ceea ce era un dar dumnezeiesc, în parte, probabil, moștenit genetic, în parte, o consecință a antrenamentului. Cea mai mare parte a memoriei sale trebuie să o fi «ocupat» textele în foarte multe limbi. Așa cum știm, îi plăcea să vorbească în diverse limbi și se delecta atunci când mergeam prin facultate vorbind spaniola sau germana, iar el se oprea pe coridor să mai schimbe două vorbe cu cineva în rusă, să facă vreun comentariu în suedeză sau să converseze în croată cu chelnerul de la restaurantul unde luam prânzul pe atunci. Coșeriu recita impecabil poezia în cehă, suedeză, greacă, sârbo-croată, catalană, engleză, ca să nu menționăm germană, franceză, spaniolă, italiană și română, și fragmente întregi din povestiri și romane” [Bojoga, p.23]. Iată și o altă mărturisire în legătură cu acest detaliu: E. Coșeriu era „un poliglot care cunoștea foarte bine vreo 10 limbi și «se descurca» (expresia îi aparține) în 40” [Coșeriu 2003, p. 13].

vor da Cezarului ce e a Cezarului³. Într-un cuvânt, destinul acestui fiu al Basarabiei pare să ilustreze – până la un moment – zicerea biblică „Nimeni nu-i profet în țara lui”. Din fericire, istoria s-a „corectat”, în acest sens, în ultima vreme. Sunt și alte dovezi care probează că ursitoarele la naștere i-au prezis ceva de excepție;

* activează, scrie și publică o operă care ar acoperi „a doua jumătate a secolului al XX-lea în întregime” [Caragiu Marioțeanu, p. 7], dar e considerat „lingvistul secolului al XXI-lea” [Coșeriu 2004, p. 9];

* a ținut prelegeri și comunicări în Argentina, Brazilia, SUA, Japonia și, firește, aproape în toată Europa, dar prima comunicare în aula Academiei Române va fi ținută abia la 15 octombrie 1992;

* a pledat cu trup și suflet în toată activitatea sa științifică pentru *a spune lucrurile așa cum sunt* cu referire la limbaj, neliniștindu-se permanent de aplicarea acestui principiu chiar și în evaluarea contribuției științifice a cercetătorilor. Putem aduce zeci de exemple, dar ne vom limita doar la două. Astfel, deși „putem afirma deja (în 1986 – *Gh.P.*), fără exagerare, că teoria lingvistică a lui Eugenio Coseriu nu va fi mai puțin importantă pentru lingvistica poststructuralistă decât au fost ideile lui Ferdinand de Saussure pentru structuralismul lingvistic” [Albrecht *et alii*, p. X], totuși primul lucru pe care l-a făcut compatriotul nostru a fost, fără a nega valoarea distincțiilor saussuriene *limbă – vorbire*, să nu plece de la *limbă*, ci dimpotrivă, „să răstoarne acest principiu saussurian” [Coșeriu 1996, p.14]. Și al doilea exemplu: deși E. Coșeriu, a marcat fundamental, împreună cu Noam Chomsky, reflecțiile lingvistice ale ultimelor șase decenii, după cum au remarcat unii cercetători, și deși, după opinia lui E. Coșeriu, lingvistul american, indiscutabil, „a avut anumite merite”, totuși, „nu e, în realitate, un teoretician al limbajului, cu atât mai puțin un filozof al limbajului” [Coșeriu 1996, p. 143] și, în general, „omenirea poate și greși timp de zece ani (pentru că îl elogiază – *Gh.P.*),

³Ca atare, trebuie să se știe că prof. E. Coșeriu „se mândrea cu cele aproape 40 de asemenea titluri, obținute în diferite țări, de asemenea, peste 20 de academii și foruri științifice din întreaga lume îl aleseseră membru sau membru de onoare” [Saramandu 2004, p. 29]. Era, indiscutabil, un „record”, despre care remarca, „cu un orgoliu nedisimulat, că va fi greu să-l depășească cineva” [*ibidem*].

însă se poate prevedea că, la un moment dat, Chomsky va fi părăsit cu totul” [*ibidem*, 148]⁴;

* nu avem motive de a vorbi de anumite derapaje pe treptele urcușului de a fi socotit piscul lingvisticii mondiale⁵, dar ambițiosul mihăilenean care, pe de o parte, a urmărit consecvent un anume obiectiv (nu a dorit să devină, „de pildă, preot, soldat, inginer, medic sau politician, ci mereu numai om de știință în domeniul științelor umaniste și profesor în acest domeniu, dar nu într-o specialitate stabilită dinainte” [Kabatek *et alii*, p. 65]), iar, pe de altă parte, în intenția motivată, de „a-și asigura traiul, iar mai târziu și al familiei” și, totodată, de a realiza visul „constant și perseverent al tânărului basarabean de a cunoaște lumea”, a fost nevoit „să accepte slujbe ocazionale”, fiind și traducător, și comentator de politică externă, și cronicar, și vânzător de portrete, și jurnalist. În plus: după convingerea Maestrului, „munca în mai multe domenii la o anumită vârstă este chiar necesară” [Coșeriu 2003, p. 26].

* a fost și a rămas ceea ce este cu adevărat, „adică român, și chiar român basarabean” [Coșeriu 1996, p. 23], născut și crescut „în cultura românească” [Coșeriu 1992b, p.

126]⁶, dar, în același timp, era etichetat de unii drept un „filozof al înstrăinării naționale” [Малкосян, p. 2]⁷;

* în numele dreptății, trebuie să consemnăm și faptul că, în virtutea unei vieți tumultuoase și a unei activități cu nuanțe de aventurier, prof. E. Coșeriu a avut parte în ascensiunea sa fulminantă de foarte multă inspirație și de nu mai puține noroace. Enumerăm doar unele: „...dac-aș fi rămas (în România – *Gh.P.*), nu se știe pe unde mi-ar fi albit oasele. Probabil că dincolo de Nistru pe undeva sau chiar la Vorkuta”

⁴După mărturisirea unor inițiați în materie, „Coșeriu a fost unul dintre puținii care l-au atacat în mod deschis pe N. Chomsky, ridicat la rangul de autoritate absolută în lingvistică” [Renzi, p. 67].

⁵Eventualul cititor ar trebui să știe că E. Coșeriu a aplicat principiul antidogmatismului critic (unul din cele cinci principii coșeriene ale lingvisticii ca știință a culturii) și cu referire la propriile lucrări. Astfel, Maestrul recunoaște public, peste aproape cincizeci de ani, că o lucrare „de care mă rușinez acum, este disertația mea filozofică, în care am exagerat prea mult cu scepticismul față de valorile românești și am făcut mai mult decât câteva concesii unei estetici marxiste vulgare” [Kabatek *et alii*, p. 22].

⁶Mai mult chiar, „era mândru că, prin opera sa, a onorat țara în care s-a născut” [Renzi, p. 66].

⁷În general, prof. E. Coșeriu nu s-a dezis niciodată „de naționalismul reflexiv și critic ca atitudine fundamentală, mai ales în domeniul culturii”. Despre cele trei faze „coșeriene” ale „naționalismului” și ale „patriotismului”, a se vedea [Coșeriu 2017, p. 21-23].

[Coșeriu 2004, p. 24]⁸; (fascinantul periplu biografic – *Gh.P.*) se leagă „de acel noroc pe care l-am avut și de acele împrejurări ale vieții care mi-au fost favorabile” [Coșeriu 2003, p. 26]; „Așa că de data asta (cu plecarea din România – *Gh.P.*), am avut norocul de a nu trebui să mă prostituez, pe când cei care au rămas aici au fost puși în situația asta și acest spălat al creierilor a fost așa de tare, că unii s-au lăsat convinși” [Coșeriu 2004, p. 24];

* în ceea ce privește atitudinea social-politică – „numai principială și nu concret angajată” –, E. Coșeriu prefera eticheta de „liberal-conservator social progresist”, sugerând că această etichetă poate fi considerată, „firește, și ca pătratul cercului” [Kabatek *et alii*, p. 23], deși, în general, prof. E. Coșeriu se complăcea în ipostaza de iconoclast, adică era predispus pentru a nega „valorile stabilite fără o bază suficientă” și „să fie reduse la adevărata lor dimensiune” [*ibidem*, p. 27];

* nu a fost niciodată membru al vreunui partid și nu a participat în toată viața sa la alegeri, pentru că peste tot era „străin” (și deci fără drept de vot, cu excepția unor ani în Uruguay). Într-un cuvânt, „este cazul expatriatului care își trăiește exilul ca pe o rană, despre care însă nu vorbește niciodată” [Renzi, p. 66];

* lansăm și o tulburătoare constatare, care nu poate fi trecută însă cu vederea: deși, în timpul vieții, a aparținut „lumii întregi”, totuși a fost, cât ar fi de straniu, „destul de singur la Marea Tăcere” [Caragiu Marioțeanu, p. 14]⁹;

* în fine, acest „rege al lingvisticii” [Coșeriu 1994, p. 7] aici își regăsește blazonul de noblețe prin care am fost identificați pe toate meridianele.

Ceea ce dorim să reliefăm în mod special, după această însușire de fapte și întâmplări paradoxale legate de biografia și de afirmarea științifică a lui E. Coșeriu, e faptul că mihăileneanul universal datorează realizările sale științifice,

⁸Deși, aflându-se în Italia, a avut și momente în care „se juca cu gândul” de a se întoarce totuși în România [Kabatek *et alii*, p. 22].

⁹„A stat cu el, în ultima parte, fiica sa cea mare, Eugenia”, iar ceilalți patru fii „au trecut să-l vadă” [*ibidem*].

întâi de toate, tocmai acestor „detalii”¹⁰. În același timp, avem însă ferma convingere că ipostaza de „creator de geniu” a lui E. Coșeriu i-a fost asigurată, din punctul nostru de vedere, în primul rând, de plecarea „la timp” din România (a se vedea mărturisirile de mai sus ale Magistrului), iar, în al doilea rând, de stabilirea „la timp” în Uruguay¹¹.

3. Deși e un obiectiv greu surmontabil să faci o estimare sintetizatoare a operei științifice coșeriene și a impactului ei inevitabil asupra evoluției actuale și ulterioare a investigațiilor lingvistice, ne permitem, totuși, să conchidem neezitant că, indiferent de faptul reprezentantul cărei direcții lingvistice se va pronunța pe marginea conceptelor fundamentale legate de științele limbajului sau de perspectivele din care vor fi abordate aceste concepte, cert e însă că șansele elucidării exhaustive și univoce a conceptelor respective sălășluiesc în cei cinci parametri cardinali, pe care prof. M. Borcilă i-a sintetizat sub forma unui „pentalog” al integralismului lingvistic.

4. A devenit o axiomă afirmația că lingvistica mileniului nostru se va dezvolta sub semnul geniului coșerian, dar, în același timp, poate deveni axiomă și constatarea că un mileniu se poate dovedi a fi insuficient pentru receptarea și valorificarea temeinică a operei coșeriene, precum și pentru evaluarea deplină a impactului ei benefic asupra științei limbii. Însuși Magistrul, care a pus fundamentul și a proiectat statutul „final” al lingvisticii integrale, era mai mult decât convins că întemeierea științei despre limbă, „interpretată ca o autentică știință a culturii, coerentă în toate aspectele sale”, este în „sarcina prezentului și a viitorului” [Coșeriu 2000, p. 80]. Cu alte cuvinte, „nevoia de Coșeriu” (Lucia Cifor) este și va fi nu numai o circumstanță salvatoare a lingviștilor, dar și o călăuză ce ne va indica în viitor direcția investigațiilor științifice și nu numai în domeniul lingvisticii. Trecerea timpului va accentua oportunitatea valorificării întregii moșteniri coșeriene, textele puțin cunoscute sau nepublicate însă nuanțând valoarea

¹⁰„N-aș spune că omul este produsul mediului în care trăiește, dar el datorează, fără îndoială, ceva fiecărui mediu” [Coșeriu 1996, p.162].

¹¹„Uruguayul mi-a oferit foarte multe posibilități și, mai ales, mi-a oferit o foarte mare libertate, care mi-a permis să fac în știință ceea ce mi se părea mie că e bine să fac” [Lazăr, p. 3].

inestimabilă a doctrinei coșeriene. Ceea ce dorim să menționăm în acest context cu titlu de concluzie-îndemn e că „viziunea pe care a adus-o (Eugeniu Coșeriu – *Gh. P.*) în lingvistică e atât de radical diferită de ceea ce exista deja, și încă mai există, încât adoptarea integralismului înseamnă mutarea într-o altă lume științifică, într-un alt orizont” [Vîlcu, p. 25].

5. Nimeni nu pune la îndoială că Roman Mândăcanu, primul dascăl al lui E. Coșeriu, a fost un „extraordinar învățător”, dar am fi dorit să scoatem în evidență, în primul rând, intuiția previzională a acestui dascăl, pentru că ce rost ar fi avut să repete soției sale unul și același lucru: „Irină dragă, crește un munte pe moșia satului nostru” (cu referire directă la E. Coșeriu — *Gh. P.*). În 1981, Hans Helmut Christmann afirma cu prilejul împlinirii de către prof. E. Coșeriu a vârstei de 60 de ani: „Dacă e «să spunem lucrurile așa cum sunt», atunci trebuie să recunoaștem că ne aflăm în prezența unui gigant”. Parafrazând aceste cuvinte și invocând încă o dată profeția „extraordinarului învățător” R. Mândăcanu, am putea remarca: dacă e să spunem lucrurile așa cum sunt, atunci trebuie să recunoaștem că acel munte, prezis de dascălul de la Mihăileni, s-a înălțat, maiestuos, întrucât „numele românului Eugen Coșeriu stă cu cinste alături de acela al lui Constantin Brâncuși, al lui George Enescu, al lui Emil Cioran, toate reprezentând vârfuri ale spiritului românesc care s-au exprimat, în feluri diferite, în alte țări ale lumii” [Caragiu Marioțeanu, p. 6].

Referințe bibliografice:

1. ALBRECHT, Iörn, LÜDTKE, Jens, THUN, Harald (editori). *Energia und Ergon. Sprachliche Variation – Spracheschichte – Sprachtypologie. Studia in honorem Eugenio Coseriu*, I-III. Tübingen, 1988.
2. BOJOGA, Eugenia. *Moștenirea lui Eugeniu Coșeriu*. Eugenia Bojoga în dialog cu Johannes Kabatek. In: „Contrafort”, 2005, nr. 11-12.
3. CARAGIU MARIOȚEANU, Matilda. *Eugeniu Coșeriu – savantul și omul*. In: *Fonetică și dialectologie*, XX-XXI, 2001-2002.
4. COȘERU, Eugeniu. *Pentru o semantică diacronică structurală*. Traducere în română de E. Slave. În: *Antologie de semantică*. Red. resp. L. Wald și E. Slave. București: Centrul de multiplicare al Universității din București, 1976.
5. COȘERIU, Eugeniu. „*Limba nu este numai ceea ce s-a spus și s-a scris, ci un sistem de Virtualități*”. Interviu realizat de Dora Pavel. In: „Apostrof”, Cluj, 1992 a, nr. 11, pp 11-12.

Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere

6. COȘERIU, Eugeniu. „*Toate problemele culturii și toate formele ei sunt și ale noastre*” (1). In: „Basarabia”, 1992 b, nr. 3.
7. COȘERIU, Eugeniu. *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică. Trei studii*. Cu o prefață de S. Berejan și un punct de vedere editorial de St. Dumistrăcel. Chișinău: Ed. Știința, 1994.
8. COȘERIU, Eugeniu. *Lingvistica integrală. Interviu cu Eugeniu Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu*. București: Ed. Fundației Culturale Române, 1996.
9. COȘERIU, Eugeniu. *Lección de lingvistică generală*. Chișinău: Editura ARC, 2000.
10. COȘERIU, Eugeniu. „*Numai după ce ai fost recunoscut în străinătate începi să fii apreciat și în România*”. In: „Obiectiv”, 24 octombrie 2001.
11. COȘERIU, Eugeniu. „*Destinul Basarabiei îl văd cu speranță și cu mare teamă... Trăiesc intens acest destin și mă doare în mod constant*”. Vasile Gârneț în dialog cu Eugeniu Coșeriu. In: „Contrafort”, 2003, nr. 10-11.
12. COȘERIU, Eugeniu. *Universul din scoică. Interviuuri realizate de Gheorghe Popa, Maria Șleahțișchi și Nicolae Leahu*. Chișinău: Ed. Știința, 2004.
13. KABATEK, Johannes, MURGUÍA, Adolfo. „*A spune lucrurile așa cum sunt...*”. *Conversații cu Eugeniu Coșeriu*. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2017.
14. LAZĂR, Lucian. *Ființă și limbaj*. Interviu cu Eugeniu Coșeriu. In: „Echinox”, 1996, nr. 10-11-12.
15. RENZI, Lorenzo. *De la Mihăileni spre lume*. In: „Limba Română”, 2014, nr. 6.
16. SARAMANDU, Nicolae. *Întâlniri cu Eugeniu Coșeriu*. In: *Fonetica și dialectologie, XX-XXI, 2001-2002*. București: Ed. Academiei Române, 2004.
17. VÎLCU, Dina. *(Im)posibila întoarcere*. In: „Contrafort”, octombrie-noiembrie 2003, nr. 10-11.
18. МАЛКОСЯН, Василий. *Филосов национального отчуждения, или на чью мельницу льет он воду*. In: „Голос Бэлць”, 25 февраля 1998.

Intervenție de moderator: Prof. Popa ne-a vorbit nu despre o temă științifică anume sau despre o opera integră. Domnia Sa ne-a purtat în discursul de azi pe „*Drumurile vieții și ale afirmării gigantului de la Tübingen*”. Această sintagmă (ce-i aparține) ne-a plăcut de pe când o găsisem pusă titlu la un articol de-a Domniei Sale. După concepția lingvistului Chomsky (la care ținea foarte mult Coșeriu), am simțit și apreciat și mai mult marea valoare semantică în fraza nominativă descriptivă „*DRUMURILE VIEȚII ȘI ALE AFIRMĂRII*”.

L-am mai reținut (cu multe întrebări) pe dl profesor Gheorghe Popa. Știindu-l orator dintotdeauna, cucerind ani la rând respectul atâtor ore de curs (studenți, masteranzi, cercetători), ne-am simțit și noi studenți. Am recunoscut noi însă că, mai în secret, dar a ajuns la noi și noutatea că lucrați la un Volum despre acest Titan al lingvisticii – Coșeriu și că e pe sfârșite. – „Precis, dle Popa, că ați inclus și multe alte lucruri, cu mult mai puțin cunoscute multora din

noi. Să dea Domnul să ajungă și la Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” această moștenire coșeriană plămădită de Dvs. și echipa Dvs. Și pentru că tot acum, în luna mai, apare acest supravolum de carte „E. Coșeriu”, sub auspiciile Dvs., vrem printre primii să Vă mulțumim și pentru această noutate editorială”.

Ne dăm seama că pentru specialiști, tema cea mai importantă este totalitatea și amploarea operei coșeriene. Și atunci, logic, am putea vorbi despre Coșeriu sub două unghiuri de vedere: Coșeriu-OMUL și Coșeriu-Savantul. După părerea lui Iohannes KABATEK, Coșeriu-Omul cuprinde patru capitole: a) copilăria, b) perioada studierii în Italia, c) timpul petrecut ca profesor în Uruguay și d) ultimul capitol, la Tübingen. Pentru Coșeriu-Savantul însă, I. Kabatek propune să se facă referire numai la aspectele științifice: teoria limbii și filosofia limbajului; baza teoriei, geneza, pricipiile, ideea unei lingvistici integrale. Deci există o abundență de material.

Pentru Conferința de astăzi, inmodest, dar noi restrângem multe lucruri. În biblioteci însă sunt anumiți cărturari care, zilnic, trudesc și răsfoiesc, din copertă în copertă, resursele informaționale de tot tipul. Anume la ei apelăm de fiecare dată când avem nevoie, căci așa cum Eminescu, apreciind poezii, scria: „...Negruzzi șterge colbul de pe cronice bătrâne”, așa și bibliografii noștri zilnic lucrează „fără rest” în seturi de carte.

Printre acești bibliotecari „arhivari”, care-l cunosc bine pe E. Coșeriu și opera sa, este și dna Elena Balinschi, șef, Secție cercetare bibliografică, Biblioteca Națională a Republicii Moldova.

Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere

**EUGEN COȘERIU — LINGVISTUL-GENIU AL
CONTEMPORANEITĂȚII ȘI NUME DE REFERINȚĂ ÎN
„CALENDAR NAȚIONAL 2021”**

Elena BALINSCHI,
șef Secție cercetare bibliografică,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Rezumat: *Anul curent se împlinesc 100 de ani de la nașterea lui Eugen Coșeriu, unul dintre cei mai faimoși reprezentanți ai geniului românesc în spațiul universal al științelor umaniste, lingvist, scriitor, doctor în filologie și filosofie, profesor universitar, academician, savant, supranumit pentru meritele sale în cercetarea limbajului „Lingvistul secolului XX”, „Colosul din Germania”, „Lingvistul nr. 1”, „Gigantul de la Tübingen”, „Regele lingvisticii”. Originar din Basarabia. Documentat în „Calendar Național 2021”, publicație cu caracter enciclopedic, editată de Biblioteca Națională a Republicii Moldova, ce cuprinde nume de referință din toate domeniile, al cărei pivot le formează numele de personalități originare sau care au activat în Republica Moldova, precum și personalități din România; în măsură mai mică, nume notorii din cultura și civilizația universală.*

Cuvinte-cheie: *Eugen Coșeriu, lingvistică, știința limbii, limbaj, limba română.*

Eugen Coșeriu s-a născut la 27 iulie 1921 la Mihăileni, județul Bălți (azi raionul Râșcani). A studiat la școala primară din satul natal, Liceul de băieți „Ion Creangă” din Bălți (1931-1939), iar din 1939 este înmatriculat la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. În 1940 obține de la Guvernul italian o bursă de studiu la Roma, Universitatea „Sapienza” (1941-1944). În 1944 susține la Roma teza de doctor în filologie „Problema influenței epopeii franceze vechi asupra poeziei populare a slavilor meridionali”. Ulterior

face studii la Universitatea din Padova (1944-1945), apoi la Universitatea din Milano (1945-1950), unde susține teza de doctor în filosofie „Istoria ideilor estetice în România” (1949). [12, p. 14]

Și-a început cariera universitară, ținând cursuri de limba română la Universitatea din Milano (1947-1951). Realizează cercetări științifice, abordând probleme de lingvistică, stilistică și poetică românească. La inițiativa consulului din Uruguay, pleacă din Milano la Montevideo, activând în calitate de profesor titular, șef al Catedrei de lingvistică a Universității din Montevideo și director al Institutului de Cercetări în Lingvistică, afiliat acesteia (1951-1963). Concomitent, ține cursuri de lingvistică generală, lingvistică romanică și lingvistică spaniolă. Devine fondatorul unei orientări noi în lingvistica Americii Latine. Aici își pregătește o pleiadă de scriitori, profesori, discipoli, deveniți adepți ai curentului, vizând lingvistica mondială.

Din 1963 se stabilește la Tübingen, Germania. A avut un cult aparte pentru nemți, popor cu tradiții cărțurărești de excepție, receptivi la tot ce înseamnă inovație în știință, cultură și tehnică. Aici devine profesor de filologie romanică. Între anii 1966-1983 exercită funcția de profesor de lingvistică generală la Universitatea din Tübingen, întemeiază o Școală de Lingvistică cu dezvoltare universală, având discipoli în toată lumea. A ținut prelegeri, în calitate de profesor invitat, la universități din Madrid, Barseleona, Rio de Janeiro, Santiago, Napoli, Bolonia, Grenoble, Moscova, Tokyo ș. a. Colaborează cu universități din România și Republica Moldova.

Eugen Coșeriu, considerat fondatorul lingvisticii integrale, a tratat probleme referitoare la istoria limbilor, lingvistică generală, teoria și filosofia limbii, fonetică generală și fonologie, sociolingvistică, lexicologie și semantică structurală, etnolingvistică, dialectologie, teoria și practica traducerii, interferența limbilor etc. [11, p. 3]. Afirmă că „lingvistica, numită, de asemenea, și știință a limbajului, glotologie sau glosologie, și, mai puțin propriu, filologie, filologie comparată, gramatică comparată, este știința care studiază din toate punctele de vedere posibile limbajul uman articulat, în general și în formele

sale specifice de realizare, adică în actele lingvistice și în sistemele de izoglose care, tradițional sau convențional, se numesc limbi”. [4, p. 12]

A fost nu doar un lingvist de prim-rang, a lăsat în urma sa și scrieri literare. A fost pasionat de scris încă din școală. Astfel, primele scrieri, care constituie și debutul, au fost publicate în revista „Crenguța” a Liceului de băieți „Ion Creangă” din Bălți: poezii și povestirile „Suflet de vultur”, „Sinceritate”, „Cronicarii” (1937). În anii de studenție a publicat poezii în revistele „Cuget moldovenesc”, „Moldova” și „Viața Basarabiei”. Povestirile sale, editate între anii 1946 și 1950 în „Corriere Lombarde” și „L’Europe”, traduse în spaniolă la Montevideo (1950-1951), au fost adunate în volum la Tübingen (1988), apoi editate în versiune românească cu titlul „Anotimpul ploilor”, la Cluj (1992).

În 1940 publică primele studii științifice: „Material lingvistic basarabean” și „Material lingvistic și folclor”. Dintre lucrările fundamentale ale marelui lingvist Eugen Coșeriu fac parte: „Sistem, normă și vorbire” (1952), „Sincronie, diacronie și istorie” (1958), „Lingvistica din perspectiva spațială și antropologică: trei studii” (1994), „Istoria filosofiei limbajului” (2011) ș. a.

A scris despre limba, folclorul și literatura românilor, consacându-i limbii materne câteva studii: „Limba română în raport cu limbile romanice”, „Identitatea limbii și a poporului nostru”, „Limba română în fața Occidentului”, acestea fiind elaborate și cu scopul cunoașterii limbii române în lume. De asemenea, a avut preocupări literare, artistice, de estetică și filosofie, valorificate însă mai târziu.

A cunoscut 30 de limbi, a vorbit și a scris în 11, printre acestea: italiana, spaniola, germana, engleza, franceza, portugheza, latina, rusa.

Despre opera lui Eugen Coșeriu, precum și despre viața și activitatea sa s-au scris peste 4000 de lucrări, editate în limbile italiană, spaniolă, franceză, germană, engleză. Este tradus în numeroase limbi, inclusiv în japoneză (9 volume), chineză, arabă, greacă, finlandeză, georgiană, coreeană, cehă, bulgară ș. a. Prima sa carte științifică tradusă în limba română este

„Limba română în fața Occidentului” [5] și denotă o dragoste imensă pentru limba sa maternă.

Academicianul Eugen Coșeriu a fost un mare luptător pentru dreptul la limba și cultura națională a băștinașilor din Republica Moldova, implicându-se în elucidarea problemelor legate de ineficiența practică a legislației lingvistice, a combătut politica lingvistică de la începutul independenței Republicii Moldova. Este celebru citatul său referitor la identitatea limbii și a poporului român din Basarabia: „A promova sub orice formă o limbă „moldovenească” deosebită de limba română este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică; din punct de vedere istoric și practic, e o absurditate și o utopie; și, din punct de vedere politic, e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și, deci, un act de genocid etnico-cultural”. [6, p. 3]

Menține legături strânse cu mediul științific românesc și, mult mai târziu, cu baștina.

A fost membru al unui număr impunător de foruri științifice, multe – de importanță maximă. Membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei (1991) și al Academiei Române (1992). Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova.

Pentru aportul la dezvoltarea în ansamblu a teoriei limbilor, i-au fost atribuite circa 50 de titluri de doctor honoris causa al universităților din: România, Argentina, Chile, Germania, Italia, Spania, Peru, Bulgaria, Brazilia. De asemenea, titlul respectiv i s-a conferit la circa șase universități post-mortem. În Republica Moldova este primul doctor honoris causa al Universității de Stat din Moldova (1993) și al Universității de Stat „Alecă Russo” din Bălți (1998), al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” (2001).

Recunoscându-i-se grandioasele merite și contribuții în domeniul lingvisticii, a fost ales membru de onoare al: Societății Lingvistice din America, Societății de Lingvistică din Paris, Societății de Lingvistică din America, Asociației Internaționale de Fonetice, Cercului Lingvistic din New York, Cercului Lingvistic de la Praga. În alte societăți lingvistice a avut funcții de conducere: vicepreședinte și președinte al Societății Lingvistice Europene (1969-1971), președinte al Societății de

Lingvistică Romanică (1977-1983), președinte al Asociației de Cercetări Umanistice Moderne (1985) s. a.

A avut parte de numeroase titluri onorifice. Astfel, a fost cetățean de onoare al Iașului (1992), cetățean de onoare al municipiului Chișinău (1993), cetățean de onoare al satului Mihăileni (1998).

Este decorat cu cele mai înalte distincții de stat: „Ordinul Republicii” (Republica Moldova, 1997), Ordinul Național „Steaua României” în grad de Cavaler (România, 2001), „Gran Cruz de Alfonso X, el Sabio” (Spania, 2001).

Întru înveșnicirea numelui său în Republica Moldova, Biblioteca Municipală din Bălți îi poartă numele, iar în anul 2010 pe fațada sa a fost instalată o placă comemorativă consacrată lui Eugen Coșeriu. La fel, îi poartă numele Gimnaziul din satul Catranâc, raionul Fălești și o stradă din Chișinău, numită Academician Eugen Coșeriu. De asemenea, în scopul eternizării numelui savantului, Liceul Teoretic din satul de baștină Mihăileni, a fost numit în onoarea sa, în 2012 a fost inaugurat și bustul lui Eugen Coșeriu.

S-a stins din viață la 7 septembrie 2002, la Tübingen, Germania, fiind o pierdere irecuperabilă pentru știința limbii din întreaga lume. Fiecare studiu al său poate fi o carte de căpătâi pentru lingviștii și filosofii limbajului, la fel cum poate fi considerat o carte de vizită a poporului român. Să apreciem memoria și să valorificăm imensa operă a lingvistului-geniu al contemporaneității – Eugen Coșeriu!

Referințe bibliografice:

1. BACIU, Gheorghe. Eugeniu Coșeriu (27.VII.1921-7.IX.2002). In: Personalități de viață moldavă: 125 destine. Ch.: Combinatul Poligrafic, 2017, pp. 191-193. ISBN: 978-9975-129-29-9.
2. BANTOȘ, Alexandru. Recitindu-l pe Coșeriu. In: Limba română. 2017, nr. 3, pp. 6-8. ISSN: 0235-9111.
3. CIMPOI, Mihai. Eugeniu Coșeriu, precursor al absurdului. In: O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia. Galați: Porto-Franco, 1997, pp. 135-137. ISBN: 973-557-446-2.
4. COSERIU, Eugenio. Introducere în lingvistică. Cluj: Echinoc, 1995. 144 p. ISBN 973-9114-42-8.
5. COSERIU, Eugenio. Limba română în fața Occidentului: de la Genebrardus la Hervas. Cluj-Napoca: Dacia, 1994. 182 p. ISBN 973-35-0346-0.
6. COȘERIU Eugeniu. Identitatea limbii și a poporului nostru. In: Limba Română. 2002, nr. 10, pp. 2-3.

7. COSERIU, Eugeniu. „Limba moldovenească” – o fantomă lingvistică”. In: Limba Română. 2017, nr. 4, pp. 13-16. ISSN: 0235-9111.
8. COȘERIU, Eugeniu. Latinitatea orientală: Comunicare prezentată la Congresul al V-lea al Filologilor Români, Iași – Chișinău, 6-9 iunie 1994. In: Limba Română este Patria mea: Studii. Comunicări. Documente, ediția a II-a. Ch.: Casa Limbii Române, 2007, pp. 19-34. ISBN: 978-9975-9529-0-3.
9. Coșeriu Eugeniu. In.: JITARU, Valentin, JITARU, Lucian. Personalități bălțene: Enciclopedie. Ch.: FEP „Tipografia Centrală”, 2018, pp. 112-113. ISBN: 978-9975-53-932-6.
10. LUCHIAN, Tatiana. Eugen Coșeriu. In: Calendar Național 2021. Ch., 2020, pp. 325-327. ISSN 1857-1549.
11. PAVEL, Vasile. Fondator al lingvisticii integrale: [Eugen Coșeriu]. In: Literatura și arta. 2016, 28 iul., p. 3. ISSN 1857-3835.
12. POPOVICI, Teodor. Marele Coșeriu: Reper fundamental al lingvisticii moderne. Ch. : Universul, 2016. 452 p. ISBN 978-9975-47-109-1.
13. ZBÂRCIOG, Vlad. Coșeriu Eugen. In: Dicționarul scriitorilor români din Basarabia: 1812 – 2010. Ch.: Prut Internațional, 2010, pp. 174-176. ISBN: 978-9975-69-563-3.

Intervenție de moderator: *Coșeriu numai un an a fost student la Iași, avându-l în calitate de profesor pe marele critic George Călinescu, care parcă predefinește destinul celui mai remarcabil lingvist al lumii. Îi plasează chiar și numele pe paginile monumentalei și excepționalei sale opere „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, afirmând că „preatânărul basarabean Eugen Coșeriu (împlinea pe atunci numai 20 de ani – n. n.), turbulent, dar lesne orientabil în toate ramurile culturii” (Călinescu, p. 969).*

Pentru cei care dorim să cunoaștem mai mult din opera coșeriană, Conferința de azi este o invitație de suflet prietenilor noștri din alte biblioteci. Direcția centrală a Bibliotecii Municipale, Bălți, printr-un apel, le-a propus prietenilor din Moldova de Nord, România să-și amintească, împreună cu noi, de universalul coșerian. Anume pe cei de la Botoșani i-am căutat, pentru că ei îs mai aproape de Suceava – bun și istoric loc unde cel mai des aveau loc întâlnirile cu lingvistul mondial Eugeniu Coșeriu. La invitația Bibliotecii noastre, a răspuns Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” din Botoșani, delegându-l pe reprezentantul bibliotecii județene, dl Iulian Moldovanu. Îi oferim cuvântul și-i mulțumim, sperând, în continuare, la o conlucrare prodigioasă.

DIMENSIUNEA ISTORICĂ A LINGVISTICII ÎN DOUĂ TEXTE SEMNATE DE EUGEN COȘERIU

Iulian MOLDOVANU,

bibliotecar,

Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu”, Botoșani

Aproape în același timp cu marele Alexandru Graur, Nordul Moldovei, al Moldovei întregi, voievodale, a dat culturii române, în pleiada de înalte personalități, un al doilea lingvist de nivel mondial, Eugen Coșeriu, care a slujit limba română cu responsabilitatea unei datorii de conștiință. Dacă Alexandru Graur (1900-1988) a trăit și creat în România, Eugen Coșeriu (1921-2002), născut în Basarabia, a avut „norocul”, cum spunea Grigore Vieru, de a fi plecat la timp pentru a trăi și crea într-o atmosferă de libertate. Opera lui Al. Graur a fost publicată în România și studiată ca temelie a lingvisticii românești, dar a rămas mai puțin cunoscută în străinătate, în pofida numeroaselor contacte științifice pe care acesta le-a avut cu cercetătorii străini. Opera lui Eugen Coșeriu, scrisă în limbi de circulație internațională a fost mai cunoscută mediului academic internațional, dar a fost tradusă în limba română cu o întârziere foarte mare. Cu siguranță, o parte dintre specialiștii români au luat contact cu creațiile sale mai întâi prin edițiile publicate în germană, spaniolă sau italiană, dar restul intelectualilor români au avut acces la opera lui Eugen Coșeriu abia după anii 1990. Nici astăzi opera lingvistului, care a plecat din Mihăilenii Basarabiei, nu este tradusă integral în limba română și nu este studiată așa cum s-ar cuveni, în România.

Biblioteca Județeană din Botoșani conservă un fragment din biblioteca personală a lingvistului Alexandru Graur, cu volume ce poartă autografe și dedicații ale multor lingviști străini și români din epocă, iar Biblioteca Municipală din Bălți poartă chiar numele lingvistului Eugen Coșeriu. Sunt mărunte gesturi de consacrare a respectului contemporanilor pentru

contribuția acestor savanți la cunoașterea și evoluția limbii române, cel dintâi element identitar al națiunii.

Cu o biografie științifică remarcabilă, Eugen Coșeriu este declarat Doctor „Honoris Causa” în aproape 50 de universități din întreaga lume și a influențat major evoluția lingvisticii moderne internaționale, construind în Germania o veritabilă școală care îi duce mai departe ideile și maniera de abordare a diverselor aspecte ale domeniului.

Lucrările de lingvistică nu sunt ușor accesibile oricui și din cauza aceasta nu asigură gloria sau faima autorilor în fața publicului larg, dar importanța domeniului pentru funcționarea și comunicarea între limbile lumii este una colosală. Mai ales când problematica specifică este abordată într-o manieră integratoare, cu deschideri către istorie, filosofie și estetică, așa cum procedează, adesea, Eugen Coșeriu.

Împotriva tuturor aparențelor, lumina soarelui, tăria vânturilor, aroma pădurilor, liniile orizontului nu sunt aceleași peste tot pe Pământ, iar aceste diferențe vor crea totdeauna oameni diferiți, unici și inimitabili, care-și vor exprima diferit modul de a privi, de a înțelege lumea și viața. Dacă, vreodată, fenomenul de mondializare va impune cunoașterea unei limbi unice pentru comunicare la nivel planetar, limbile individuale, locale, vor fi totdeauna necesare și responsabile de exprimarea personalității distincte a fiecărui grup etnic și vor reliefa diferențe inefabile de natură culturală între oameni.

Ne oprim, în succinta noastră prezentare, la două volume care se apleacă asupra limbii române dintr-o perspectivă istorică. Este vorba despre o culegere de studii apărute între anii 1975-1980 în diverse reviste și adunate pentru prima dată sub un titlu unic la Tübingen, în Germania, în 1980. Intitulată „*Limba română în fața Occidentului. De la Genebrardus la Hervas. Contribuții la istoria cunoașterii limbii române în Europa occidentală*”, culegerea este publicată în România în 1994, la Editura Dacia din Cluj-Napoca, în traducerea domnului Andrei A. Avram.

Al doilea volum, mai din tinerețe, se intitulează „*Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*” și a fost publicat pentru prima dată la Montevideo, în limba spaniolă, în

1958. În biblioteca noastră se găsește traducerea semnată de prof. univ. dr. Nicolae Saramandu, apărută la Editura Enciclopedică abia în 1997.

Ni se pare relevant, în ambele volume, felul în care impactul istoriei reale asupra conștiinței autorului determină o mai lucidă înțelegere a fenomenelor lingvistice. Pentru Eugen Coșeriu, chiar dacă, sau tocmai pentru că a trăit și a creat în lumea occidentală, liberă, pare să fie determinant faptul că provine dintr-o zonă în care identitatea lingvistică sau culturală a națiunii din care autorul face parte a fost dramatic relativizată și chiar negată de realitatea istorico-politică. Pentru el, cercetarea problemelor limbii nu se reduce la formularea unor teorii științifice, academice, ci devine o problemă de atitudine și de luptă în slujba adevărului. Este o problemă de conștiință a omului care caută și găsește răspunsurile omenești, nu teoretice, la probleme de viață reală, nu de știință abstractă.

Analizând opera lingvistului austriac Ferdinand de Saussure, la rândul său, un remarcabil savant, creator al lingvisticii moderne, Eugen Coșeriu contestă concepția saussuriană de diacronie pură în lingvistică și găsește argumente pertinente pentru a explica o relație biunivocă între noțiunile de sincronie și diacronie la nivelul limbii. Pentru Eugen Coșeriu fenomenele de schimbare a limbii și de stare a limbii depășesc simpla antinomie a termenilor și se întâlnesc într-un fenomen mai cuprinzător, înțeles ca istorie și evoluție a unei limbi.

În cealaltă lucrare: „*Limba română în fața Occidentului*”... este inventariată o listă de autori occidentali care fac referire, în operele lor, la limba română („valachica”), începând cu Genebrard și Andres de Poza (sec. al XVI-lea), până la Lorenzo Hervas y Panduro, în final de secol al XVIII-lea, primul „romanist” în adevăratul sens al cuvântului, care privește familia limbilor romanice ca pe un întreg. Acest Hervas este important pentru istoria limbii române, fiind primul lingvist care recunoaște și subliniază unitatea limbii române în toate zonele de utilizare. Eugen Coșeriu nu insistă nici aici asupra argumentelor, ci doar prezintă evoluția în timp a percepției occidentale asupra limbii valahilor și diferitele moduri de

abordare. Practic, Eugen Coșeriu urmărește evoluția „romanisticii” europene prin referințele asupra limbii române în lucrările de specialitate. Din nou, nevoia de argumentare istorică a unei limbi agresate este vizibilă și pare să fie nota personală a cercetărilor domnului Coșeriu, cel puțin în aceste lucrări.

Savantul Eugen Coșeriu, avea drept principiu deontologic căutarea adevărului așa cum singur mărturisește într-un interviu, dar în textele amintite este ușor sesizabilă și atitudinea omului, care se simte îndreptățit să folosească argumentele științei pentru a combate deviațiile ideologice și politice care aduc atingere limbii sale materne.

Sperăm ca Academia Română să aibă cât mai curând inițiativa de a aplica în studierea și reglementarea limbii române aceste concepții moderne și utile, enunțate de un român. Ultima intervenție de reglementare academică asupra limbii române datează din anii '90 și se referă doar la o acceptabilitate mai largă a formelor întâlnite în vorbirea liberă și la generalizarea scrierii cu „â” în interiorul cuvintelor. Câtă demnitate ne-ar da înscrierea poate în Constituție a unui articol care să consacre caracterul unitar al limbii române! sau că este singura limbă care păstrează elemente de limba dacă...

***Intervenție de moderator:** La sigur, competenți și doritori în a studia opera, concepția și viitorul „Testamentului coșerian” sunt mulți. Coșeriu a fost nu numai lingvist, ci, concomitent, și filosof, scriitor, poet, critic de artă și filolog. Avem norocul că despre astfel de Personalități se pot spune multe, dar și în alte modalități: și anume: 1) în formă muzeografică și 2) în formă literară – formă poetică. Dacă nu găsim cele necesare în Muzeu, atunci, cu siguranță, găsim în lada tradițională a neamului cu tot ce e mai sfânt – traiul, ocupațiile și averea națională! Și cine dacă nu mult vestita și îndrăgita noastră poetă Angela MÂNDÂCANU-MUNTEAN știe mai multe detalii despre ziua când Coșeriu pășea pe ulicioarele satului natal?! Dumneaei, funcționar pe atunci în Muzeul satului Mihăileni, este autoarea versurilor dedicate pământeanului Eugeniu Coșeriu. Îi cunoaștem placheta de versuri „Fecior pribeag”, lansată la*

Mihăileni pe 26 iulie 2016, cu prilejul celei de a 95-a aniversare de la nașterea savantului E. Coșeriu.

Am rugat-o să ne împărtășească bucuria întâlnirii cu mihăileanul Coșeriu, ajuns acasă pe când Dumneaei era Directorul Muzeului de Istorie și Etnografie la Mihăileni. Am ascultat-o cu plăcere. Poeziile dnei Mândăcanu au trecut multe hotare intercontinentale, apreciate de alte țări. Este imposibil, în lipsă de timp, să putem a ne exprima acum doleanța și opinia despre productivitatea și senzaționalul ce-i revin poetei Angela Mândăcanu. După atâtea publicații, plachete de versuri, cărți de antologie, participări, ieșiri în lume și reveniri cu mari succese, se întoarce, regulat, dna poetă cu diplome, certificate, laude și elogii, de mai mare dragul să citești, dar, câteodată, dacă vine de departe, descifrăm mai greu, pentru că se vine acasă cu textele din mape ortografiate în multe alte limbi! Dragă poetă Angela Mândăcanu-Muntean, acum ne atașăm respectul pentru versurile Dumitale, dedicate savantului Coșeriu. Sperăm că și alte invitații vă așteaptă de la Cenaclul „Sfânta casă de acasă” – de la cei îndrăgostiți de poezia Dvs. Cu siguranță vom reveni!

EUGENIU COȘERIU – UN APOSTOL AL ADEVĂRULUI

Angela MÂNDÂCANU,
poetă, ex-director la Muzeul de
Istorie și Etnografie din Mihăileni

Fulguie lin și frumos..., fulgii
înzepezesc tăcut străzile...

Sună cineva la ușă. E poștașul. De mult n-a mai fost pe la noi. Am grăbit și am deschis. Era un colet de la Carlos Lettner (ginerel marelui Coșeriu), cu o comandă specială și necesar de a semna. Mi-a adus o carte. Știam de ea și eram în așteptarea ei de mult...

Cu fiica cea mai mare a lui Eugeniu Coșeriu, Eugenia-Elisa Lettner, și soțul ei, Carlos Lettner, ne-am cunoscut la Mihăileni

pe 27 iulie 2016, la aniversarea a 95-a a nașterii Marelui Coșeriu. Venirea lor a fost o surpriză pregătită de nepotul Valeriu Spînu, de care a știut doar primarul. Atunci, acea veste m-a blocat și cred că nu numai pe mine.

M-a blocat privirea „ei”, ce semăna leit cu privirea „lui”. Această vizită a copiilor lui Coșeriu la baștină a fost o mare sărbătoare, ce a dat o altă culoare acelei sărbători.

La bustul lui Eugeniu Coșeriu – fiica Eugenia-Elisa Lettner cu soțul Carlos Lettner și nepoata Eugenia Bojoga. Mihăileni, 27 iulie 2016.

Privirea veșniciei

Eugeniei-Elisa Lettner, fiica lui Eugeniu Coșeriu

M-au blocat în fața veșniciei
Ochi ce semănau cu ochii lui,
M-au blocat. De ce?
Doar Domnul știe...
Reveni din cer privirea lui.

S-a oprit și soarele pe-o clipă,
Taica împăcat ca să privească
Cum nu-l uită satul și-i invită
Copilași la vatra părintească.
A plâns ochiul tatălui privind
Mihăileniul cum ducea de mână
Fiica lui la nucu-mbătrânit,
Necăjit, de unul în grădină.

A cuprins-o cu dor poala lui
Și, sculptând în frunza lui privirea,
Nu voia s-o mai dea nimănui,
Într-o nucă-mpachetând iubirea.
A plâns nucul că n-a reușit
Să se joace cu ea, mărunțică,
Că sub umbra lui nu i-a citit
Nicio cărțuție-a ei bunică...

Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere

A plâns, dar și mândru și sfătos,
Chiar de are zile numărate,
Așternu din frunza lui pe jos
Un covor mai moale ca-n palate.

Lăcrimase tatăl ei privind
Fiica lângă bust cu flori în mână,
Suflet împăcat și mulțumit.
Și-o rugă, de poate, să mai vină...

Își ceru iertare el de sus
Că nu reuși el s-o aducă
Și rugând-o, parcă-ncet i-a spus:
„*Nepoței să-mi aduceți încă*”.

... M-au blocat în fața veșniciei
Ochi ce semănau cu ochii lui,
M-au blocat. De ce?
Doar Domnul știe...
Reveni din cer privirea lui.

Eugeniu Coșeriu s-a născut la 27 iulie 1921, în comuna Mihăileni, plasa Râșcani, județul Bălți, România. A fost o figură emblematică a neamului românesc. Grație Domniei Sale, satul Mihăileni a intrat într-o mulțime de enciclopedii și dicționare enciclopedice din lume, fiind prezent în zeci de limbi ale globului pământesc ca baștină ce a născut un om, un lingvist de talie mondială. Datorită lui, „Mihăileniul deveni Centrul Universului” (N. Mățcaș).

Cele mai înalte foruri științifice și academice mondiale din lume l-au avut în diferite perioade de timp membru, vicepreședinte și președinte. A fost *Doctor Honoris Causa* a circa 50 de Universități și Academii din lume. A fost membru corespondent, membru titular și Membru de Onoare a peste 50 de Academii de pe mapamond. A fost „un poliglot de formație clasică”, cunoscând circa 50 de limbi (E. Bojoga).

Eugeniu Coșeriu a fost „un titan al științei limbii” și „un poliglot de formație clasică”. A fost un „Om de o rară erudiție”, ce s-a impus în lingvistica modernă prin „teoria limbii, prin

orizontul investigațiilor, prin originalitatea gândirii și prin impactul decisiv al operei asupra cercetării contemporane”. (S. Dumistrăcel).

Într-un interviu cu Eugenia Bojoga, nepoata profesorului Coșeriu, Johannes Kabatek, profesor la Universitatea din Tübingen, director la Arhiva „Eugeniu Coșeriu”, l-a caracterizat succint pe Marele Profesor cu trei termeni: memorie, logică și putere de muncă. „Nu-i exclus, continuă Kabatek, să existe persoane cu o memorie asemănătoare cu cea a lui Coșeriu sau persoane capabile să gândească la fel ca el, sau chiar cu o capacitate de muncă similară. Însă e destul de rar să întâlnești pe cineva care să prezinte toate aceste trei dimensiuni simultan. Or, tocmai aceasta a făcut din Coșeriu ceva special, ceva extraordinar, care a avut un mare impact în domeniul științei...”

Așa s-a făcut că opera sa, scrisă direct sau tradusă în principalele limbi de circulație, a rămas fără o versiune românească.

Cel ce a fost interpretat în principalele istorii și dicționare lingvistice din lume, cel ce a fost comentat și așezat la baza propriilor studii de către importanți lingviști din Europa și America, aici, la propria-i baștină, i se știa încă stăpână o limbă moldovenească. Teoria dată de Coșeriu graiului vorbit de noi, basarabeni, va rămâne pe veci în istoria lingvisticii drept o teorie de aur: „A promova sub orice formă o limbă moldovenească deosebită de limba română este din punct de vedere strict lingvistic ori o greșală naivă, ori o fraudă științifică; din punct de vedere istoric și practic e o absurditate și o utopie; și din punct de vedere politic, e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și, deci, un act de genocid etnico-cultural”.

De la stânga la dreapta: Alexandru Bantoș, Ana Bantoș, Eugeniu Coșeriu, Angela Mândăcanu. Mihăileni, 1998.

M-a fericit soarta lăsându-mă să-l cunosc personal pe Eugeniu Coșeriu în două reveniri ale sale la baștină, din trei, în 1998 și 2001.

Prima revenire a lui Eugeniu Coșeriu la baștină a fost pe 31 august

1992, după jumătate de secol de la plecare. Despre acest moment emotiv a povestit nepoata Eugenia Bojoga, cum urmărea evenimentele politice la acel moment din țară și cum cu prima ocazie a zburat în Moldova. Atunci la Mihăileni a venit la insistența domnului Valentin Mândâcanu, mare lingvist basarabean cu care copilărise împreună. A fost însoțit de sora Iulia și au fost întâlniți de primarul din localitate Valerian Cegan și câteva rude din Ochiul Alb, în casa nepotului Valeriu Spînu. La acel moment, personalitatea lui Eugeniu Coșeriu în Basarabia era cunoscută doar în rândul studenților de la filologie și savanților în domeniu și foarte puțin la Mihăileni. Acest gol însă a fost completat treptat începând cu 1 martie 1996, când am prezentat la Ședința Consilierilor din Mihăileni un Raport documentat în baza materialelor din fondul Bibliotecii Naționale, subvenționată de Primărie.

Această revenire însă a fost remarcabilă pentru Basarabia. S-a întors cu un adevăr dur, stingherind rușinat *haina moldovenească*, a limbii vorbite, împrumutată, suflecată și peticită și potrivindu-i veșmântul latin și denumirea-i autentică *română* ce i-au fost furate.

În 1998, la cea de-a doua revenire a sa la baștină, în sala de festivități a Liceului Teoretic din localitate, care astăzi îi poartă numele, s-au adunat copii, maturi, oaspeți din satele vecine și din centrele universitare din Chișinău și Bălți. Conducerea satului, Primăria Mihăileni i-a conferit titlul onorific de „Cetățean de Onoare al satului Mihăileni”, fapt ce l-a măgulit pe marele savant făcându-l să remarce emotiv că este cea mai scumpă dintre toate distincțiile câte le are, deoarece ea reprezintă o valoare echivalentă cu toate titlurile onorifice cu care a fost distins până la moment (probabil, de aceea că aprecierea ce vine de acasă e o apreciere ce e foarte greu de dobândit și vine ades cam tardiv).

Urmăream felul lui de a asculta limba mamei, de a conversa cu consătenii și mă uimeam tot mai mult. Îi vorbea baștina, iar el se topea ca un copil, ascultând și conversând și atât de „al nostru” era, de parcă vorbise doar limba de acasă până acum și nu mai ținuse timp de cincisecizeci de ani în șir prelegeri științifice de la diferite catedre ale universităților din lume doar în limbi

străine. I s-a aprins privirea, atunci când s-a revăzut cu colegul lui de bancă Ion Eșanu, cu care au discutat „copilărește”, coborâți în timp, aducându-și aminte cum Ionică copia de la Eugen, iar Eugen era învățat de Ionică a juca „țurca”. Erau momente încleștate de memorie care i-au scuturat de ani, „aruncându-i” pe potecile anilor ‘30. Momente ce au împodobit și-au încălzit sufletul fiului revenit.

Aici a învățat primele litere ce i-au legat destinul cu ambiția lui copilărească de a-i învăța carte pe nemți. Aici a învățat primele silabe, primele cuvinte, primele poezii și a fredonat primele melodii când rătăcea negrăbit pe drumurile satului care-i scufundau picioarele până la gleznă în praful moale și cald. Aici a perceput universul și existența sa. Aici a văzut primii fulgi de iarnă și primele firicele de iarbă, aici a așteptat primele cărarușe de primăvară și a privit îndelung înflorirea liliacului de la colțul casei, și tot aici a cules primele păpădii pentru mama. Tot aici a sădit primul copac, nucul ce mai înverzește și astăzi, dar care după 2002 (moartea lui Coșeriu), își pleacă fruntea tot mai jos într-o rugăciune tăcută...

Mai este și fântâna din care au scos apă și Eugen Coșeriu (la toate întâlnirile toți cei prezenți i se adresau Eugen și nu Eugeniu) și Valentin Mândâcanu, ea e aceeași. Au trăit într-o mahala, la două case unul de la celălalt. Povestea undeva în amintirile sale Valentin Mândâcanu de peripețiile sale cu Eugen Coșeriu la această fântână cu căldare verde. Valentin Mândâcanu mai povestea și despre invidia lui frumoasă față de capacitățile laudabile aduse lui Eugen de către tatăl său Roman Mândâcanu, care i-a fost primul profesor lui Eugen Coșeriu. Valentin Mândâcanu era mai mic, dar ținea bine minte vizitele lui Eugen la profesorul său când stăteau la masă și îndelung discutau și rezolvau ceva. Ca apoi, după plecarea lui Eugen, Roman Mândâcanu într-o bună zi să-i spună soției: „Știi, Irino, în satul nostru crește un munte!”

O carte se închide în tăcere,
O streășină tot plânge ne-ncetat,
Căci a murit de dor și de durere
Un Munte, ce-a crescut la noi în sat.

Plecând în lumea mare, a luat cu el cumsecădenia „învelită” în suflet basarabean și un buchet de amintiri, ca mai apoi, într-un interviu cu A. Zabulică, să remarce nostalgic: „Eu n-am părăsit niciodată Mihăilenii, ci m-am ridicat deasupra lor pentru a spune lumii că vin din Mihăileni...” Cuvinte încrustate pe bustul din sat. Sunt cuvinte ce dor și pentru care-i mulțumim.

...A lăcrimat cerul Mihăileniului așteptându-l la hotar de sat... (2001). Stropii de ploaie au prins lacrima grea de pe obrazul lui care ardea ca focul de zbuciumul lăuntric ce-l frământa pe el, cel de azi, cu clipa de ieri... Vântul adiind ușor, îi pieptăna pleata revășită, rătăcind parcă prin pânza anilor, scuturându-i sufletul prăfuit de cărările pribegiei. Chipul zâmbea, dar cu sufletul era departe... era pe pragul casei părintești oprit cu mâna pe cleampa ușii de frica pustietății... Picurii de ploaie plângeau cu lacrima mamei sale ce parcă-i șopteau: „Bun venit acasă, dragul mamei...”

Ne-a omenit pe noi, cei de acasă, prin reîntoarcerea sa, pentru care fapt îi mulțumim.

El s-a întors cu pași de zeu, pătimit și înțelept, iar revenit acasă, a rămas aici pentru totdeauna.

A revenit să-și potrivească în inimă chipul satului schimbat la față de timp, să asculte zâmbetul copilăriei sale, să înțeleagă unde începe veșnicia și cine-și mai potolește setea din agheasma ei.

A revenit pentru a se regăsi, pentru a-și întregi sufletul cu aroma începutului și a potoli mânia malurilor certate ale Nistrului și Prutului cu sceptrul Adevărului.

A venit acasă pentru a colinda cărările copilăriei, prăfuindu-și pantofii de birou, ce purtau amprenta unui lux european... Privind la pantofii lui, m-am gândit la amintirile celor ce-l țin minte desculț când a plecat în 1940. Opincuțele rămase pe prag i le mâncase câinele vecinului în ajun.

A plecat desculț, cu o traistă cusută din păritar, în care a luat cu el câteva cărți, însă s-a reîntors cu posibilitatea de a-și cumpăra cei mai de preț pantofi din lume – e o ambiție moldovenească.

S-a întors și pentru a-și întreba bătrânul nuc cum a mai dus-o fără el? L-a mângâiat cu obrazul și l-a sărutat cu lacrima. A

tăcut sfătos îndelung, lipit de tulpina nucului, de parcă cerându-și iertare de atâta amar de singurătate. ...Apoi a cules o frunză de la poalele pomului, punând-o cu grijă în buzunarul de la inimă, ca mai apoi să împodobească cu ea coroana laurilor.

Îi mulțumim pentru că a oprit stelele, dându-le cărare prin desişul frunzelor de nuc, să ne lumineze potecile gândului...

A vrut să-și cunoască rădăcinile și să-și întregească sufletul, pentru a se ști împlinit. A plecat pentru a se întoarce, s-a întors pentru a rămâne. A rămâne în amintirea acelor puști ce au avut norocul și fericirea de a-l cunoaște, ca mai apoi, departe în timp să se audă povestindu-se la gura sobei o poveste adevărată despre un Făt-Frumos îndrăgostit o viață de Măria Sa Cartea.

...Fulguie-ncet, frumos și lin, iar eu privesc cartea din colet și încerc să înțeleg veșnicia cuvântului scris...

Secretul veșniciei de la sat

Cine, bădiță, te-a-ntrebat pe tine
Cât te-a durut, atunci când ai plecat?
Cine, bădiță, te-a-ntrebat pe tine
Secretul veșniciei de la sat?!

...Toți te-ntrebau de limbă și cuvinte,
Catedră, cărți, de țări și teorii...
Păcat că n-ați văzut cât de cuminte
Și-atent vorbea cu-ai satului copii.

Păcat că n-ați văzut cum a venit
Un Rege Mare la măicuța-n sat
Și cât de împăcat și împlinit
Privea la orice frunză de copac...

Păcat că n-ați văzut privirea lui
Și vocea lui ce tremura spunând
Diploma cea primită-n satul lui
E cea mai scumpă dintre toate care-i sunt.

Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere

Ce mult ai vrut să hoinărești, bădiță,
Desculț prin lan de amintiri frumoase
Și cât de împăcat, când la portiță
Un nuc fidel te aștepta acasă.

Cine, bădiță, te-a-ntrebat pe tine,
În lumea mare cât ai tot umblat,
Ce-aveai în suflet și n-ai spus la nimeni
Și revenit de ce ai lăcrimat?!...

Fecior pribeag

Fecior pribeag plecat printre străini
Și colindând o lume-n lung și-n lat,
Cuget profund și Rege-ntre „stăpâni”
Pe-un mapamond, cu „limba ta” din sat.

Un „poliglot de talie întâi”,
O „enciclopedie vorbitoare”,
Un „Mare filosof de limbi” să fii
Pe-un glob, dar nu acasă... știm că doare...

Copil ce-ai colindat pe-același drum
Pe care merg și eu de mii de ori,
La „răsăritul tău” privesc acum
Și-n roua cea de nuc... mii de culori.

Casă de lut, ferestre-nlăcrimate,
Prispă pustie, fără de cărare,
Frunze de nuc, găsite-n cărți..., uscate,
Ele i-au fost și dor, și alinare.

Tu iartă-ne, de sus... chiar de-i târziu,
Ți-o cere-un neam, cu geana-nrouată...
Frunza șoptească-mi limba ca s-o știu –
Chip... din coroana nucului la poartă.

...Chipeș, voinic, cu suflet de haiduc,
Licăr de stele-n ochi deștepți, căprui...

Un „strop de sânge”, pe-o frunză de nuc
I-a mai rămas... și-a dus-o Domnului...

Eugeniu Coșeriu: *Multă lume crede că eu aș fi antimoldovenist. Nu, nu și nu! Sunt chiar foarte moldovenist. Sunt, în cadrul românismului, moldovenist și, în cadrul moldovenismului, sunt bălțist și, în cadrul bălțismului, sunt mihăilenist. („Universul din scoică”, p. 51)*

Eu sunt român

„Eu sunt român și punctum”.

Ba mai mult.

În cadrul românismului eu sunt
Moldovenist din talpă ca bunelul
Și moldovean îmi e și nepoțelul.

Sunt moldovean și punctum.

Ba mai mult.

Eu în moldovenismul meu mai sunt
Bălțist din vremuri vechi, cu străzi pavate
De-un străbunel, pietre cărate-n spate.

Eu sunt bălțist și punctum.

Ba mai mult.

În limita bălțismului eu sunt
Mihăilenist ca stră-străneamul meu,
Plai mioritic dat de Dumnezeu.
Acesta-i „Scut de Aur” ce-a lăsat
Gigantul limbii de la noi din sat,
Ce ne-a-nvățat oricând, oricui a spune
Doar Adevărul cu-al său propriu nume.

Deci, nu mă întrebați, vă rog, mereu

La orice pas, de știu cine sunt eu.

Eu vin din Țara Mare Românească,

Sper, Bunul Dumnezeu ca s-o-ntregească.

Limba mea-i limba româna!

Mai frumoasă ca povestea
Numai limba poate fi,
Mai bogată decât zestrea
Numai limba poate fi.

Mai comoară ca comoara
Numai limba poate fi,
Și mai grea decât povara –
Tragedia de-a vesti.

Mai deșteaptă ca bătrânul
Numai limba poate fi,
Și mai neagră ca tăciunul -
A minți în plină zi.

Mai tăcută ca mormântul
Numai limba poate fi,
Mai ușoară decât vântul –
Dragostea de prima zi.

Mai durută decât rana
Numai limba poate fi,
Și mai rudă precum mama –
Doina mea de-a auzi.

Mai benefic ca pastila
Limba ta poate trata,
Mai captivă ca mocirla,
Oxygen de-a respira.

Și mai tunet și mai trăsnet
Limba poate exploda.
Tot ea-i pace-n deștept cuget,
Diplomat în Țara mea.

Limbă, brâu cu brodătură,
Fir de mantie regală,
Când ne zboară-un sfânt din gură,
Floare albă în petală.

Limbă, frunza „lui” de nuc
Ce-a crescut în satul meu,
Am s-o pun și-am s-o usuc
Ca relicvă de muzeu...

Limbă, graiul meu străbun,
Ars pe rug și-ntemnițat...
Azi în palme te adun
Pentru fată și băiat.

Să nu-ndrăzniți

Să nu-ndrăznească nimeni
niodată
Să-mi spună în ce limbă să vorbesc.
Să nu-ndrăznească nimeni
niodată
Să-mi spună cum acasă să trăiesc.

Să nu-ndrăznească nimeni
niodată
Spre Prut a-mi arăta cărarea mea,
Să nu-ndrăznească nimeni
niodată,
Eu sunt acasă, asta-i Țara mea.
Dar dacă nu convine cuiva măcar ceva...
Aici, nu-i ține nimeni, chiar azi ei pot pleca!

Intervenție de moderator: Mărturisesc o deosebită bucurie: am găsit și am avut posibilitatea de a face cunoștință cu doi profesori din Germania. Cu unul din ei am ascultat lecții la Cursurile de vară și colocviile științifice de limba, literatura și arta poporului român (iulie-august 1993) la Sinaia. E vorba de lingvistul, pe atunci doctorandul lui Coșeriu, pe nume Iohannes și pe care îl știau toți profesorii care ne citeau

lecții. După fiecare oră academică, foarte vioi și pasionat, în pauză, Iohannes ne căuta pe cei din Moldova și revenea cu multe întrebări deja schițate despre Coșeriu.

Pe al doilea profesor, Wolf-Dieter Stempel (München, Germania), l-am deranjat doar virtual, cunoscând-o pe soția Domniei Sale – Elvina, fostă lector, prin anii 60, la Facultatea de Limbi Străine, Institutul Pedagogic „Alecru Russo” din Bălți. Eugeniu Coșeriu, tot prin anii 60, s-a cunoscut cu Wolf Stempel. Stempel, profesor la München, este un mare lingvist de origine neamț, dar și lingvist romanist, adept al Școlii lingvistice coșeriene. S-au avut de buni prieteni chiar de la prima apariție a lingvistului Coșeriu în Germania (la Bonn, apoi Frankfurt și în continuare – la Tübingen). A fost o prietenie durabilă. Coșeriu venea pe la ei acasă, își vizita prietenul la Academia de Științe din Bavaria. Domniile Lor, acești doi lingviști germani, au rămas prieteni și au colaborat până la urmă. Dl prof. Stempel mi-a trimis, cu câțva timp înainte, un discurs, pentru a-l folosi, a-i da citire la această ocazie de festivitate.

Folosindu-ne de moment și cu sincera intenție de a ni-l face mai cunoscut pe dl Stempel și nouă, vom prezenta (tot aici) unele date din biografia și bibliografia savantului german Wolf-Dieter Stempel.

LEBEN UND WORK

Wolf-Dieter STEMPEL

Emeritierter Professor, Doktor der Philologie, habilitiert

Stempel besuchte von 1940 bis 1949 das Altsprachliche Gymnasium Landau. Er studierte Romanische Philologie und Latein an den Universitäten Marburg (1949–1951), Aix-en-Provence (1951), Sorbonne (1951–1952) und Heidelberg (1952–1954). Dort wurde er 1954 promoviert mit der Dissertation „Die romanischen Obstbaumbezeichnungen. Eine morphologische Untersuchung”. Mit 4 Karten (nicht im Druck erschienen). Er ging mit seinem Lehrer Harri Meier an die Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn und war dort sein Assistent bis 1962 (ab 1958 beurlaubt). Er habilitierte sich 1962 mit der Schrift Untersuchungen zur Satzverknüpfung im Altfranzösischen (Westermann, Braunschweig 1964) und wurde 1963 (nach Ablehnung eines Rufes an die Justus-Liebig-

Universität Gießen) Ordinarius für Romanische Philologie an der Universität Bonn. Von 1967 bis 1973 lehrte er an der Universität Konstanz, von 1973 bis 1985 (nach Ablehnung eines Rufes an die Georg-August-Universität Göttingen) an der Universität Hamburg und von 1985 bis zu seiner Emeritierung 1994 (als Nachfolger von Helmut Stimm) an der Ludwig-Maximilians-Universität München. Von Stimm übernahm er das Projekt eines großen Wörterbuchs des mittelalterlichen Okzitanischen (DOM), das er bis 2012 leitete (Nachfolgerin: Maria Selig). Stempel gehörte zur interdisziplinären Forschergruppe Poetik und Hermeneutik. Stempel war von 1982 bis 1988 Mitglied des Senats der Deutschen Forschungsgemeinschaft. Er ist seit 1988 Ordentliches Mitglied der Bayerischen Akademie der Wissenschaften und seit 1990 der Academia Europaea. Er ist Träger der Werner Heisenberg-Medaille der Alexander von Humboldt-Stiftung (2000) und Ehrendoktor der Universität zu Köln (2002).

P.S. Urmează textul tradus în română și rusă.

VIAȚA ȘI MUNCA

Wolf-Dieter **STEMPEL**
profesor emerit, doctor habilitat în filologie
membru titular al Academiei bavareze, München, Germania

Stempel a urmat cursurile Altsprachliches Gymnasium Landau între 1940 și 1949. A studiat filologie romanică și latină la universitățile din Marburg (1949-1951), Aix-en-Provence (1951), Sorbona (1951-1952) și Heidelberg (1952-1954). Acolo și-a obținut doctoratul în 1954 cu teza „Die romanische Obstbaumbezeichnungen. Un studiu morphologic”. Cu 4 hărți (nepublicate în format tipărit). Împreună cu profesorul său, Harri Meier, a mers la Universitatea Rheinische Friedrich-Wilhelms din Bonn, unde a fost asistent până în 1962 (în concediu din 1958). În 1962 a obținut abilitarea cu o teză intitulată Untersuchungen zur Satzverknüpfung im Altfranzösischen (Westermann, Braunschweig 1964) și a devenit profesor titular de filologie romanică la Universitatea din Bonn în 1963 (după

ce a refuzat o invitație la Universitatea Justus Liebig din Gießen). Din 1967 până în 1973 a predat la Universitatea din Constanța, din 1973 până în 1985 (după ce a refuzat o invitație la Universitatea Georg August din Göttingen) la Universitatea din Hamburg și din 1985 până la pensionarea sa în 1994 (ca succesor al lui Helmut Stimm) la Universitatea Ludwig Maximilian din München. De la Stimm a preluat proiectul unui mare dicționar de occitană medievală (DOM), pe care l-a condus până în 2012 (succesor: Maria Selig). Stempel a făcut parte din grupul de cercetare interdisciplinară Poetică și Hermeneutică.

Stempel a fost membru al Senatului Fundației Germane de Cercetare din 1982 până în 1988. Este membru titular al Academiei Bavareze de Științe și Științe Umaniste din 1988 și al Academiei Europaea din 1990. A primit medalia Werner Heisenberg a Fundației Alexander von Humboldt (2000) și titlul de Doctor Honoris Causa al Universității din Köln (2002).

Жизнь и работа

Штемпель учился в гимназии Ландау с 1940 по 1949 год. Он изучал романскую филологию и латынь в университетах Марбурга (1949-1951), Экс-ан-Прованса (1951), Сорбонны (1951-1952) и Гейдельберга (1952-1954). Там он получил докторскую степень в 1954 году, защитив диссертацию “Die romanische Obstbaumbezeichnungen. Морфологическое исследование”. С 4 картами (не публиковались в печати). Вместе со своим учителем Харри Майером он поступил в Рейнский университет Фридриха Вильгельма в Бонне и был его ассистентом до 1962 года (в отпуске с 1958 года). В 1962 году он защитил диссертацию под названием Untersuchungen zur Satzverknüpfung im Altfranzösischen (Westermann, Braunschweig 1964) и в 1963 году стал полным профессором романской филологии в Боннском университете (после отказа от предложения перейти в Гиссенский университет имени Юстуса Либига). С 1967 по 1973 год он преподавал в Университете Констанца, с 1973 по 1985 год (после отказа от

предложения перейти в Геттингенский университет имени Георга Августа) - в Гамбургском университете, а с 1985 года и до выхода на пенсию в 1994 году (в качестве преемника Гельмута Штима) - в Мюнхенском университете имени Людвига Максимилиана. От Штима он взял на себя проект большого словаря средневекового окситанского языка (DOM), которым руководил до 2012 года (преемник: Мария Селиг). Штемпель принадлежал к междисциплинарной исследовательской группе "Поэтика и герменевтика".

Штемпель был членом Сената Немецкого исследовательского фонда с 1982 по 1988 год. Он является действительным членом Баварской академии наук и гуманитарных наук с 1988 года и Academia Europaea с 1990 года. Он является обладателем медали Вернера Гейзенберга Фонда Александра фон Гумбольдта (2000) и почетной докторской степени Кельнского университета (2002).

NECROLOG

Eugenio Coseriu 27. 07. 1921 – 7. 09. 2002. Er war, wie man so sagt, ein Genie. Eine Ausnahmeerscheinung allemal. Von seiner Schulzeit an konnte er Gedichte, wenn er sie nur einmal gelesen hatte, auswendig; später wird er Kollegen in Erstaunen versetzen, mit welcher Genauigkeit er den Inhalt entlegener und komplizierter Abhandlungen, einmal in lange zurückliegender Zeit gelesen, wiedergibt.

Als Gymnasiast gewinnt er in den jährlichen nationalen Literatur- und Kulturwettbewerbe Tinerimea română („Die Rumänische Jugend“) genannt, mehrfach erste Preise; und als er, zu einer solcher Veranstaltungen in Bukarest weilend, aus der Zeitung erfährt, dass gerade auch ein nationaler Wettbewerb für Geographie bevorstand, meldete er sich ohne jede Vorbereitung, wurde trotz Fristüberschreitung angenommen und erhielt den ersten Preis. Man riet ihm daraufhin, unbedingt Geographie zu studieren. Aber danach stand ihm nicht der Sinn. Die fachliche Orientierung hatte

schon den Sechzehnjährigen umgetrieben: „Geschichte des rumänischen Volkes und seiner Sprache. Von Eugen (sic) Coseriu, Professor an der Universität Heidelberg,“ hat er damals wiederholt in seine Schulhefte hineinphantasiert. Manchmal war es statt Heidelberg Marburg oder Göttingen. Es ist dann Tübingen geworden, auch gut“.

Als er in Tübingen, einundachtzigjährig, starb, hatte die Wirklichkeit die Phantasien des Schülers übertroffen: Über vierzig Ehrendoktorate waren ihm, neben vielen anderen hohen Auszeichnungen und Ehrungen, aus aller Welt zuteil geworden. Der Weg nach Tübingen bzw. nach Deutschland war kein Durchmarsch und er geriet fürs erste aus dem Blick. Die Zeiten waren nicht danach. In Mihăileni, einem Dorf im Norden Bessarabiens geboren, verlässt er 1940, mit einem Stipendium des italienischen Kulturinstituts versehen, beim Herannahen der sowjetischen Truppen seine Heimat und setzt sein im Jassy begonnenes Studium in Rom fort, wo er 1944 mit einer Arbeit über den Einfluss der altfranzösischen Chansons de geste auf die epische Volksdichtung der Südslawen promovierte. Anschließend geht er, über Padua, nach Mailand, wo er 1949 ein zweites, philosophisches, Doktorat mit einer Abhandlung über die Entwicklung ästhetischer Theorien in Rumänien erwarb. Die Sprachwissenschaft tritt nach außen nicht in Erscheinung, aber Coseriu erlebt sie bei Meistern wie Vittore Pisani oder in den Schriften Antonio Pagliaros in einer für ihn bedeutsamen Weise.

Was er sich in Italien, zum Teil unter großen materiellen Anstrengungen, erwarb, wird die Grundlage seines Verständnisses von Sprache und Sprachwissenschaft. Der Ort, wo sich dieses zum ersten Mal und gleich auf spektakuläre Weise entfaltete, war Montevideo, wohin Coseriu 1949 übergesiedelt war und wo ihm der Aufbau eines Instituts für Linguistik anvertraut wurde. In Europa sind die großen Schriften aus dieser Zeit, insbesondere das Hauptwerk *Sincronía, diacronía e historia* (1957), lange Zeit unbekannt geblieben. Es war Harri Meier aus Bonn, der den Freund bei einem Besuch in Montevideo überzeugte, dass sein eigentlicher Platz in Europa oder genauer in Deutschland sei.

So kam es Anfang der sechziger Jahre zu einer mehrsemestrigen Gastprofessur in Bonn und von da aus 1963, nach mehreren Angeboten aus verschiedenen Ländern, zur Berufung nach Tübingen, das Coseriu, der schon bald Studierende aus dem In- und Ausland anzog, nicht mehr verließ. Diese Ansiedlung war ein Glücksfall für die deutsche Sprachwissenschaft oder jedenfalls für diejenige, die in der Bundesrepublik betrieben wurde (die DDR-Linguistik ging damals teilweise andere, durchaus interessante, Wege). Die Konstellation war einmalig günstig. Im Land einer durch ehrwürdige Traditionen beschwerten Sprachwissenschaft tritt mit spektakulärer Lehre ein Fachvertreter auf, der mit diesen Traditionen und ihrem philosophischen Umfeld aufs beste vertraut ist und doch neue Horizonte öffnet. Für die Sprachwissenschaft hierzulande wurde damit ein durchgreifender Orientierungswechsel eingeleitet, der, auch wenn er sich nicht mehr in großer Breite erfüllen konnte, dennoch nachhaltige Wirkungen erzielte.

Denn nachhaltig sind bei allen Entwicklungen, die die Sprachwissenschaft mittlerweile beeinflusst haben, die Werke Coserius geblieben, die in dem Maße, wie sie Elemente einer souverän durchdachten Sprachtheorie entwickelten, der Wissenschaft von der Sprache erneuerte Voraussetzungen geboten haben. Es ist dies das eigentliche Anliegen Coserius gewesen, eine sprachphilosophische und sprachtheoretische Konzeption vorzulegen, die reich genug war, die vielseitigen Aspekte des Gegenstands Sprache zu integrieren, oder richtiger gesagt: diese aus sich heraus zu entwickeln. Stark geprägt vom deutschen Idealismus und insbesondere von Wilhelm von Humboldt erklärt er 1957 in einem heute berühmten Aufsatz „Determinación y entorno“ (‚Determination und Umfeld‘) peremptorisch: „Alle Linguistik ist stets eine Linguistik des Sprechens gewesen, und in Wirklichkeit gibt es keine andere Linguistik“. Zur damaligen Zeit ist dieser Satz, wenn er überhaupt zur Kenntnis genommen wurde, in seiner Tragweite wohl kaum verstanden worden. Tatsache ist, dass von hier und ähnlichen Bekundungen aus fachliche Optionen

freigelegt wurden, die Jahre später als eigenständige Ansätze Bedeutung erhielten.

So hat man rückblickend den genannten Aufsatz, der zum ersten Mal die semantischen Implikationen von Sprachverwendung systematisch erschloss, als Vorwegnahme der Textlinguistik bezeichnen können, und es ist nur folgerichtig, dass Coseriu daraus entscheidende Vorgaben für die Übersetzungswissenschaft ableitete. Aber auch Grundvoraussetzungen der späteren Pragmatik wie etwa das Verständnis von Sprechen als Tätigkeit, die Aufwertung des sprachlichen Subjekts und die Herausstellung des Begriffs der „Alterität“ (der die in jedem Sprecherbeitrag notwendig mitgesetzte Bezugnahme auf den Adressaten meint) sind Bestandteile von Coserius Sprachauffassung, die den Anfechtungen der späteren Generativen Transformationsgrammatik standgehalten haben.

Sprache in einem universalen Sinn verstanden als kommunikative Tätigkeit ist dann auch der Ansatzpunkt für die ingeniöse theoretische Bestimmung des Sprachwandels, die bis heute Geltung beanspruchen kann: Wie sich die schöpferische Sprechertätigkeit nur als systematische begreifen lässt, ist auch dem Wandel, der durch Übernahme von Innovation begründet wird, Systematizität zuzuerkennen. Alle diese Gedanken werden zum ersten Mal in dem schon genannten Buch von 1957 *Sincronía, diacronía e historia* vorgetragen und man kann dieses Werk, das merkwürdigerweise erst 1974 in deutscher Übersetzung erschienen ist, als eine Summa sprachwissenschaftlichen Denkens bezeichnen. Es ist bemerkenswert nicht zuletzt durch eine Unerbittlichkeit der kritischen Argumentation, mit der der damals 36-jährige Verfasser scharfsinnig gedankliche Schwächen der geltenden sprachwissenschaftlichen Schulen bloßlegte, aber auch manche ihrer unerkannten Stärken sichtbar machte.

Ein Zuchtmeister der sprachwissenschaftlichen Reflexion ist der Tübinger Meister zeitlebens geblieben, und so ist auch nicht überraschend, dass er den strukturalen Ansatz, den er in seinen Sprachbeschreibungen, so vor allem in seinen Arbeiten

zur lexikalischen Semantik vertrat, dort nicht ungeschoren ließ, wo er bestimmten Grundbesinnungen, wie zum Beispiel der der Geschichtlichkeit im Falle von diachronisch konstruierten sprachlichen Entwicklungen, widersprach. Unter den vielen Arbeiten, die der Verstorbene bis zuletzt veröffentlicht hat, sind nur ganz wenige Bücher, die nicht Aufsatzsammlungen darstellen. Andererseits bleibt bemerkenswert, dass eine ganze Reihe von Vorlesungsnachschriften, neunundzwanzig an der Zahl, im Druck vorliegen, die den Charakter eigenständiger und origineller Darstellungen tragen und zum Teil in mehreren Auflagen erschienen sind wie die Probleme der romanischen Semantik, die Geschichte der Sprachphilosophie oder die Textlinguistik.

Sie bezeugen, dass Coseriu in besonderer Weise ein ‚Lehrer für Schüler‘ war, das heißt einer, der gerade im mündlichen Vortrag, durch die Kraft seiner Entwürfe seine Schüler gewann. Es waren viele, die er faszinierte, ob sie nun Romanisten waren oder anderen sprachlichen Disziplinen angehörten. Viele waren es auch, die die fünf Bände der Festschrift zum sechzigsten Geburtstag füllten (Logos semantikos, 1981), denen, von den schriftlichen Ehrungen in Rumänien ganz abgesehen, zum fünfundsechzigsten Geburtstag nochmals drei Bände nachfolgten (Energeia und Ergon, 1988). Coseriu hat diese Ehrungen wie alle anderen Auszeichnungen geliebt und war unverhohlen stolz darauf. Er hätte sich wohl auch gefreut zu lesen, was Gregorio Salvador von der Real Academia Española in einem in El País erschienenen Nachruf als Fazit äußerte: „Todo lo que pueda hacerse en lingüística, seriamente, en el siglo XXI habrá de tener muy presente, en su base, el pensamiento del maestro de Tübinga“ (‚Alles was sich im 21. Jahrhundert an ernsthafter Sprachwissenschaft vortragen mag, wird sich, was die Grundlegung angeht, das Denken des Tübinger Meisters deutlich vor Auge halten müssen‘). Wolf-Dieter Stempel (BAdW-Jahrbuch 2002, S. 345-348).

NECROLOG

Eugeniu Coșeriu, 27 iulie 1921 - 7 septembrie 2002. A fost, după cum se spune, un geniu. O excepție! Încă de la școală, dacă le citise o singură dată, știa poezii pe de rost; mai târziu îi va uimi pe colegi de acuratețea cu care reproduce conținutul unor tratate îndepărtate și complicate, odată citit cu mult timp în urmă.

În calitate de elev de liceu, a câștigat mai multe premii I la concursurile naționale literare și culturale anuale numite Tinerimea română; iar când, în timp ce participa la unul dintre aceste evenimente la București, a aflat din ziar că era pe cale să aibă loc un concurs național de geografie, s-a înregistrat fără nicio pregătire, a fost acceptat în ciuda termenului depășit și a primit premiul I. Apoi a fost sfătuit să studieze geografia cu orice preț. Dar asta nu i se potrivea. Orientarea profesională îl condusese deja pe tânărul de șaisprezece ani: „Istoria poporului român și limba lor. Von Eugen (sic) Coseriu, profesor la Universitatea din Heidelberg, „el a fantezat în repetate rânduri în caietele sale de exerciții. Uneori era Marburg sau Göttingen în loc de Heidelberg. A devenit apoi Tübingen, ceea ce a fost și bun”.

După moarte, Eugeniu Coșeriu a primit peste patruzeci de doctorate onorifice, alături de multe alte înalte premii și onoruri, din toată lumea. Drumul către Tübingen sau spre Germania nu a fost un marș și a căzut din vedere din moment. Vremurile nu erau așa. Născut în Mihăileni, un sat din nordul Basarabiei, și-a părăsit casa în 1940 cu o bursă de la institutul cultural italian când s-au apropiat trupele sovietice și și-a continuat studiile la Roma, unde a început în 1944 cu o teză despre influența Vechiului Chansons de geste franceze despre poezia populară epică a slavilor din sud. Apoi a plecat la Milano prin Padova, unde a obținut un al doilea doctorat filosofic în 1949 cu un tratat despre dezvoltarea teoriilor estetice în România. Lingvistica nu apare în exterior, dar Coseriu o experimentează într-un mod semnificativ pentru el la maeștri precum Vittore Pisani sau în scrierile lui Antonio Pagliaro.

Ceea ce a dobândit în Italia, în parte cu mare efort material, a devenit baza înțelegerii sale de limbă și lingvistică. Locul în care s-a desfășurat pentru prima dată și într-un mod spectaculos a fost Montevideo, unde Coseriu se mutase în 1949 și unde i s-a încredințat înființarea unui institut de lingvistică. În Europa, marile scrieri din această perioadă, în special opera principală *Sincronía, diacronía e historia* (1957), au rămas necunoscute pentru o lungă perioadă de timp. Harri Meier din Bonn a fost cel care și-a convins prietenul în timpul unei vizite la Montevideo că locul său real era în Europa sau, mai exact, în Germania.

Așadar, la începutul anilor șasezeci, a existat o catedră invitată pentru mai multe semestre la Bonn și de acolo în 1963, după mai multe oferte din diferite țări, a fost numit la Tübingen, de când Coșeriu, care, în curând, a atras studenți din țară și din străinătate, nu a plecat niciodată. Această așezare a fost o lovitură de noroc pentru lingvistica germană sau, cel puțin, pentru cei care erau practicați în Republica Federală (lingvistica Republicii Democratice Germane pe atunci mergea uneori pe căi diferite, destul de interesante). Constelația a fost favorabilă în mod unic. În țara unei științe lingvistice împovărate de venerabile tradiții, apare un reprezentant cu învățături spectaculoase, care este foarte familiarizat cu aceste tradiții și cu mediul lor filozofic și totuși deschide noi orizonturi. Pentru lingvistica din această țară, a fost inițiată o schimbare radicală de orientare, care, chiar dacă nu mai putea fi îndeplinită pe scară largă, a obținut totuși efecte de durată.

La urma urmei, în ciuda tuturor dezvoltărilor care au influențat lingvistica între timp, au rămas lucrările lui Coșeriu, care, în măsura în care au dezvoltat elemente ale unei teorii bine gândite a limbajului, au dat științei limbajului condiții reînnoite. A fost adevărata preocupare a lui Coșeriu să prezinte un concept lingvistic-filozofic și lingvistic-teoretic suficient de bogat pentru a integra aspectele multiforme ale subiectului limbajului, sau mai corect: să le dezvolte din interior. Puternic influențat de idealismul german și în special de Wilhelm von Humboldt, el a explicat peremptoric într-un celebru eseu „*Determinación y entorno*” („Determinare și mediu”) din 1957:

„Toată lingvistica a fost întotdeauna o lingvistică a vorbirii și în realitate nu există altă lingvistică.” La acea vreme, această propoziție, chiar dacă a fost observată, era greu de înțeles în domeniul său de aplicare. Faptul este că opțiunile tehnice au fost descoperite de aici și declarații similare, care ani mai târziu au devenit importante ca abordări independente.

Retrospectiv, articolul menționat mai sus, care a deschis în mod sistematic implicațiile semantice ale utilizării limbajului pentru prima dată, ar putea fi descris ca o anticipare a lingvisticii textului și este logic doar ca Coșeriu să obțină orientări decisive pentru studiile de traducere din acesta. Dar, de asemenea, premisele de bază ale pragmaticii ulterioare, cum ar fi înțelegerea vorbirii ca activitate, modernizarea subiectului lingvistic și accentul pe conceptul de „alteritate” (care înseamnă referința la destinatar care este necesară în fiecare contribuție a vorbitorului) sunt componente ale concepției despre limbaj a lui Coșeriu, care au rezistat provocărilor gramaticii de transformare generativă ulterioară.

Limbajul înțeles într-un sens universal ca activitate comunicativă este apoi și punctul de plecare pentru ingenioasa determinare teoretică a schimbării limbajului, care poate revendica și astăzi valabilitate: La fel cum activitatea de vorbire creativă poate fi înțeleasă doar ca sistematică, este și schimbarea prin adoptarea inovației – se justifică recunoașterea sistematicității. Toate aceste gânduri sunt prezentate pentru prima dată în cartea mai sus menționată *Sincronía, diacronía e historia* din 1957, iar această lucrare, care, în mod ciudat, a fost publicată doar în limba germană în 1974, poate fi descrisă ca o „summa” a gândirii lingvistice. Este remarcabil nu în ultimul rând datorită neîncetării argumentării critice cu care autorul în vârstă de 36 de ani a expus cu înțelepciune slăbiciunile intelectuale ale școlilor lingvistice actuale, dar și-a făcut vizibile unele dintre punctele lor forte nerecunoscute.

Maestrul de la Tübingen a rămas un disciplinar al reflectării lingvistice de-a lungul vieții sale și, prin urmare, nu este surprinzător faptul că nu a abandonat abordarea structurală pe care a reprezentat-o în descrierile sale

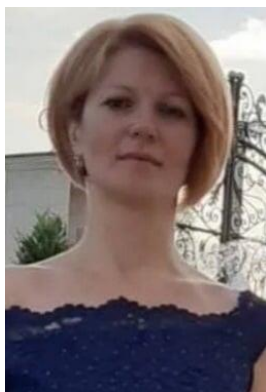
lingvistice, în special în lucrarea sa despre semantica lexicală, unde a determinat reflecțiile de bază, astfel ca și cea a istoricității în cazul dezvoltărilor lingvistice construite diacronic, contrazise. Printre numeroasele lucrări pe care defunctul le-a publicat până la ultima, există doar foarte puține cărți care nu sunt colecții de eseuri. Pe de altă parte, este de remarcat faptul că o serie întregă de transcrieri de prelegeri, în număr de douăzeci și nouă, sunt tipărite, care au caracterul unor reprezentări independente și originale și dintre care unele au apărut în mai multe ediții, cum ar fi problemele Semantica romanică, istoria filozofiei limbajului sau a lingvisticii textului.

Ei mărturisesc că Coșeriu a fost un „profesor pentru elevi” într-un mod special, adică unul care și-a cucerit elevii prin puterea proiectelor sale, mai ales în prelegerea orală. Au fost mulți care l-au fascinat, fie că erau scriitori romani sau alte discipline lingvistice. Au fost, de asemenea, mulți care au completat cele cinci volume ale Festschrift pentru a 65-a aniversare (Logos semantikos, 1981), care, în afară de onorurile scrise din România, au fost urmate de alte trei volume la această aniversare (Energeia și Ergon, 1988). Coșeriu a iubit aceste onoruri ca oricare alta și a fost nedisimulat mândru de ele. Ar fi fost fericit să citească ceea ce Gregorio Salvador de la Real Academia Española a spus într-un necrolog publicat în El País: „Todo lo que pueda hacerse en lingüística, seriamente, en el siglo XXI habrá de tener muy presente, en su base, el pensamiento del maestro de Tubinga („Orice lingvistică serioasă care poate fi prezentată în secolul XXI va trebui, în ceea ce privește fundamentul, să țină cont în mod clar de gândirea maestrului de la Tübingen”). Wolf-Dieter Stempel (Anuarul BAdW 2002, p. 345-348).

Intervenție de moderator: Despre acești doi prieteni, lingviștii Stempel și Coșeriu, ne-a vorbit bibliotecara Natalia Serjantu. Dumneaei a comentat un videoclip și a dat citire, fragmentar, textului-necrolog. Suntem recunoscători prof. Emerit Wolf-Dieter Stempel pentru participare, fie și la distanță, în lucrările Conferinței bălțene.

WOLF-DIETER STEMPEL
„DESPRE PRIETENUL EUGENIU COȘERIU”. NECROLOG

Natalia SERJANTU,
bibliotecar, Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți

E bine spus, dar îmi voi permite să simplific din text pentru a nu repeta același lucru, deci am să fac unele prescurtări.

Profesorul Wolf Stempel începe astfel: Eugeniu Coșeriu a fost, după cum se spune, un geniu. O excepție în orice caz. Încă de la școală, dacă le citise o singură dată, știa poeziile pe de rost, iar mai târziu îi va uimi pe colegi, reproducând conținutul unor tratate complicate, pe care le-a citit cu mult timp în urmă. Găsim și unele date despre liceanul Eugen: „Orientarea profesională îl condusese deja pe tânărul de 16 ani la a scrie *în maculatură* „Istoria poporului român”. El se vedea Von Eugen Coșeriu, profesor la Universitatea din Heidelberg, Marburg, apoi Gottingen, apoi profesor la Tübingen, ceea ce a fost și bun”.

Când a murit, la Tübingen, la vârsta de 81 de ani, realitatea a depășit fanteziile elevului. Maestrul Coșeriu primise peste patruzeci de doctorate onorifice, alături de multe alte înalte premii și onoruri, din toată lumea. Drumul către Tübingen sau spre Germania nu a fost un marș. Născut în Mihăileni, un sat din nordul Basarabiei, și-a părăsit casa în 1940 cu o bursă de la Institutul cultural italian și și-a continuat studiile de doctorat la Roma. Apoi a plecat la Milano prin Padova, unde a obținut un al doilea doctorat, în filosofie. În Italia, și-a format baza înțelegerii sale de limbă și lingvistică. Locul unde a profesat cu adevărat a fost Montevideo. Aici i s-a încredințat înființarea unui institut de lingvistică. În Europa, marile scrieri de aici au rămas necunoscute pentru o lungă perioadă de timp. Harri Meier din Bonn a fost cel care și-a convins prietenul în timpul unei vizite la Montevideo că locul său real era în Europa sau , mai exact, în Germania.

Așadar, la începutul anilor 60 ai sec. al XX-lea a existat o catedră invitată pentru mai multe semestre la Bonn și de acolo în 1963, după mai multe oferte din diferite țări, a fost numit la Tübingen. A atras studenți din țară și din străinătate, și de aici nu a plecat niciodată. Savantul Wolf Dieter Stempel consideră că așezarea lui Coșeriu la Tübingen a fost o lovitură de noroc pentru lingvistica germană sau, cel puțin, pentru cei care erau practicați în Republica Federală. În țară apare un reprezentant cu învățături spectaculoase, și totuși deschide noi orizonturi. Pentru lingvistica din Germania a fost inițiată o schimbare radicală de orientare care a obținut efecte de durată.

Retrospectiv, profesorul Wolf Stempel analizează câteva lucrări lingvistice coșeriene evidențiind concepția despre limbaj a lui Coșeriu. Premisele de bază ale pragmaticii ulterioare, cum ar fi înțelegerea vorbirii ca activitate, modernizarea subiectului lingvistic și accentul pe conceptul de „alteritate” sunt componente ale concepției despre limbaj a lui Coșeriu. Ele au rezistat provocărilor gramaticii de transformare generativă ulterioară. Limbajul este apoi și punctul de plecare pentru ingenioasa determinare teoretică a schimbării limbajului. Anume aceasta, afirmă Stempel, poate revendica și astăzi valabilitate.

Maestrul de la *Tübingen* a rămas un disciplinar al reflectării lingvistice de-a lungul vieții. Nu a abandonat abordarea structurală pe care a reprezentat-o în descrierile sale lingvistice. Printre numeroasele lucrări pe care le-a publicat, există doar foarte puține cărți care nu sunt colecții de eseuri. Pe de altă parte, este de remarcat faptul că 29 de transcrieri de prelegeri sunt tipărite. Ele au caracterul unor reprezentări independente și originale, dintre care unele au apărut în mai multe ediții.

Lingviștii, adepții lui Coșeriu, mărturisesc că Eugeniu Coșeriu a fost un „profesor pentru elevi” într-un mod special, adică unul care și-a cucerit elevii prin puterea proiectelor sale, mai ales în prelegerea orală. Au fost mulți care l-au fascinat, fie că erau scriitori romani sau alte discipline lingvistice. Au fost, de asemenea, mulți care au umplut cele cinci volume ale *Festschrift* pentru a 60-a (*Logos semantikos*, 1981). Volumele

de carte, în afară de onorurile scrise din România, au fost urmate de alte trei volume. Coșeriu a iubit aceste onoruri și a fost mândru de ele. Ar fi fost fericit să citească ceea ce Gregorio Salvador de la Real Academia Española a spus într-un necrolog publicat în El País: „Orice lingvistică serioasă care poate fi prezentată în secolul al XXI-lea va trebui, în ceea ce privește fundamentul, să țină cont în mod clar de gândirea maestrului de la Tübingen”. Iată textul simplificat din cele comunicate de noi pentru o așa ocazie. Informațiile ce se cuprind în articol sunt ale celui mai apropiat prieten - Wolf Dieter Stempel, pe care Coșeriu l-a avut chiar de la început. Necrologul a fost publicat în Anuarul Academiei din Bavaria din 2002, pag.345-348.

***Intervenție de moderator:** Personalitatea savantului Coșeriu și activitatea sa științifică nu pot fi prezentate în linii mari sau în grabă. Știm că volumul e prea mare. Numele de Eugen, Eugenio, Eugeniu Coșeriu și activitatea lui sunt căutate de mulți savanți, lingviști, învățători și filologi moldoveni. Amintim mai întâi că la Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți și la Biblioteca Științifică a universității menționate s-a făcut, se face și se vor face multe și bune. Atâta timp cât la Bălți sunt veterani devotați Lingvisticii coșeriene, va fi cărturarul Coșeriu! Generațiile noi de lingviști le vor datora conferențiarilor filologi de la departamentele universitare, dar și lingvistului Coșeriu.*

***Intervenție de moderator:** Prin anii treizeci, sec. XX, orașul Bălți a fost „găsit” și onorat de prezența lui Eugen – elev la vestitul Liceu „Ion Creangă”. Seriozitatea și severitatea prea mare uneori; sobrietatea și disciplina au făcut din Liceul „Ion Creangă” o unitate de prestigiu atât pentru Nordul Moldovei, cât și pentru alte localități din împrejurimi. Or, ținem să remarcăm și numele personalităților, cum ar fi: medicul Nicolae Testemițanu, criticul literar Vasile Coroban (nepoatele căruia Viorica și Rodica, la vremea lor, tot la Bălți – la Institutul Pedagogic, aceeași curte cu liceul de băieți – au venit să facă studii), arhitectul Alexandru Budișteanu, pedagogul Vladimir Holodnic (ale cărui fiice, Valentina și Olimpia, tot pe aici, în campusul universitar, au făcut carte. Prima, devenind și doctor în*

filologie, continuând activitatea de conf. univ. până în prezent) și mulți alții, care și-au făcut studiile la colegiul sus-numit. Despre activitatea Liceului „Ion Creangă”, prezent și astăzi în curtea universității – cu un secol de vechime și el, s-au vorbit totdeauna numai lucruri frumoase. Ne simțim mândri că, după atâția ani, revenind acasă, Coșeriu cu sora și nepoata au vizitat, mai întâi de toate liceul menționat.

Despre liceul de ieri și azi, despre elevul Eugen va vorbi profesoara de limbă și literatură română Corina Iavorschi. Ne va întoarce cu gândul la origini: la pragul părintesc, la liceu și învățători, la zborul din cuib, la prima dragoste... Aceasta a fost, poate, cea mai senină perioadă din viața marelui lingvist. Cele relatate de dumneaei sunt pagini de formare a personalității coșeriene.

EUGENIU COȘERIU. ANI DE LICEU

Corina IAVORSCHI,
profesoară de limba română,
Liceul Teoretic Republican „Ion Creangă” din Bălți

În contextul împlinirii celor 100 de ani de la nașterea unuia dintre cei mai importanți lingviști ai secolului al XX-lea, Eugeniu Coșeriu, dar și pentru a cinsti imaginea actualului Liceu Teoretic Republican „Ion Creangă” din Bălți, ca instituție care formează oameni de geniu, am planificat să ne pronunțăm pe marginea unei secvențe biografice din viața lui Eugeniu Coșeriu, în special, anii în care a învățat între pereții acestei școli,

1931-1939.

Filozoful francez Gaston Berger afirma: „Școala nu poate avea decât două scopuri. Primul e să dăm copilului cunoștințele generale de care, bineînțeles, va avea nevoie să se servească: aceasta este instrucția. Cealaltă e să pregătim copilul de azi pentru omul de mâine, și aceasta este educația.” Dintr-o

simbioză frumoasă între școală și elev, se pot naște rezultate fructuoase în viitor. Actualul Liceu Teoretic Republican „Ion Creangă” din Bălți se poate mândri cu învățăcei care i-au purtat faima nu doar în țară, dar inclusiv și peste hotarele acesteia. Dintre aceștia putem numi: Nicolae Testemițanu și Constantin Țâbârnă, doctori habilitați în medicină, academicianul Boris Cazacu, Sergiu Grossu, scriitor și teolog, Vadim Pirogan, autor, Boris Movilă, redactor de carte, publicist, scenarist și traducător, medicul Vlad Bejan care a pus bazele fundației Ginta Latină, criticul literar Vasile Coroban, arhitectul Alexandru Budișteanu, și, nu în ultimul rând, unul dintre cei mai meritoși elevi ai liceului de băieți de pe timpuri, Eugeniu Coșeriu.

Omul de știință, Eugeniu Coșeriu, unul din cei mai străluciți reprezentanți ai culturii române, lingvist, scriitor, poet, filosof, traducător, fondatorul primei școli lingvistice din America de Sud și al Școlii lingvistice de la Tübingen, Germania, autor a cca 350 de publicații în limbile: italiană, germană, spaniolă, franceză, română etc., Profesor invitat al Universității din Coimbra, Portugalia; profesor asociat al Universității din Bonn și Frankfurt, Germania, Doctor Honoris Causa a peste 30 de universități din întreaga lume, Membru de Onoare a peste 10 Academii din Europa și America, a pornit drumul spre știință de la liceul „Ion Creangă” din orașul Bălți. A menținut legături strânse cu mediul științific românesc și cu baștina, revenind deseori atât în satul său natal, cât și la București, și Chișinău.

Eugen Coșeriu, licean.

Nicolae Cazacu publică în 2002, în revista *Limba română*¹, un interviu cu Eugeniu Coșeriu realizat la 28 iulie 1997, la București, în care veritabilul lingvist se pronunță despre valoarea studiilor făcute la, pe atunci, Liceul de băieți „Ion Creangă” din Bălți, numindu-l „liceu de excepție”, „de elită”, „excelentă școală românească”. În acest sens, E. Coșeriu afirmă: „La Liceul „Ion Creangă” am primit o pregătire cu totul fundamentală pentru cariera mea ulterioară în toate materiile

¹ Nicolae Cazacu, *O școală extraordinară cu absolvenți pe potrivă. Ani de liceu*

umaniste, literare și filologice. Spuneam mai de mult, într-un interviu, că mult mai târziu, asistând în diverse țări la examenele universitare de literatură franceză, constatam fără echivoc că eu aș fi putut răspunde la majoritatea întrebărilor cu cunoștințele acumulate la Liceul „Ion Creangă” din Bălți. Mai ales, la întrebările privitoare la literatura franceză clasică, ceea ce înseamnă că nivelul instruirii la acest Liceu corespundea nivelului universitar.”

În calitate de elev perseverent și ordonat, după cum era, Eugeniu Coșeriu participa la diverse concursuri disciplinare. O amintire frumoasă enunțată în interviu, se referă la premiile obținute la concursuri organizate de această instituție: *„Există renumita Societate culturală „Tinerimea Română” și de câte ori am participat la concursurile de literatură română, organizate de această societate, am luat de fiecare dată cel puțin un premiu, iar uneori și două premii. Eu personal m-am învrednicit de premiul II pe Țară și pe întreg spațiul românesc la literatura română. Semnificativ este faptul că elevii premiați de la diferite materii erau apoi invitați la București pentru a pleca într-o excursie prin Țară.”* Sau, de exemplu, despre premiul obținut la concursul de geografie, concurs la care a participat din întâmplare, fără o pregătire suplimentară: *„Sosind la București pentru a participa la concursul de literatură română, am aflat că se va promova și un concurs național la geografie. Atunci eu și colegul meu de liceu Petru Medvețchi ne-am încumetat să încercăm și noi dacă ne vor accepta, deși nu eram pregătiți special și pentru geografie. [...] Examinator ne-a fost vestitul geograf Simion Mehedinți. Ne-au dat ca temă „Dobrogea și însemnătatea ei geografică și economică pentru România”. Răspunsul l-am dat în scris și ne-am întors la Bălți. După două săptămâni, pe numele Direcției Liceului a sosit o scrisoare, în care se anunța că amândoi luasem premii: eu premiul I pe Țară și P. Medvețchi premiul III pe Țară. Această înștiințare era însoțită de o scrisoare a marelui savant Simion Mehedinți cu înalte elogii pentru Direcție, corpul didactic al Liceului și, mai ales, pentru premianți.”* Numele acestui coleg este invocat și în contextul enumerării a mai multor elevi cu care a gustat din fructul cunoștințelor, cot la cot: *„Aflându-mă pe diferite*

meridiane ale globului, adeseori îmi amintesc de Petru Medvețchi, Ștefan Gabor, Valeriu Gafencu, Anton Antonovici, Boris Cazacu, Sergiu Grosu, Vlad Bejan, Vadim Pirogan, Ștefan Ciocan, Nicolae Lopusanschi și de mulți alții.”

Dascălii sunt cei care hidratează mințile micilor învățăcei, instruindu-i să deosebească valoarea de nonvaloare. Toate generațiile de profesori de la Liceu s-au remarcat prin inteligență și măiestrie didactică. Despre competența corpusului didactic care l-a învățat, Eugeniu Coșeriu se pronunță: *„La limba română l-am avut pe profesorul M. Certan, care pe vremea rușilor a fost profesor de limba rusă, dar fiind o fire capabilă a știut să se recicleze și a devenit un bun profesor de română. Mai apoi i-am avut pe Petru Stati, Miron Holban și Gheorghe Cîrțu – toți profesori la cel mai înalt nivel. Miron Holban a fost cel care ne-a inițiat să organizăm Societatea literară „G. Coșbuc”, tot el cu sufletul său mare ne-a îndemnat să scoatem revista „Crenguța”. [...]*

Cât privește P. Stati, a fost un profesor incomparabil, profesor aproape pentru toate materiile umaniste: cu deosebit succes preda româna și latina, dreptul și filozofia. Eu personal l-am avut la filozofie în cl. a VI-a și la drept în cl. a VII-a. P. Stati a mai fost și un rarissimus traducător al unor valoroase opere din limba latină.

La franceză foarte buni profesori mi-au fost E. Cucer și D. Socoliuc, care din 1941 a devenit profesor la Universitatea din Cernăuți. De asemenea, un foarte bun profesor la germană în cl. a V-a – a VIII-a mi-a fost A. Engler, care, fiind evreu, avea o ținută de neamț. Adesea îi plăcea să ne spună: dacă vreți o notă mai mare, luați o carte din bibliotecă în limba germană și faceți rezumatul ei. Eu am luat mai multe cărți și am făcut astfel de rezumat. Profesorul a rămas foarte mulțumit, laudându-mă mult.

La istorie l-am avut pe C. Poleanschi, de prin părțile Hotinului, și pe directorul Liceului Marcu Văluță. [...] Al doilea a fost un profesor extraordinar: foarte exigent față de profesori, elevi, dar și față de sine, se bucura de o mare autoritate în tot

orașul, fiind un luptător consecvent pentru întregirea neamului românesc. La geografie, ani la rând a fost profesor M. Horn, originar din Bucovina, foarte exact în materie. A fost foarte mândru când a aflat despre premiul meu la geografie, de care m-am învrednicit la București. [...] Cuvinte bune am și pentru profesorii Colesnicov (limba greacă), Gh. Brun (științele naturii), A. Rîbalco (desen și caligrafie), A. Erhan (gimnastică)”

Despre revista „Crenguța”, în care a publicat o serie de scrieri (eseuri, poezii, traduceri) cu diverse subiecte, a cărei tradiție se păstrează și în actualitate prin publicarea materialelor elevilor și ale profesorilor de la liceu, E. Coșeriu afirma: *„Să ținem cont că denumirea revistei noastre „Crenguța”, fiind unica în toată Țara, printre toate revistele pentru elevi cu acest nume atât de drag nouă, era cea mai reușită asociere cu numele clasicului literaturii noastre Ion Creangă. „Crenguța” se difuza pe adresele liceelor similare din Țară, iar din partea lor soseau la liceul bălțean diverse publicații de acest gen. De fapt, nu fiecare liceu din Basarabia, inclusiv din Chișinău, se putea mândri cu asemenea publicație ca revista bălțeană „Crenguța” (și după conținut, și după durata apariției ei).”* Lingvistul vorbește cu o atitudine foarte caldă despre debutul său publicistic: *„Un loc aparte în activitățile mele extrașcolare era colaborarea cu revista „Crenguța”, în care de fapt s-a produs debutul meu literar.”* În acest context, putem numi câteva titluri de publicații: *Suflet de vultur, Vers de noapte, Horațiu. Epistole I, VI, 1937, Drum, 1938*, dar, în special, se merită a fi, în mod deosebit, remarcat articolul *Cronicarii*, publicat pe când învăța în clasa a VII-a în 1937, un studiu fundamental pentru un elev de liceu. Doi ani mai târziu, în martie 1939, Ministerul Educației Naționale a României solicita ca fiecare liceu din Țară să desemneze numele celui mai bun elev din clasa a VIII-a, Liceul „Ion Creangă”, prin demers, l-a desemnat pe Eugeniu Coșeriu, ca elev bursier. Ca elev în clasa a VIII-a, în timpul liber, începe să scrie și pentru alte reviste, după cum a fost *Jurnalul literar*, de exemplu, editat la Iași, având în frunte pe criticul literar George Călinescu: *„A fost probabil unicul elev din toată Țara care și-a văzut numele pe paginile acestei prestigioase reviste, alături de personalități*

ale culturii românești. Debutul s-a produs la 19 aprilie 1939, când în nr. 15 al „Jurnalului literar” apare Rondelul corăbiei ce vine dinspre nord”, afirma Nicolae Cazacu². Întrebat despre activitățile extrașcolare pe care le prefera, eminentul savant invocă din nou numele revistei liceului și lectura, ca activitate firească din timpul liber: „Însă cea mai mare pasiune a mea a fost lectura, pasiune care m-a însoțit mereu pe parcursul vieții. Liceul dispunea de o bogată bibliotecă, din care am citit un număr mare de cărți din diverse domenii, în primul rând literatură română și universală. Știam să-mi organizez rațional timpul liber. [...] Emoții de neuitat mi-a produs și solemnitatea splendidă ce a avut loc cu prilejul sfințirii Catedralei Sfinții Constantin și Elena la 2 iulie 1935, la care am fost prezent împreună cu elevii de la Liceu.”

Bacalaureatul a fost și rămâne un examen final de temut pentru toate generațiile de elevi. Viitorul ilustru om de știință, după cum era de așteptat, l-a susținut cu brio: *„Bacalaureatul e o pagină deosebită în viața mea. Examenul de bacalaureat l-am susținut la Soroca în anul 1939 în sesiunea de vară, unde, pe lângă elevii de pe loc, s-au prezentat și elevii de la liceele din Bălți. Am luat cel mai bun rezultat cu media 9,20, fiind clasat primul pe listă.”*

Plecarea de acasă a fost un eveniment dureros care a marcat viața lingvistului român. E. Coșeriu a revenit acasă mult prea târziu, în țara natală, România, după 28 de ani, și mai apoi în Basarabia, abia peste 50 de ani. *„Plecarea de acasă a fost dureroasă. Sau a fost norocul meu că am plecat la timp. De aceea îi sunt recunoscător tatei, care, în a treia zi după ultimatumul sovietic (26 iunie 1940), mi-a spus: „Tu nu poți rămâne aici, trebuie să pleci în lume, deși aceasta ne doare pe toți”³, scria Eugen Coșeriu. A fost un moment crucial din viața savantului care în 2001 adăuga: „Dacă aș fi rămas, dacă nu aș fi luat această hotărâre, care însemna în realitate un salt în neant în acea perioadă, ce s-ar fi întâmplat?”. Tot el răspunde: „Aș fi fost astăzi un Evgheni Ivanovici, ori mi-o fi albit oasele pe undeva, prin Siberia.”⁴*

² ibidem

³ <https://unghiul.com/eugen-coseriu-un-lingvist-pentru-mileniul-iii/>

⁴ ibidem

Eugeniu Coșeriu a revenit de două ori la Liceul din Bălți, evenimente deosebit de importante pentru istoria instituției. Prima vizită a fost făcută la 25 septembrie 1998 și a doua, la 18 mai 2001: *„În semn de profundă recunoștință și aleasă admirație pentru opera Domniei Sale profesorii de la Liceul „Ion Creangă” din Bălți, cu ocazia împlinirii a 80 de ani de la naștere, i-au făcut o surpriză extraordinară: au amenajat o splendidă clasă cu o sumedenie de materiale ilustrative despre viața și activitatea eminentului elev de altădată al Liceului [...] care îi va purta mereu numele – „Clasa Eugen Coșeriu”. La deschiderea solemnă a clasei omagiale, unica de acest fel până la ora actuală, care a avut loc la 18 mai 2001, a fost prezent fostul licean Eugen Coșeriu, plăcut surprins de acest eveniment. Domnia Sa a fost însoțit de numeroși participanți la Colocviul Internațional „Filologia secolului XXI”, consacrat operei sale, organizat de Facultatea de Filologie a Universității de Stat „Alecu Russo”.*

Rugat să lase un mesaj de final pentru Alma Mater bălțeană, E. Coșeriu se adresează, în special, revistei de la care a pornit: *„Îi doresc să-și reia tradițiile vechi de Liceu excepțional, să facă onoare numelui clasicului literaturii române Ion Creangă. Iar dacă s-ar putea reînființa și revista „Crenguța”, m-aș bucura nespus de mult”.* Lucru care a fost îndeplinit.

Referințe bibliografice:

1. CAZACU, Nicolae. *O școală extraordinară cu absolvenți pe potrivă. Ani de liceu, în Limba română.* [online] [citat 28 octombrie 2021]. Disponibil: <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=2743>
2. CONSTANTINOVICI Elena. *O carte despre „regele lingvisticii”.* [online] [citat 28 octombrie 2021]. Disponibil: http://www.akademos.asm.md/files/169_171_O%20carte%20despre%20%E2%80%9ERegele%20lingvisticii%E2%80%9D.pdf
3. CREANGĂ, Ovidiu. *Liceul „Ion Creangă” din Bălți.* [online] [citat 28 octombrie 2021]. Disponibil: http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=753
4. GUZUN, Eugenia. *Interviu cu Eugen Coșeriu: Există o etică particulară a științei și a omului de știință.* [online] [citat 28 octombrie 2021]. Disponibil: <https://agentiaizvordecultura.wordpress.com/2014/06/20/interviu-cu-eugen-coseriu-exista-o-etica-particulara-a-stiintei-si-a-omului-de-stiinta/>

5. POPA, Gheorghe. *Permanentă „nevoie de Coșeriu”*. [online] [citat 28 octombrie 2021]. Disponibil: <https://unghiul.com/eugen-coseriu-un-lingvist-pentru-mileniul-iii/>

***Intervenție de moderator:** Eugeniu Coșeriu, cu fiecare venire, ne-a bucurat specialiștii filologi de la toate catedrele (română, germană, engleză, rusă, franceză și ucraineană), a colaborat permanent cu profesorii și cu bibliotecile instituțiilor publice ale municipiului. Orașul l-a primit, de fiecare dată, ca pe un fiu reîntors la baștină, la casa părintească. În semn de recunoștință pentru contribuția sa lingvistică, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți i-a decernat titlul de „Doctor Honoris Cauza”. Coșeriu a trecut hotarele secolului XX, lăsându-ne atâta operă coșeriană ca moștenire! La Bălți sunt lingviști veterani în lingvistică și devotați Lingvisticii coșeriene. Grație lor, numele elevului pornit pe drum de țară și ajuns călător înnemurit în lumea continentală, se va regăsi în studiile științifice, lingvistice și culturale.*

LE TEXTE DANS LA VISION D'EUGENIO COSERIU

Angela COȘCIUG,

Maître des conférences, Docteur en
Sciences du Langage (Université
d'État „Alec Russo” de Bălți)

Jusqu'à la deuxième moitié du XXe siècle la phrase était pour la majorité des «linguistes» l'unité de base de toute analyse scientifique. C'est pourquoi ceux-ci ne restaient que de simples grammairiens et la «linguistique » qu'ils créaient n'était qu'une approche grammaticale des phénomènes de la langue, car ces scientifiques affirmaient, comme l'atteste M.R. Mayenowa, que «les limites de la linguistique comme science sont les limites de la phrase comme unité » (Mayenowa 1974 : 249). Lors des années ils ont minutieusement étudié le contour prosodique de la phrase, ses particularités structurales profondes et de surface, ses aspects sémantiques, la prenant essentiellement pour une agrégation

dialectique parfaite des phénomènes idéaux avec ceux intonatifs (mais encore matériels, rationnels, émotifs, lexicaux et grammaticaux) (Банару 1975 : 4). Ainsi O. Ducrot décrivait la phrase comme unité abstraite dans le sens qu'elle n'était pas déterminée par un contexte. Mais en même temps il a observé que ce que produit un locuteur et entend un récepteur n'est pas la phrase, mais l'énonciation individuelle d'une phrase (Ducrot 1972 : 24). Autrement dit, «la parole s'actualise sur le modèle linguistique de la phrase, mais elle ne réduit aucunement l'énoncé à la phrase» (Реферовская 1983 : 138). Le chercheur russe V. Zvéguintsev considérait aussi la phrase comme l'unité essentielle de la parole, grâce à sa référence extralinguistique (Звегинцев 1976). Sur la référence extralinguistique de la phrase (justement sur la situation extralinguistique bien déterminée avec laquelle la phrase vient en accord – E. Benveniste) insistait également E. Benveniste qui affirmait que cette unité varie à l'infini [en accord avec le contexte – A.C.] (Бенвенист 1974 : 139) et qu'avec elle « on abandonne la langue comme système de signes et l'on entre dans la langue comme moyen de communication qui a comme expression la parole » (Бенвенист 1974 : 139). Grâce à cette propriété, le linguiste français qualifiait la phrase de catégorie et non seulement d'unité linguistique. Il soulignait qu'«une phrase peut suivre une autre phrase, mais une totalité de phrases n'est pas une unité supérieure à la phrase, parce qu'il n'y a pas de niveau linguistique supérieur à celui catégoriel» (Бенвенист 1974: 139). Mais la description de la phrase sur les contraintes de la situation extralinguistique (qui détermine la nature de ses unités et de leur structure) et de la communication en général a permis à certains chercheurs (en commençant surtout par la deuxième moitié du XXe siècle) de ne plus considérer la phrase l'unité majeure de la parole (visions transphrastiques sur les unités langagières). Ainsi, V. Zvéguintsev affirmait en 1976 qu'«il n'y a pas de phrases hors du texte, comme il n'y a pas de morphèmes hors du mot»¹ (Звегинцев 1976: 140).

¹En français, quand même, on parle des morphèmes détachés des glossèmes. Ex.: le morphème détaché «fur» dans la locution «au fur et à mesure».

P. Hartmann attestait aussi dans son article *Zur anthropologischen Fundierung der Sprache* que «les signes linguistiques se manifestent pleinement quand ils sont unis par et dans un texte, c'est-à-dire ils ont du sens seulement comme unités connexes. Les signes unis par et dans un texte sont déjà les unités de ce texte qui transmettent son contenu [...]. Les locuteurs communiquent par textes et non par mots ou phrases» [...]» (Hartmann 1965: 60–61). Ces points de vue sur la phrase et le texte se sont peu à peu sommés dans quelques disciplines à part. Ainsi, depuis les dernières trente-quarante années on parle fermement d'une grammaire ou même d'une linguistique du texte. Mais selon J.-M. Adam (Adam 2006: 3), le premier grand linguiste qui ait utilisé le syntagme linguistique textuelle a été Eugenio Coseriu. Il l'a fait encore dans les années cinquante du siècle passé, c'est-à-dire à l'aube des études dites «transphrastiques» ou «textuelles». Plus tard dans son œuvre *Textlinguistik. Eine Einführung* il oppose la «grammaire transphrastique» (différente de celle traditionnelle axée exclusivement sur la phrase) à la «grammaire» et à la «linguistique textuelle». En même temps, il soutient que ces nouvelles grammaire et linguistique peuvent et doivent reposer exclusivement sur l'analyse des textes dits «effectivement produits» ou «authentiques» (Coseriu 1994: 24). Ainsi, avec la contribution directe d'E. Coseriu (mais encore d'autres savants de son époque), la grammaire dite «textuelle» a vu naître la démarche «communicative» ou «généralisatrice» dans l'étude des textes «effectivement produits» et «authentiques» (Coseriu 1994: 24) qui permet de dire comment se compose le texte (Coseriu 1994: 24). Cette démarche a apparu au moment où l'on a observé qu'une grammaire analytique² (qui décrit surtout les articulations syntagmatiques des unités) ne peut pas mettre une ligne de démarcation entre le texte et la phrase. Cette démarche fait du texte une unité communicative, issue des actes consécutifs de parole. Les théories qui décrivent le texte

²La stratégie analytique de l'étude du texte a pris la forme d'une «analyse textuelle» (à voir, par exemple, Пропп 1969), d'une «analyse du discours» (à voir Maingueneau 1976), des «procédés d'analyse» (à voir Бенвенист 1974), d'une «linguistique distributionnelle». Ainsi les chercheurs de l'école russe de linguistique, appelée plus tard «structurale», ont essayé d'étudier la structure du texte par et dans le texte, c'est-à-dire hors le contexte extralinguistique. Ils ont décrit la logique des enchaînements transphrastiques dans les contes populaires russes (V. Propp) et ont tracé les esquisses de la syntaxe et la logique narratives.

du point de vue génératif et communicatif ont confirmé que cette unité se distingue radicalement de la phrase qui peut être conçue seulement comme un de ses éléments constitutifs (Pfütze 1970: 160). Sur le principe communicatif est fondée toute la théorie textuelle d'E. Coșeriu qui tranche pour la «linguistique textuelle», celle de M. Pfütze (appelée encore «linguistique fonctionnelle du texte») et l'étude des plans et modèles communicatifs de W. Schmidt et H. Harnisch (Schmidt, Harnisch 1974: 87–112). Selon R. Barthes, l'objet d'étude de la linguistique textuelle est toute partie achevée et sémantiquement intègre du texte qui est transmise suivant un but communicatif quelconque et qui par sa structure interne répond à ce but (Barthes 1970: 108). Mais comme l'attestent plusieurs savants, l'objet d'étude de cette nouvelle linguistique reste encore quand même obscur, car: «(1) la linguistique ou la grammaire du texte renferme ou du moins doit renfermer toute la linguistique, car le texte est l'unité majeure de la langue et la phrase, le mot etc. ne sont que ses éléments constitutifs, où (2) la linguistique ou la grammaire du texte tâche de mettre à jour un appareil conceptuel inutile, car les problèmes que le texte soulève n'existent pas ou s'ils existent quand même, ils peuvent être solutionnés à travers l'appareil conceptuel que met à jour la grammaire et/ou la sémantique de la phrase» (Vasiliu 1990: 4–5). Selon E. Coșeriu, la tendance de certains linguistes de mettre signe d'égalité entre la linguistique du texte et la linguistique générale est fautive, parce que «les unités inférieures [du langage – A.C.] s'agrègent dans des totalités décrites comme un tout et non comme une somme de constituants» (apud Булыгина 1969: 113). Il souligne ainsi l'importance du tout par rapport aux parties [le contexte thématique – E.C.], quand il s'agit du texte, et la différence nette entre la linguistique générale et celle textuelle: «[...] chaque chapitre textuel et en quelque mesure chaque mot y présent ont seulement de la signification, s'ils sont conçus par le prisme des chapitres (et des mots) précédents et peuvent en acquérir grâce à l'apparition de nouveaux chapitres (et mots)» (Coșeriu 2004: 321). En même temps, le chercheur affirme que l'analogie de la grammaire du texte avec celle de la phrase

chez certains chercheurs s'explique par le fait que ceux-ci conçoivent le texte comme une unité qui renferme la phrase comme celle-ci renferme, à son tour, le syntagme ou le mot (Coseriu 1994: 24). Par conséquent, ces chercheurs ne prennent le texte que pour une totalité de phénomènes syntactiques, sémantiques et pragmatiques qui pourrait être décrite sur les modèles de la phrase. Les savants qui tranchent pour la linguistique textuelle comme une science à part, parmi lesquels E. Coseriu, décrivent le texte comme l'unité majeure du langage à travers certaines propriétés ou traits qu'ils déclarent plus tard «textuels». Il s'agit, par exemple, de la cohérence et de la cohésion (mais encore de l'intégrité sémantique, de la consistance logique, de la progression, de la finalité ou la pseudo-finalité etc. – A. C. (Кожевникова 1979: 38). En lignes générales, ces scientifiques s'accordent sur le fait que la cohérence d'un texte s'obtient par l'agrégation de tous ses éléments constitutifs du point de vue de leur contenu, tandis que la cohésion est fabriquée par l'agrégation «expressive» (syntaxique, lexicale etc.) de ses éléments. L'étude de la cohésion à travers la signification des unités lexicales du texte et leurs relations a fait, par exemple, délimiter à E. Coșeriu trois types de cohésion: lexico-sémantique, syntaxique et superphrastique (Coseriu 1994).

Le linguiste souligne que la cohésion lexico-sémantique est, en premier lieu, la cohésion des unités d'une phrase, agrégées par la détermination, et notamment (Coseriu 1955–1956): (1) les accords grammaticaux entre (a) le sujet et le prédicat (Il vient, mais Ils viennent; Elle est venue, mais Elles sont venues etc.), (b) un nom et une épithète (un bon élève, mais une bonne élève) etc. (2) le cas (dans les langues qui ont la catégorie du cas, par exemple, le roumain: cartea băiatului, a văzut băiatul etc.) etc. Pour E. Coseriu, la cohésion syntaxique des unités textuelles prend en charge, en premier lieu, la topique. Ainsi, la phrase «Elle me rappelle quelque chose, sans pourtant m'être familière» (G. Simenon, Maigret chez le Ministre, 91) aurait de la cohésion syntaxique dans les termes du savant, car elle est faite sur «les bons principes» de la topique française, tandis que la phrase *«Me rappelle quelque

chose elle, m'être pourtant sans familière» n'est pas cohésive du point de vue syntaxique, car elle n'est pas cohésive, en premier lieu, du point de vue topique. La cohésion superphrastique, souligne E. Coseriu, s'obtient par l'agrégation des unités superphrastiques du langage: alinéas, séquences, conglomérats et fragments textuels. Tout en acceptant le rôle primordial de la situation extralinguistique dans la création des unités superphrastiques, les scientifiques reconnaissent le fait que compte tenu de cette situation ces unités changent de structure, d'orientation thématique et, par conséquent, de sens. Ils identifient ainsi quelques types de textes qui renferment des structures stéréotypiques (chez J.-M. Adam, par exemple, on trouve les textes poétiques, argumentatifs, explicatifs, informatifs etc.). Si la typologie textuelle n'avait pas existé, il aurait été difficile (même pour les natifs), sinon impossible de communiquer, car chaque acte de parole aurait été une tentative d'apprendre de zéro l'art de parler la langue (maternelle) ou de la comprendre. Par conséquent, la compétence métalinguistique qu'a chaque porteur (natif) lui permet de deviner vite ce que son interlocuteur lui dira et si son dialogue avec quelqu'un durera ou non. Dans les premières œuvres d'E. Coseriu sur le texte (à voir, par exemple, Coseriu 1955–1956 et Coseriu 1962), la compétence métalinguistique est appelée «compétence expressive», pour que le savant tranche plus tard une fois pour toujours pour la compétence textuelle. Pour lui, «le texte n'est qu'un contenu particulier (nommée sens) et une technique (c'est-à-dire une connaissance sûre et intuitive)» et la compétence expressive (textuelle) – «le savoir parler (dans des situations bien déterminées) de certaines choses et personnes, autrement dit, le savoir construire des textes» (Coseriu 1994: 30–31). E. Coseriu parle alternativement du texte et du discours dans ses œuvres tardives. Il conçoit le dernier comme une réalité dynamique, en rapport étroit avec le premier. Il tranche aussi pour une compétence discursive – la compétence de communication active. Finalement, chez ce grand linguiste d'origine roumaine le texte-discours est pris pour une catégorie de base du langage. La linguistique textuelle élaborée par lui a

pour but fondamental «la confirmation et la justification du sens (textuel et discursif) comme un aspect inhérent à tout texte, écrit en toute langue ou en quelque langues» (Vlad 2000: 7). Par conséquent, cette linguistique est une linguistique du sens et de sa production, une herméneutique qui décrit le fonctionnement des signes dans cette structure complexe et transphrastique du langage qu'est le texte-discours (Dospinescu 2008). Si la linguistique textuelle d'E. Coseriu associe le texte au discours, elle associe inévitablement l'explicite à l'implicite, car ceux-ci sont les composants de tout texte et discours. Par conséquent, la linguistique textuelle de ce savant étend le textuel hors du linguistique, car «dans la mesure que le sens à l'intérieur du texte s'exprime non seulement linguistiquement, mais aussi extralinguistiquement» – ce qui arrive souvent – la linguistique du texte qu'on croit «véridique et adéquate» «dépasse les limites traditionnelles de la linguistique» (apud Vlad 2000: 8). Chez E. Coseriu, l'explicite est le dit ou l'écrit (le texte proprement dit), tandis que l'implicite (le non-dit ou le non-écrit) est le contexte du texte, une suite de phénomènes indexicaux et extraverbaux qui influencent – souvent d'une façon décisive – le sens du texte. Comme l'attestent beaucoup de chercheurs en matière textuelle, le contexte est une réalité fort changeable qui fait qu'aucune proposition (même monomembre) ne puisse être reprise à 100% même par citation. Dans ce cas, E. Coseriu préfère parler des «contextescadres» de la parole (c'est-à-dire des contextes extralinguistiques), car toute parole-texte actualise, consciencieusement ou non, des sens multiples dans le plan individuel, interindividuel, social, historique ou culturel, grâce à l'intersubjectivité de la parole ou l'«altérité» du langage. Ainsi chaque phrase (même celle qui sert d'exemple dans un manuel ou un travail scientifique ou didactique sur une langue) a besoin d'un contexte pour être soumise avec succès à une interprétation quelconque. Abordant le problème des contextescadres, E. Coseriu se demande plusieurs fois «comment il est possible que la parole (c'est-à-dire le texte – A.C.) signifie et soit interprétée hors de ce qu'elle dit, hors de son côté linguistique» (Coșeriu 2004: 315). A cette question, il répond de

la façon suivante: «Cela est possible grâce aux activités expressives complémentaires qui sont des activités non-verbales. Il s'agit ici de la mimique, de la gestualité, de l'expression des manières, du silence» (Coșeriu 2004: 298), mais surtout des circonstances de la parole, «des cadres» (Coșeriu 2004: 315). Ces cadres sont d'une importance à part dans la création du sens, car ils « déterminent les signes du textes (et leur degré de vérité) et souvent substituent leurs déterminatifs verbaux, donnant une orientation et du sens au texte-discours» (Coșeriu 2004: 315). La théorie des cadres d'E. Coseriu, élaborée dans les années '50 du siècle passé, a joué un rôle colossal dans le développement ultérieur de la science appelée «linguistique textuelle» et de la théorie générale du langage. A cette époque-là, le linguiste en a fait la description la plus ample:

(1) des deux cadres identifiés par Ch. Bally dans sa Linguistique générale et linguistique française: la situation (qu'il prend pour un ensemble des circonstances extralinguistiques dans lequel se produit le texte-discours et qui est connu par les interactants verbaux) et le contexte (représenté par ce qui a été déjà dit dans le textediscours);

(2) des trois cadres identifiés par K. Bühler en 1934, dans sa Sprachtheorie: le cadre synphysique (un type particulier du cadre physique), le cadre synpratique (l'équivalent de la situation de Ch. Bally) et le cadre synsémantique (l'équivalent du contexte verbal ou du cotexte);

(3) des trois cadres identifiés en 1952 par W.M. Urban dans son Language and reality: le contexte idiomatique (c'est-à-dire «la phrase dans laquelle apparaît le mot» (apud Coșeriu 2004: 316), le contexte vital ou situationnel (l'équivalent de la situation de Ch. Bally) et l'univers du discours (Coșeriu 2004: 315).

Après avoir analysé les acquis et les manques des cadres identifiés par les savants cidessus, E. Coseriu atteste l'existence de quatre grand types de cadre: la situation, la région, le contexte et l'univers du discours. Pour la première fois en linguistique, il présente ces quatre cadres d'une façon extrêmement détaillée et systématisée. Ainsi, il conçoit la

situation comme «l'espace et le temps texto-discursif» qui rend possible la détermination. Selon lui, la situation est représentée par les adjectifs et les pronoms possessifs, et les déictiques. Elle rend possible le fonctionnement référentiel des pronoms. E. Coseriu considère que la situation peut être (1) non-médiatique (c'est-à-dire synchronique avec l'acte de parole, c'est-à-dire le processus de la production du texte oral), quand «elle apparaît grâce à la parole elle-même» (Coșeriu 2004: 317) ou médiatique (c'est-à-dire créée par ce qui est énoncé, par le contexte verbal). La région est «l'espace dans lequel fonctionne un signe dans les systèmes déterminés de signification» (Coșeriu 2004: 317). E. Coseriu distingue trois types de région: la zone (la région où un signe est connu et usité), le domaine (la région où un objet est connu comme élément de l'espace vital des interactants verbaux; ainsi, l'espace où l'objet «livre» est connu est un «domaine») et la couche (une région (définie du point de vue social ou culturel) qui a sa façon de parler; ainsi, «la famille, l'école, les communautés professionnelles, les castes etc. sont des couches, si elles ont leurs façons de parler» (Coșeriu 2004: 318). Selon E. Coseriu, le contexte de la parole est «toute la réalité qui entoure un signe, un acte de parole ou un discours comme „compétence” [communicative – A.C.], présence et activité des interactants» (Coșeriu 2004: 318). De cette «compétence» des interactants, décrite minutieusement par le linguiste roumain, s'est inspirée plus tard toute la didactique des langues modernes (qui a fait des compétences le but suprême de toute activité d'enseignement et d'apprentissage) et s'est modernisée la théorie de la traduction (à voir, par exemple, les trois concepts qui sont à la base de la sémiologie du verbal chez E. Coseriu (et qui sont aujourd'hui largement exploités par la théorie de la traduction): la signification (Bedeutung), la désignation (Bezeichnung) et le sens (Sinn). E. Coseriu distingue trois types de contexte: le contexte idiomatique, le contexte verbal et le contexte extraverbal. Pour lui, le contexte idiomatique est la langue elle-même, la langue comme fondement (Coseriu l'appelle «fond») de la parole, c'est-à-dire la partie de la langue qui fonctionne dans un acte

de parole, la partie qui a de la signification seulement en rapport avec toute la langue, avec toute la «compétence» idiomatique des interactants (Coșeriu 2004: 320). Cette compétence idiomatique permet aux interactants de construire le sens d'un signe par relation (c'est-à-dire par opposition et association de formes ou de significations) avec d'autres signes produits ou non-produits. La compétence idiomatique dont parlait à son temps E. Coseriu est appelée aujourd'hui «compétence linguistique» et elle est le concept fondamental de la didactique contemporaine des langues et des cultures. Comme l'atteste le linguiste, le contexte verbal se confond avec le «discours lui-même comme „cadre” de chacune de ses parties» (Coșeriu 2004: 320). E. Coseriu n'a pas été le premier savant qui ait parlé du contexte verbal comme cadre de la parole (rappelons l'affirmation de Ch. Bally que «le contexte verbal est quelque chose qui a été déjà dit»), mais son originalité par rapport à cette notion consiste dans son élargissement. Ainsi, le savant conçoit le contexte verbal non seulement comme «quelque chose qui a été dit», mais encore comme «quelque chose qui va être dit dans le même discours». L'élargissement de la notion de contexte verbal opéré par Coseriu nous semble d'une importance à part dans la définition des dimensions prospective et rétrospective du texte-discours. Plus loin, il distingue le contexte verbal (1) non-médiatique qui renferme les signes qui précèdent ou suivent une unité de la parole et (2) médiatique qui se confond avec tout le discours. Le linguiste appelle contexte thématique le contexte verbal médiatique. Selon lui, ce contexte détermine la forme et la substance expressives d'un texte et participe de commun accord avec les autres cadres à la (re)construction dynamique du sens pluriel. Par cette affirmation, le chercheur balise l'objet d'étude de la future linguistique intégrée. Le contexte extraverbal renferme, chez Coseriu, la totalité des circonstances nonlinguistiques des faits de parole, des «circonstances saisies directement par les interactants» (Coșeriu 2004: 321). Le scientifique distingue six types de contexte extraverbal. Ainsi, le contexte physique est formé par tous les objets qui «sont perçus par les interactants»; il rend

possible le «deixis réel et direct par lequel toutes les choses sont individualisées». Il est déterminant dans la discrimination (c'est-à-dire la quantification, la sélection et la mise en situation) (Coșeriu 2004: 298–315) qui suit l'actualisation. Ce contexte permet la construction du texte à l'aide des moyens non-linguistiques et explique pourquoi «ce qu'on dit est moins abondant que ce qu'on exprime et l'on entend» (Coșeriu 2004: 298–315, 321). Le contexte naturel est un univers empirique, c'est-à-dire tous les contextes empiriques possibles par lesquels sont singularisés et individualisés les noms. L'emploi de ces unités ne demande une opération de détermination, d'actualisation ou de discrimination (quantification, sélection ou mise en situation) que dans le cas où l'interlocuteur veut mettre en relief leur aspect particulier. Pour Coșeriu, le contexte empirique est formé par toutes les choses que les interactants connaissent, mais qu'ils ne voient pas pour le moment. Ce cadre conditionne l'apparition des énoncés suivants: «Samedi nous allons faire du ski», «Il neige maintenant à la montagne, tandis que chez nous il fait 20 degrés de chaleur!».

Coșeriu distingue aussi le contexte occasionnel (changeable) et renferme: la (les) personne(s), le but de la parole et le lieu et le temps de l'échange verbal. Ainsi, les énoncés du type: Quelle femme! A cette heure il dort encore ont du sens, si l'on connaît leurs contextes occasionnels. Le contexte historique porte sur les circonstances historiques dans lesquelles vivent les interactants ou qu'ils connaissent. Coșeriu affirme que ce contexte est particulier, quand il porte sur l'histoire d'une personne prise à part, d'une famille ou même d'un état et universel (actuel ou passé), s'il porte sur tout le monde. Le linguiste considère le contexte culturel une forme particulière du contexte historique, car il se base sur l'héritage culturel d'une communauté linguistique ou du monde entier. Le dernier cadre que le linguiste roumain met en relief à la suite de W. M. Urban est l'univers du discours qu'il décrit comme un «système universel de significations auquel appartient un discours ou un énoncé» (Coșeriu 2004: 324). Il désigne par lui les autres systèmes de signification et non les autres choses. Ainsi, aucun énoncé ne peut pas être privé de sens, s'il est

rapporté à un univers du discours de la réalité naturelle, empirique ou de celle imaginaire ou fictive. De ce point de vue, la fameuse phrase «Mon royaume pour un cheval» n'est pas interprétée compte tenu de l'histoire de la France, mais en accord avec le contenu du roman La reine Margot. Comme le souligne Coseriu, le mélange des univers du discours entraîne souvent des effets comiques ou même des jeux de mots. Ex.: Elle est devenu complètement Rezeau et ne manquait pas l'allure (= ne cédait en rien aux personnes nées Rezeau). Cela nous prouve le fait que l'univers du discours doit figurer parmi les cadres que les chercheurs identifient dans un discours. Il résulte que l'étude du texte-discours à travers la notion du cadre est une démarche des plus importantes dans la linguistique textuelle, grâce à laquelle cette science est considérée aujourd'hui une sorte de pragmatique qui étudie l'influence de la situation sur le sens des énoncés. En conclusion, nous voulons dire que l'héritage du linguiste E. Coseriu est extrêmement riche. Il nous a laissé une linguistique textuelle qui impressionne par sa logique, la profondeur des idées exposées et la simplicité de l'exposé.

Références:

1. ADAM, Jean-Michel. *La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours*. Paris, 2005. Armand Colin.
2. BALLY, Charles. *Linguistique générale et linguistique française*. Berne, 1950.
3. BARTHES, Roland. *Mythologies. Eugenio Coseriu, Determinación y entorno. Dos problemas de una lingüística del hablar* „Romanistisches Jahrbuch”. Paris, Seuil, 1970.
4. COSERIU, Eugenio. *Teoria del lenguaje y lingüística general*. Madrid, Gredos.
5. COSERIU, Eugenio. *Textlinguistik. Eine Einführung*. Tübingen–Basel, Francke.
6. COȘERIU, Eugeniu. *Lección de lingvistică general*. Chișinău, ARC.

Intervenție de moderator: *Unul din cei mai rezistenți și mai nedespărțiți însoțitori, prin anii 90, în itinerarele cu oaspetele bălțean Coșeriu, devenise conferențiarul universitar Valentin Jitaru, actualmente, redactor literar la Teatrul Național „Vasile Alecsandri”. La rugămintea noastră, Dumnealui a depănat firul amintirilor. Nimic nu a uitat și nu a ascuns din bogatele amintiri cu date factologice și cu câte un set de fotografii de la momentele pe care ni le-a descris.*

CUM L-AM CUNOSCUȚ PE EUGENIU COȘERIU

Valentin JITARU,
redactor literar, Teatrul Național „Vasile Alecsandri”

În toamna anului 1977, la Institutul Pedagogic de Stat de Limbi Străine „Maurice Thorez” (actualmente Universitatea Lingvistică de Stat din Moscova), unde făceau aspirantura (doctorantura) bălțencele Ecaterina Jitaru, regretata mea soție, împreună cu colega sa, Adriana Pojiță (Lagutin), era o mare zarvă: se aștepta sosirea lingvistului Eugenio Coseriu, profesor universitar la Tübingen, Germania Federală, care urma să țină un curs de prelegeri. Și iată că veni mult așteptata zi, când G. Kolșanski, prorectorul pentru știință al celui mai prestigios dintre cele 200 de institute pedagogice din fosta URSS, anunța cu multă solemnitate: „Вы понимаете, к нам сам Косерю приехал!” (Vă dați seama, la noi însuși Coseriu a venit!). Pereții culoarelor erau împânziți cu anunțurile referitoare la prelegerile profesorului Coseriu: „Лекция на немецком языке... Лекция на французском языке..., на португальском..., на испанском..., на английском..., на итальянском..., на русском...”. Faptul că profesorul Eugeniu Coseriu a ținut lecțiile sale în șapte limbi (germană, franceză, spaniolă, engleză, italiană, portugheză, rusă), fapt nemaipomenit în istoria acestei școli superioare din Moscova, a provocat mari confuzii printre doctoranzi: „Сколько всё-таки их, этих Косерю? (Totuși, câți Coseriu sunt?). – „Я вам сказал, это крупнейший учёный-полиглот”. (V-am spus, este cel mai mare savant-poliglot), explică profesorul G. Kolșanski.

Numele „spaniolizat” Eugenio (pronunțat *Euhenio*) Coseriu al lingvistului german era cunoscut de toți lingviștii și doctoranzii-filologi. Nu se putea face nicio investigație lingvistică fără referință la operele sale: „Sincronie, diacronie, istorie”, „Teoria limbajului și lingvistica generală”, „Sistem, normă și vorbire” etc., lucrări fără de care astăzi nu poate fi

concepută istoria lingvisticii. Noi, moldovenii-români din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, habar n-aveam de originea acestui savant, deoarece atât la Chișinău, cât și la București numele acesta era la index, adică era tratat ca nedemn, primejdios, într-un cuvânt, interzis. Aidoma altor nume, ca: Maria Cebotari, Constantin Stere, Paul Goma, membrii Sfatului Țării, Sergiu Cujbă, Ștefan Ciobanu, Piotr Leșcenko etc. Pe când în toate enciclopediile lumii, ba chiar și în Большая Советская Энциклопедия (Marea Enciclopedie Sovietică, vol. 13, p. 231) este inserat articolul semnat de N. D. Arutiunova - **КОСЕРЮ**, Косериу (Coseriu), Эухенио (p. 27.7. 1921, Михайлени, Бессарабия), филолог, специалист по общему и романскому языкознанию. Ca să vezi, satul e pomenit, dar țara lipsește. Nu e indicat nici cărei țări aparține acest filolog, cum o fac, de exemplu, francezii. Un exemplu: **IONESCO**, Eugène (Slatina, Roumanie, 1909 – Paris, 1994), auteur dramatique français d'origine roumaine. Corect ar fi fost: Coseriu, E., lingvist german de origine română. La Moscova, bălțencele noastre au descoperit că neamțul Coseriu vorbește și... românește Și iată cum: Tolea Uzoikin, colegul lor de aspirantură, care era însoțitorul savantului invitat, ne-a spus că E. Coseriu ar dori să le vadă, pe E. Jitaru și A. Pojiță. Credeau că e o glumă, dar Tolea a insistat cu cea mai mare seriozitate, spunând că profesorul neamț își caută nepoatele sale din Moldova. Acest fapt a stârnit o mare invidie printre colegii noștri: „Смотри на них, нашёл Косерю своих племянниц” (Uitați-vă la ele, Coseriu și-a găsit nepoatele). O surpriză-bombă – devenise, spre marea lor bucurie, nepoatele lui... Eugeniu Coșeriu! Copleșite, dar totodată și nedumerite, ele se întrebau cum a putut savantul să croiască timp pentru niște biete doctorande din Moldova Sovietică, în timp ce savanți notorii ca: Stepanov, Karaulov, Arutiunean, Gak etc. stăteau în rând la audiență cu E. Coșeriu. „Întrevederea, își amintesc ele, a fost ca un vis”. Au fost profund impresionate nu atât de înfățișarea chipeșă și jovialitatea Profesorului neamț, cât de rostirea sa pur românească, le stăruie și acum întrebarea: „De unde sunteți, fetelor?” La care „nepoatele” răspund: „Din Bălț.” Pe loc au și fost corectate: „Din Bălți, cu „I” moale.” Le-a spus

că din 1939, după absolvirea Liceului de băieți „Ion Creangă”, n-a mai fost pe la Bălți, că îi este dor de Basarabia. Le-a întrebat dacă s-au păstrat bisericile bălțene, dacă e adevărat că clopotnița Catedralei Sf. Nicolae, cea mai veche clădire din oraș, un veritabil simbol al Bălțiului, a fost aruncată în aer. Le-a povestit de asemenea o serie de crâmpoie interesante din viața sa de licean. Spera să vină în curând la Chișinău, unde era invitat să țină o serie de prelegeri. Dar n-a fost să fie: după convorbirea telefonică cu dna Tatiana Iliășenco de la Academia de Științe a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, a spus că „dânsa care posedă o română de toată frumusețea, a încercat să mă convingă că eu aș vorbi moldovenește. Îi replicasem cu puțin umor: Doamnă, cât aș fi eu de Coșeriu, nu pot să vorbesc simultan în două limbi”. Pe parcursul a 10 zile, ele l-au însoțit pretutindeni: la muzee, teatre, la restaurant și, neapărat, la „Beriozka”, un magazin doar pentru străini, unde se făceau cumpărături în valută străină („Soția și fiica mi-au spus să nu mă întorc acasă fără *matrioșki* și șaluri rusești, în mare vogă la noi”). Era un *causeur* de excepție. Avea simțul umorului. Găsea o glumă, un banc sau un caz hazliu autentic pentru orice prilej de convorbire. Le-au captivat nu atât cunoștințele sale enciclopedice, cât maniera sa clară de a explica cele mai diverse și complicate probleme de lingvistică. Le-a impresionat de asemenea modestia sa proverbială. Deosebit de încurajator a decurs convorbirea despre temele lor de cercetare, dându-le sfaturi extrem de utile. La despărțire, le-a îmbrățișat cu speranța de a se revedea la Bălți.

Anul 1994. În sfârșit, după 55 de ani, visul de a-și revedea Bălțiul, orașul adolescenței sale, se împlinise. Atât corpul profesoral, cât și studenții așteptau cu nerăbdare să-l vadă și să-l asculte pe marele savant. Activam pe atunci la studioul Nord al Televiziunii Naționale. Aveam o misiune specială de la regretatul crainic Ștefan Culea, responsabil pentru celebra emisiune de atunci „Telematinal”, recepționată și peste Prut. M-am pregătit ca niciodată pentru acest interviu, citind câteva articole cu referire la celebrul lingvist-poliglot. Parcă văd și acum dialogul absolut spontan lângă havuzul din curtea universității alături de dl Silviu Berejan, care îl însoțea. Mare mi-

a fost nedumerirea când la întrebarea „Câte limbi totuși cunoașteți?” a spus că îi este greu să concretizeze, deoarece posedarea unei limbi are mai multe nivele: a vorbi fluent și a scrie corect, a vorbi pentru a fi înțeles, a se explica, a vorbi fără a scrie, a se înțelege cât de cât, a citi cu ajutorul dicționarului etc.

Sala de festivități a Universității „Alec Russo”. În prezidiu, era Eugeniu Coșeriu. Se schimbaseră mult după 17 ani de la întâlnirea de la Moscova. După diverse discursuri și alocuțiuni a luat cuvântul marele oaspete. Mare ne-a fost mirarea, când savantul la final a vorbit despre întâlnirea cu cele două bălțence – Adriana Pojiță și Ecaterina Jitaru. S-a bucurat mult că ele erau în sală.

La ultima întâlnire de la Bălți, prilejuită de Colocviul Internațional „Filologia secolului XXI” (18-19 mai 2001), consacrată aniversării a 80-a din ziua nașterii Prof. Eugeniu Coșeriu, marele savant i-a donat fostului ghid „moscovit” cartea sa „Lecții de lingvistică generală” cu autograful „Doamnei Ecaterina Jitaru, cu multe urări de bine (în amintirea zilelor de la Moscova)”. Meritele Domniei Sale au fost recunoscute în sfârșit și la baștină. Într-o atmosferă deosebit de solemnă reputatului savant i s-a acordat titlul de Doctor Honoris Causa al Universității „Alec Russo” din Bălți (cu diploma nr. 1). Pentru prima dată în MAGNA AULĂ a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți s-a auzit un discurs în limba latină (fără nicio țidulă), cuvânt de mulțumire adresat Senatului Universității pentru înalta apreciere. A urmat o frumoasă excursie în satul său natal, Mihăileni, unde a vizitat Școala ce găzduiește o spațioasă clasă muzeu, dedicată lui E. Coșeriu. În drum a rugat să facem un popas la Suta de Movile, unde s-au făcut câteva poze pe fundalul Movilei Țiganului. Atât în satul natal, cât și la un restaurant din Bălți au avut loc niște mese fastuoase în cinstea sărbătoritului. Câțiva ani mai târziu, în fața școlii a fost ridicat bustul de bronz al lui E. Coșeriu. Sperăm că un astfel de bust va fi dezvelit și pe Aleea Clasicilor Culturii Naționale din Bălți. Ulterior, a aflat cu nedumerire Primăria Bălți, condusă de Viktor Morev. A refuzat cererea, semnată de un grup de savanți remarcabili de diferite naționalități de la Universitatea de Stat

„Alec Russo” din Bălți de a i se acorda titlul de „Cetățean de Onoare al or. Bălți”, orașul de unde a început afirmarea sa. Menționez cu mândrie că ideea și textul cererii îmi aparține mie. Scrisoarea savanților universitari a fost publicată în ziarul primăriei: „Vocea Bălțiului” și „Голос Бэлць”. Motivul refuzului – „Eugeniu Coșeriu este dușmanul limbii moldovenești!” Astfel l-a sfătuit pe primar tov. V. Malkosean, consilierul său. În 2005 Primăria Bălți, condusă de Vasili Panciuc, a decis de a i se acorda Bibliotecii Municipale numele lui Eugeniu Coșeriu, reparând întrucâtva marea gafă a predecesorului său.

Anul acesta se împlinesc 100 de ani de la nașterea lui Eugeniu Coșeriu (27.07.1921) și 18 ani (07.09.2002), de când fostul licean bălțean Eugeniu Coșeriu, cel mai mare savant al gândirii lingvistice moderne din secolul al XX-lea, a trecut în veșnicie. E o pierdere grea nu numai pentru știința mondială, dar și pentru lupta basarabenilor pentru adevărul lingvistic și istoric, pentru renașterea noastră națională, pentru stăvilirea zombificării și a mancurtismului. În 1994, Eugeniu Coșeriu declara: „A promova sub orice formă o limbă moldovenească deosebită de limba română este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică; din punct de vedere istoric și practic, e o absurditate și o utopie; din punct de vedere politic, e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și deci un act de genocid etnico-cultural”. Acest precept al marelui savant ar trebui să fie scris pe frontispiciul Parlamentului. Cu speranța că el le va ajuta tuturor deputaților să restabilească un adevăr lingvistic și istoric și să susțină introducerea în Constituție a sintagmei „limba română”.

***Intervenție de moderator:** Norocul de a fi fost de mai multe ori în preajma Profesorului Eugeniu Coșeriu, simbol al Geniului și Demnității noastre, a fost pentru noi un dar – un dar divin. Cine l-a cunoscut pe Eugeniu Coșeriu nu-l va uita niciodată.*

Profesorul Wolf Dietrich, Universitatea din Münster, Germania, menționa: „Comunitatea științifică de astăzi are nevoie de un model de pedagog, de un iscusit specialist în domeniul lingvisticii. Coșeriu este un exemplu magistral: nu s-a considerat italianist sau romanist, ci lingvist generalist fără să-i lipsească însă

cel mai mic detaliu din faptele limbilor particulare, în special romanice”. Coșeriu ne-a deschis un orizont nou în studierea limbilor din lume. Conf. univ., dr. Micaela Țaulean a vorbit despre imboldul lingvistului Coșeriu în studierea și eficacitatea limbilor străine.

INTERESUL ȘTIINȚIFIC AL LUI EUGENIU COȘERIU PENTRU ALTE (MULTE) LIMBI

Micaela ȚAULEAN,
conf.univ.,dr.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

„Un om care cunoaște două limbi valorează cât doi oameni” (proverb francezesc).

Eugeniu Coșeriu, prin activitatea sa de savant, lingvist și profesor în toate domeniile/ compartimentele lingvisticii, este considerat o celebritate, un reprezentant de prestigiu al științei. Coșeriu este un adevărat clasic al lingvisticii teoretice și aplicative. Grație activității lingvistice atât de constante și caracteristice întru totul numai sieși, savantul Eugeniu Coșeriu este un nume de rezonanță din domeniul lingvisticii universale. A activat intens în atâtea țări, a participat la diferite activități naționale și internaționale, sesiuni, conferințe, simpozioane și este autor de nenumărate referate, comunicări și prelegeri. Savantul Coșeriu a publicat peste 50 de volume și sute de articole. Lucrările sale au fost traduse în peste 40 de limbi din lume: în limbile italiană, spaniolă, franceză, germană, engleză, portugheză, japoneză (9 volume), chineză, arabă, greacă, finlandeză, rusă, în alte limbi slave, georgiană, coreeană, cehă, bulgară etc. *Pentru mine, de exemplu, profesoară de limba engleză, Eugeniu Coșeriu este lingvistul* considerațiile teoretice ale căruia ne sunt de un real folos pe tot parcursul predării disciplinelor noastre. Ideile acestui mare lingvist sunt, în genere, utile și importante pentru strategiile predării limbilor străine. Atât în cadrul cursului

universitar de „Didactica limbii engleze”, cât și pentru cursuri de traductologie (în cadrul cursului universitar de „Traducerea aplicată”), am ținut cont de faptul că genialul savant Coșeriu poseda un număr impresionant de limbi străine.

În cartea sa „*Sobre la enseñanza del idioma nacional. Problemas, propuestas y perspectivas*” (1989), lingvistul Coșeriu accentua că predarea limbilor străine este mai favorizată în raport cu predarea *limbii naționale*, întrucât este vorba, în fiecare caz aparte, de o limbă bine determinată ce se poate studia contrastiv (plecând de la limba națională, presupusă ca fiind deja cunoscută), iar „reflexivitatea se oferă într-un mod aproape automat prin chiar faptul că se referă la o materie necunoscută înainte de învățarea sa” [Eugenio Coseriu 1989, p.34]. Coșeriu este lingvistul care a tratat anume în mod coșerian, pe nou, aproape toate problemele-cheie referitoare la istoria limbilor, lingvistica generală, teoria și istoria limbii, fonetica, fonologia, dialectologia, lexicologia. Ne bucură însă și e foarte important pentru cursurile noastre universitare, cele la zi, (menționate mai sus), că putem găsi vaste informații și despre teoria și practica traducerii, precum și despre interferența limbilor – toate interpretate în mod original.

Ne amintim câteva reflecții coșeriene în privința felului în care este însușită o limbă în general. Savantul afirmă că limba este o tehnică pentru vorbire, poate fi învățată și că problema predării unei limbi trebuie pusă înainte de toate ca problemă a *obiectului* („ce”) care se predă și a *obiectivelor* („pentru ce”) învățării, și nu a metodelor, întrucât acestea constituie o problemă secundară din punct de vedere rațional: „*Nu pentru că ar fi mai puțin importantă, ci pentru că nu se poate pune cu temei decât după delimitarea obiectului și a obiectivelor învățării. De fapt, metodele analitice se evaluează în funcție de adecvarea lor la obiect, iar metodele didactice, în funcție de adecvarea lor la obiective*” [ibidem, p.33-34].

Așadar, ordinea rațională, după părerea marelui lingvist, ar fi cea de mai jos:

- a) *Delimitarea obiectului care trebuie învățat / predat;*
- b) *Determinarea obiectivelor învățării / predării;*

c) *Determinarea metodelor adecvate pentru analiza (descrierea) obiectului;*

d) *Determinarea metodei didactice* [Munteanu, p.41].

În lucrările sale, Eugeniu Coșeriu menționa că *a ști să vorbești* nu înseamnă doar cunoașterea „limbii” ca atare. Așa-numita „competență lingvistică” – „știința” de care fac uz vorbitorii în activitatea vorbirii – cuprinde, la un prim palier, un plan *biologic* și unul *cultural*. Planul *biologic* nu interesează prea mult aici, fiindcă se referă la mecanismele psihico-fizice ale vorbirii. În privința aceasta, putem constata că cineva vorbește, pur și simplu, *normal* sau *anormal* (că are sau nu defecte de vorbire: că pronunță bine sau nu, că nu este sau este afazic etc.). Ceea ce prezintă într-adevăr importanță este planul *cultural*, în cadrul căruia se disting trei niveluri ale limbajului și, implicit, trei tipuri de competență lingvistică:

- *nivelul universal* → *cunoașterea elocuțională* (a ști să vorbești în general, în conformitate cu regulile gândirii și cunoașterea lucrurilor),

- *nivelul istoric* → *cunoașterea idiomatică* (a ști o anume limbă istorică)

- și *nivelul individual* → *cunoașterea expresivă* (a ști să elaborezi discursuri în situații determinate). Pentru fiecare dintre ele există (în aceeași ordine) norme de *congruență*, *corectitudine* și *adecvare* (sau *potrivire*).

Coșeriu a avut grijă să ne lase o operă colosală, în care sunt incluse studii, articole și lucrări de referință din domeniul lingvisticii, filologiei, o bibliotecă cum puține sunt ... Dar, mai ales, ne-a lăsat un model de dascăl apreciat și respectat de mai multe generații de discipoli ai lui, care au format un „clan” al celor îndrăgostiți de lingvistică. Ca șef al Catedrei de Limbi romanice, el extinde aria de cercetare cu lectorate de limba catalană, română, sardă. Aici se predau și se investigau toate limbile romanice. Coșeriu a știut 40 de limbi, scria și vorbea în 10 sau 11. El avea un talent înnăscut de a-i învăța pe alții.

Pe parcursul anilor de studii universitare pentru studenți, ținem cont și de talentul de dascăl al lingvistului Coșeriu - savant de origine basarabean, cu rădăcini din satul Mihăileni, județul Bălți. La orele de limba engleză, facem trimitere la ideile

prognozate de pedagogul Coșeriu, îmbinând teoria pură cu practica cu exemple din diferite limbi. Dat fiind că avem studenți diferiți: români, ruși, ucraineni, bulgari, turci, comparând gramatica limbilor menționate cu gramatica limbii engleze, trezim interesul auditoriului și originalitatea de a căpăta un mai bun model de comunicare. Relația dintre lingvistica contrastivă și traducerea limbilor o putem găsi în lucrarea marelui savant „Контрастивная лингвистика и перевод: их соотношение” (1989). E. Coșeriu scria că lingvistica contrastivă este, în principiu, „o comparare a limbilor în sincronie, care studiază deosebirile și analogiile dintre limbi diferite” [Coșeriu 1989, p. 63-82]. După părerea lui Coșeriu, lingvistica contrastivă trebuie să studieze una din limbile comparate ca și un sistem de semnificații („un tablou al lumii”) și să compare cu ea alte limbi, care exprimă același tablou al lumii prin alte mijloace lingvistice. În mai multe lucrări, E. Coșeriu amintește observația lui Roman Jakobson, după care limbile nu se deosebesc prin ceea ce *pot* să zică, ci prin ceea ce *trebuie* să zică.

Munteanu C. ne aduce un exemplu coșerian cu fraza engleză „*I wrote to my friend*” [Munteanu 2012, p.41-42]. Pronunțând fraza „*I wrote to my friend*”, englezul poate primi următoarele întrebări de la un rus, român, turc sau bulgar: „*Încă mai scrieți sau ați terminat de scris?*” – referindu-se la timpul gramatical Past Simple care se utilizează în propoziție prin verbul *wrote*.

Și altă întrebare: „*Acest friend [„prieten”] este un bărbat sau o femeie?*” –, referindu-se la faptul că genul substantivelor în limba engleză poate fi unul din următoarele genuri: *masculin, feminin, neutru și comun*. Substantivele de genul comun în limba engleză sunt specifice limbii, având aceeași formă pentru ambele sexe, de exemplu: *child (copil, copilă), cook (bucătar, bucătăreasă), teacher (profesor, profesoară), friend (prieten, prietenă)*.

Academicianul Silviu Berejan sublinia: „...*determinarea specificului limbilor la confruntarea lor sistemică are o importanță de prim rang pentru procesul însușirii conștientizate a limbilor materne și străine și al elaborării unor procedee metodice de predare a acestora*” [Berejan 2007, p.59].

Vorbind de lingvistica contrastivă și ideile coșeriene, se observă deja o legătură cu teoria traducerii, or, traducerea, conform opiniei sale, nu este altceva decât „transmiterea” (din germ. Übertragung) aceluiași semnificant din textul limbii-sursă prin alt semnificat din limba-țintă [Coșeriu 1989, p. 67]. Din aceste două definiții coșeriene reiese că *lingvistica contrastivă și traducerea* se interpătrund: una stabilește asemănările și deosebirile între sistemele lingvistice ale limbilor, pentru ca cealaltă să le folosească în traducere, pe de o parte, iar pe de altă parte, textele traduse, în paralel cu cele originale, servesc drept material faptic pentru lingvistica contrastivă.

Eugeniu Coșeriu consideră oportun pentru traducător de a poseda cunoștințe lingvistice de comparare, or, aceasta, în lucrul său, cunoaște 2 etape: 1) *Interpretarea textului din limba-sursă*; 2) *Transmiterea informației (mesajului) interpretat în limba-țintă*. În prima etapă, traducătorul merge pe calea semasiologică (F→S), de la semnele lingvistice spre semnificații, iar în cea de a doua – pe cale onomasiologică (S→F), de la sensul determinat spre formularea lui prin mijloacele lingvistice din limba-țintă [Coșeriu 1989, p. 68]. Aceste etape mai pot fi numite *decodificare și codificare*, după părerea lui Coșeriu.

Criticul literar Ana Bantoș, dr. hab. în filologie [Contrafort 2003], prezentând prelegerea despre orizontul lingvistic coșerian, subliniază că „*e absolut necesar să promovăm opera marelui lingvist în licee, dar mai ales la universități, la facultățile de profil, unde ar trebui organizate seminare și cursuri special consacrate moștenirii coșeriene*”.

Marelui savant îi aparține și afirmația că nu există traduceri bune, pot fi doar traduceri adresate unui anumit destinatar, care nu pot fi înțelese de către alții. De a fi un translator bun e o artă, probabil; la acest fapt se referea marele Coșeriu, dar și la faptul că nu tuturor cititorilor le plac operele lui Goethe sau Shakespeare, Bulgakov sau Hemingway.

Modelul Coșeriu este foarte greu de urmat și în ceea ce privește voința și capacitatea extraordinară de a asimila un număr foarte mare de limbi străine. Devenirea sa ca poliglot este impresionantă. Într-o scrisoare din 1947, trimisă de la

Milano lui Gh. Ivănescu¹, Coșeriu mărturisea că a învățat multe limbi – toate limbile romanice, slave și germanice. Nu se știe cu exactitate câte limbi cunoștea Coșeriu, dar când a sosit în 1950 în Uruguay, la Montevideo, ziarele locale au și răspândit vestea că este poliglot, iar în 1960, într-un jurnal din Chile, se consemna că profesorul Eugenio Coseriu „*habla treinta idiomas*” („vorbește treizeci de limbi”) [Polo 2006, p. 91-90].

Găsim de cuviință (dat fiind că e destul de nostim!) să includem aici, să facem referire și la un dialog în care, fiind întrebat „În câte limbi vă „scălțați”, domnule profesor?”, intervievatul, savantul Coșeriu, a răspuns: „În mai multe. De obicei, se spune că se cunosc atâtea limbi și se vorbesc atâtea limbi... Eu, dacă mă întrebi câte limbi știu, spun că nici una, fiindcă nimeni nu știe o limbă întreagă, toată în posibilitățile ei, și prefer să mă întrebe în câte limbi mă „scald”, cum întrebați Dumneavoastră, sau câte limbi întrebuițez și atunci spun: depinde de ceea ce scriu. Dacă scriu poezie, scriu în limba română, dacă scriu proză – în italienește, dacă scriu un articol științific, atunci scriu în spaniolă, în germană sau franceză, de exemplu. Am predat în engleză, am scris câte ceva în portugheză (în portugeză am predat de mai multe ori în Portugalia sau în Brazilia). Acestea sunt limbile pe care le-am utilizat...” Se mai spune că pe holurile Universității din Tübingen, putea fi auzit uneori conversând în croată ori suedeză...

Știut fiind că întreaga sa operă științifică a fost scrisă în spaniolă, germană, franceză și italiană, cunoscută și apreciată mai bine este în străinătate, decât acasă – România și Republica Moldova. După 1990, au fost traduse și în limba română peste 10 volume; până la acea dată în română au fost cunoscute doar câteva studii de proporții mici. „Este de datoria noastră, afirmă lingvistul Andrei Crijanovschi, ca monumentală operă lingvistică a lui E. Coșeriu să devină un bun al poporului din care a făcut parte”. Și tot acest lingvist chișinăuean susține că „traducerea integrală și punerea ei (opera) în circulație largă trebuie să constituie o urgență și un deziderat de interes

¹Scrisoarea a fost reprodusă de Dumitru Irimia în „Limba română” (Chișinău), nr. 10, 2002, p. 151-153

național”. Coșeriu, un mare poliglot al lumii, a cunoscut să citească, să vorbească și să scrie perfect în atâtea limbi, iar în multe alte limbi să vorbească cursiv.

Savantul Coșeriu era convins că limbile reprezintă un instrument de cunoaștere a culturii în general și că „*omul de cultură român, dacă are aspirație spre universalitate, trebuie să cunoască alte limbi.*”

Eugeniu Coșeriu și-a părăsit meleagul natal de tânăr, afirmându-se mai apoi, la nivel internațional, ca unul din cei mai importanți lingviști ai secolului XX. Mai spre apusul vieții însă, i s-au întezit și drumurile spre locurile unde a copilărit și a învățat, unde mai frecvente au devenit întâlnirile acasă și unde acest nume de prestigiu – național și internațional – a fost, este și va fi de neuitat. Cu „răbdare și muncă” (Coșeriu), cu „substanța ce o avea răsădită de acasă” (Fănică Teodorescu), acest doctor în lingvistică, profesor multiacademician și multidoctor honoris causa, a păstrat până la urmă și tradițiile noastre din Moldova. E păcat, e o pierdere mare pentru știința limbii din toată lumea.

Coșeriu a fost nu numai lingvist, ci, concomitent, și filosof, scriitor, poet, critic de artă și filolog.

Numele și opera profesorului au înconjurat Terra, studiile genialului savant Coșeriu sunt o carte de căpătâi pentru lingviștii și filosofii de orișice orientare științifică.

Referințe bibliografice:

1. BEREJAN, S. *Itinerar sociolingvistic*. Antologie de texte. Selecție, notă asupra ediției și prefață de Alexandru Bantoș, Casa Limbii Române, Chișinău, 2007.
2. COSERIU, E. *Sobre la enseñanza del idioma nacional. Problemas, propuestas y perspectivas*, în „Philologica”, II, Salamanca, 1989, p. 33-37.
3. COȘERIU, E. *Lingvistica integrală* (interviu cu Eugeniu Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu), București, Editura Fundației Culturale Române, 1996.
4. CRIJANOVSKI, A. *În Evocare Eugeniu Coșeriu*. Supliment Contrafort-Modelul Coșeriu: În Contrafort: 2003, nr. 10-11.
5. POLO, Jose. *Estudios de Eugenio Coseriu, en lengua española, sobre aprendizaje / enseñanza de idiomas y gramática contrastive*. In „TRANS”, núm. 10, 2006, p. 85-98.
6. MUNTEANU, C. *Lingvistica integrală coșeriană Teorie, aplicații și interviuri*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2012.
7. COȘERIU, E. *Контрастивная лингвистика и перевод: их соотношение*. В: *Прогресс*. 1989, вып. XXV, p. 63-82.

Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere

8. БУДАГОВ, Рубен. Сходства и несходства между родственными языками. В: *Наука*. 1985, p. 271.

E-Surse:

1. VARGA, Cristina. *Concepte coseriene actuale în teoria traducerii* [online] [citat 28 octombrie 2021]. Disponibil : https://www.academia.edu/44075677/Cristina_Varga_Concepte_coseriene_actuale_%C3%AEn_teoria_traducerii
2. MUNTEANU, C. *Lingvistica integrală coșeriană Teorie, aplicații și interviuri*. [online] [citat 28 octombrie 2021]. Disponibil : https://www.academia.edu/6099268/Lingvistica_integral%C4%83_co%C8%99eri%C4%83_Teorie_aplica%C8%9Bii_%C8%99i_interviuri

Intervenție de moderator: E plăcut când noile generații, urmând una după alta, se înfruptă din ce-i mai bun la predecesori, interferează, caută, alege, transmite mai departe. Dna pedagog Rusu Rodica, cu noroc de a rămâne filolog și departe de instituția școlară, ne-a bucurat, nu o dată, cu mesaje literare. Multe din ele – prezentate pe la Societăți Culturale din străinătate. Ca exemplu: Anunțată fiind de către directorul Asociației Culturale „M. Eminescu” de la Reggio Emilia, profesorul doctor Tudor Gheorghe Grosu, că a fost trecută în programul de comemorare a Poetului Național M. Eminescu, Dlui a adăugat „Vezi și Dumneata, ceva frumusețea, să pice bine!”. Revenită la catedră, ne-a primit invitația, adăugând că aduce ceva nou și pentru conferință.

PE URMELE LUI EUGENIU COȘERIU

Rodica RUSU,

profesoară de limba și literatura română,
grad didactic superior, Gimnaziul nr.53, Chișinău

Păcat că și giganții trec în altă lume...
Dar să luăm partea bună a lucrurilor! Chiar mă gândeam cât de avantajați și norocoși suntem, având prilejul de a vorbi de o personalitate de calibru Coșeriu, ca fiind al nostru. Multe națiuni și-ar fi dorit un asemenea lux!

Din pronie cerească, Mihăilenii din nordul Basarabiei va

dărui lumii un savant de renume mondial, pe „lingvistul nr.1 de pe terra”. Cei care l-au cunoscut mărturisesc că era ceva ieșit din comun, dotat de natură cu o memorie uluitoare, cu o putere de asimilare înspăimântătoare, cu o logică de fier.

Voi încerca să-mi construiesc comunicarea dintr-o perspectivă empirică, adică cum am rezonat eu emoțional cu numele „Coșeriu” pe parcursul vieții.

Aici ar trebui să fac o digresiune deloc întâmplătoare și să vă mărturisesc că vin dintr-o generație de filologi care au primit calificarea de „învățător de limba și literatura moldovenească”, care timp de două decenii după absolvire a trebuit să asimileze și să declare lucruri înstrăinate de adevăr. În acea perioadă marcată de rusofilie și românofobie, tot ce ținea de românism era repudiat. La fel repudiat a fost și numele lui Eugen Coșeriu, deoarece Domnia Sa a luptat cu înverșunare împotriva sintagmei „limba moldovenească”. Savantul s-a exprimat clar și cu autoritate științifică maximă în privința existenței limbii moldovenești. Problema caracterului „românesc” sau „moldovenesc” al limbii din Basarabia nu e o problema științifică, ci politică. Dar! „O vox clamantis in deserto!” Prin consecință, numele lui E. Coșeriu nu se regăsea în programele de studiu. A trebuit să-l descoperim mult mai târziu. Iată cum am putut rezona cu acest nume.

Peste toate, se ridică marea satisfacție că m-am școlit fizic și spiritual pe locurile marcate de prezența lui Eugeniu Coșeriu. Făcându-și studiile la Liceul de băieți „Ion Creangă” din Bălți, va purta cu sine prin lume certitudinea că adevărata limba română, mustul și frumusețea ei le-a cunoscut anume la Bălți.

Fiind la Iași, am auzit de numele Coșeriu din mărturisirile lingvistului și profesorului universitar de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași Dumitru Irimia: *universitate marcată și ea de prezența pământeanului nostru Coșeriu* - mărturisiri făcute în fața unui grup de profesori de limba română din Basarabia. Cele auzite atunci au avut un

impact deosebit în deschiderea mea către acest nume – „Coșeriu”. Ceva mai târziu, prin forța lucrurilor, mi se dăruie unica posibilitate de a-l vedea și auzi pe titanul lingvisticii mondiale. Era în 2001, când lingvistul Eugeniu Coșeriu revenea la bastină, invitat fiind de Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, pentru a-i fi celebrați cei 80 de ani de la naștere. Evident că emoțiile mele nu se regăsesc în cuvinte.

Emoțional surprinsă am fost și de istorisirile fratelui meu, care, fiind în Portugalia, a avut norocul ca la cursurile de limba portugheză, doamna profesoară să le vorbească despre savantul basarabean și teoriile sale lingvistice – pe nume Eugenio Coseriu.

Experiența ce urmează să v-o împărtășesc e cu totul deosebită și unică. Cunoaștem din biografie că Eugeniu Coșeriu s-a aflat ani buni în Uruguay, profesând la Montevideo. Ajunsă și eu acum câțiva ani în America Latină, îmi doream enorm să ajung la acea universitate, dat fiind că itinerarul includea Uruguayul. Îmi doream să ajung la Catedra care-i poartă numele. Să vedem cum s-a întâmplat! Fiind pe navă, eram într-o zi la masă. Ca de obicei, se înfiripa o discuție între comeseni. Întrebările de circumstanță care sunt? „De unde sunteți? Cum e pe la Dumneavoastră?” Un domn zice că e din Uruguay, de la Montevideo. Eu, sincer, am tresărit. S-a aprins acea mândrie în mine de a mărturisi că un conațional de-al nostru a stat la Montevideo și că a lucrat la Universitate. Foarte surprins și domnul. Din vorbă în vorbă, aflu că respectivul domn era profesor la aceeași universitate și că știe tare bine de E. Coseriu. „Numele lui Coșeriu, zice Dumnealui, se identifică cu mult respect și considerație la noi”. Debarcați la Montevideo, am reușit doar să trec pe lângă universitate, dar să intru nu am putut, din cauza unui program prestabilit. I-am vorbit și ghidului despre Coșeriu al nostru, despre emoțiile mele amplificate în timpul vizitei acolo, la Montevideo.

Azi, sunt mândră să rostesc oriunde numele acestui OM de-al nostru, care ne-a purtat faima pe toate meridianele lumii. La fel de adevărat e că nu pot să-mi rețin regretul și indignarea că la aproape două decenii de la trecerea savantului în neființă, buclucașa sintagmă „limba moldovenească” mai e mărul discordiei politice. Sperăm, cât de curând, să-i putem trimite în ceruri un mesaj senin și liniștitor că acasă adevărul pentru care a luptat s-a așezat la locul său.

Intervenție de moderator: Persoanele încadrate în procesul pedagogic au și ele un univers filologic. Profesoara Rodica Cincilei posedă calități pur individuale. Făcând față în viața universitară, bogată în afinități spirituale și științifice, de când e și pedagog, mai adaugă la felul de a fi dintotdeauna (responsabilitate la maxim, idei originale ca lingvist și organizator) și calitățile educaționale (mai bine zis, așa cum o făcea și lingvistul Coșeriu).

CONCEPȚIA LUI EUGENIU COȘERIU DESPRE LIMBA ROMÂNĂ

Rodica CINCILEI, profesoară de limba și literatura română, Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Bălți

*„...trăind mereu în străinătate și întrebuițând în realitate alte limbi, reveneam la limba română ca la un liman”
(Eugeniu Coșeriu, 2004).*

Purtând-o în inimă și în minte, departe de țară, limba română a constituit și un obiect de studiu pentru romanistul Eugeniu Coșeriu. Ținem să subliniem că dintre limbile romanice numai limba română a beneficiat până în prezent din partea romanistului Eugeniu Coșeriu de o caracterizare din punct de vedere genealogic, areal și tipologic.

Această caracterizare complexă, care evidențiază, între altele, că româna este cea mai interesantă dintre limbile

Europei și cea mai autentică dintre toate limbile romanice, pentru că s-a dezvoltat în mod natural din latina populară, fără să fie influențată secole de-a rândul de latina clasică, arată, din partea autorului, o erudiție excepțională și o uimitoare capacitate de asociere.

„Lumea mea este lumea pe care mi-o dă limba mea, limba română”. Putem vorbi despre lucruri și analiza lucrurile și, eventual, le putem și numi altfel, numai după ce clasificăm primar lumea în sistemul lexical al limbii noastre. Lumea noastră primară este lumea pe care ne-o oferă limba noastră. Fiecare limbă constituie o perspectivă asupra universului, reprezentând modul particular în care acest univers este ordonat și înțeles în respectiva comunitate. De aceea, „lumea pe care a ordonat-o limba română este lumea pe care comunitatea română o oferă ca model universal de lume tuturor celorlalte comunități actuale și viitoare” [Ibidem, p. 84].

Pentru a analiza situația limbii române din Republica Moldova, ca teoretician al limbajului, Eugeniu Coșeriu se prevalează de fundamentele teoretice și filosofice ale concepției sale lingvistice. Astfel, el arată că limbajul se bazează pe două principii universale: creativitatea și alteritatea. Pe de o parte, limbajul este în esența sa activitate de creație, pe de altă parte, limbajul este și al altora. Or, fiind „și pentru alții” vorbitori, limbajul se manifestă sub formă de limbi, definite de savant ca forme istorice ale limbajului. În acest demers întemeietor, Eugeniu Coșeriu va face uz de concept-cheie din teoria sa lingvistică, cum ar fi limbă istorică, limbă funcțională, limbă comună, limbă exemplară. Totodată, va aduce în discuție și tipurile de varietate lingvistică specifice oricărei limbi istorice. Și nu în ultimul rând, va face referire la importanța primordială a limbii materne, subliniind faptul că orice comunitate umană se constituie în jurul unei limbi. Ca formă fundamentală a culturii, limbajul este „manifestarea libertății creatoare a omului liber, în sensul filosofic al acestui cuvânt”, adică este, prin natura sa,

dinamic. Eugeniu Coșeriu arată că activitățile libere nu sunt activități fără normă, haotice, dimpotrivă, orice activitate liberă conține propria sa deontologie, adică „propriul său mod de a trebui să fie”, deoarece libertatea omului istoric este „o libertate ordonată prin propriile sale norme”. Nu că aceste norme ar fi imperative, obligatorii, ci în sensul că noi, ca vorbitori, ni le asumăm implicit printr-un angajament pe care îl acceptăm în mod liber. Activitatea de vorbire fiind o activitate liberă, „cine vorbește se obligă intuitiv să urmeze normele limbii sale materne”. Prin urmare, „a vorbi altfel decât o cer normele limbii noastre – care sunt mai curând implicite decât explicite – reprezintă o abatere de la etica limbajului” [2, p.166].

Eugeniu Coșeriu atrage atenția asupra faptului că limbajul reprezintă o activitate foarte complexă, care se desfășoară simultan pe trei niveluri diferite: 1) nivelul universal, al vorbirii în general, 2) nivelul istoric, al limbilor, 3) nivelul particular, al discursurilor sau al actelor lingvistice. În funcție de aceste trei paliere, există și norme specifice fiecărui palier, norme urmate în mod intuitiv de către vorbitori și aplicate spontan și intuitiv drept criterii de judecată despre vorbire de către ascultători. Chiar dacă această activitate este realizată de către vorbitori în mod individual, ea se produce de fiecare dată după anumite norme, „de acord cu anumite tradiții ale comunităților stabilite în istorie (care sunt, întâi de toate, comunități lingvistice), adică de acord cu o anumită tehnică a limbajului” [2, p.166]. Pe de altă parte, dat fiind că limbajul este întotdeauna și creativitate, limbile, ca tradiții istorice ale comunităților de vorbitori, nu sunt niciodată unitare: „în orice limbă – dacă această limbă nu s-a redus la o limbă moartă sau la un cod – există o varietate în spațiu (diatopică), o varietate între păturile socioculturale ale comunității (diastratică) și o varietate de expresie, în acord cu circumstanțele vorbirii – o varietate stilistică sau diafazică” [6, p. 179].

Prin urmare, o limbă reprezintă „o colecție complexă de dialecte, niveluri de limbă și stiluri de limbă, care în parte coincid și în parte se prezintă ca divergențe. Această limbă o putem numi limbă istorică” [6, p. 179]. Cert este că această limbă istorică – limba care s-a dezvoltat istoricește și care are un nume, ca, de exemplu, limba română, fiind totodată recunoscută ca limbă de propriii ei vorbitori și de către vorbitorii altor idiomuri – nu este niciodată monolitic unitară. Limba funcțională, în schimb, care e obiectul descrierii structuraliste, este o limbă unitară, deoarece nu reprezintă diferențe în spațiu, nici diferențe socioculturale și nici diferențe stilistice. Altfel spus, este un singur dialect, un singur nivel de limbă și un singur stil de limbă. Este unitară, fiindcă este limba pe care o putem delimita noi, ca lingviști, în cadrul limbii istorice. Așadar, datorită alterității și în acord cu coeziunea comunității, printr-un proces istoric natural și prin voința vorbitorilor, pe deasupra varietății, mai ales a varietății dialectale, se formează așa-numita limbă comună, adică limba care ar trebui să deservească toată comunitatea istorică respectivă. Eugeniu Coșeriu atrage atenția că și aceste limbi comune prezintă diferențe (mai ales regionale), în sensul că de multe ori se creează forme regionale sau dialecte secundare. Din aceste considerente, este nevoie de o normă superioară a acestei limbi comune, de un fel de limbă comună a limbii comune, or, aceasta este tocmai limba standard – o limbă pentru toată comunitatea, limba care este folosită în sistemul de învățământ, în administrație, în mass-media, în cultură, în viața publică. Totodată, această limbă exprimă identitatea etnică a vorbitorilor în raport cu alte identități etnice, fapt pentru care savantul o numește limbă exemplară [6, p. 181]. Cu toate acestea, unitatea unei limbi este din ce în ce mai solidă, cu cât ne ridicăm de la limba istorică la limba comună și de la limba comună la limba exemplară. Or, tocmai limba comună și limba

exemplară reprezintă cel mai bine aspirația către unitate a limbii pentru toată comunitatea.

În ipostaza de lingvist romanist, adică de cunoscător profund al tuturor limbilor romanice, Eugeniu Coșeriu circumscrie locul limbii române printre limbile-surori. Cert este că savantul situează româna într-un context romanic amplu, raportându-se de fiecare dată la întreaga Românie, adică la spațiul în care se vorbesc aceste idiomuri. Astfel, în *Latinitatea orientală* el declară în mod explicit: „vom aplica aici mai multe criterii pentru a stabili cu exactitate, deși numai în linii mari: a) poziția limbii române între limbile romanice, b) poziția dialectelor românești în cadrul limbii române ca limbă istorică; c) poziția așa-zisei limbi moldovenești în cadrul dialectului dacoromân și în raport cu limba comună exemplară și literară” [7, p. 114].

Înzestrat cu un ascuțit simț al limbii, autorul prezintă interpretări și soluții de mare subtilitate, uneori neașteptate, care vor stârni, cu siguranță, interesul lingviștilor. Plasând faptele în context romanic, Eugeniu Coșeriu tratează în adâncime relațiile românei cu limbile învecinate, corectând unele erori și exagerări din trecut privind, de exemplu, influența slavă asupra limbii române”. Totodată, Eugeniu Coșeriu are o contribuție importantă la studiul limbii române, caracterizând-o din punct de vedere genealogic, areal și tipologic. Or, remarcă N. Saramandu, „între limbile romanice, româna este singura care beneficiază, până în prezent, de o asemenea caracterizare” [9, p. 5].

Eugeniu Coșeriu ca lingvist originar din Basarabia caracterizează așa-zisa limbă moldovenească, concis și riguros, din cele trei puncte de vedere: genealogic, tipologic și areal. Astfel, în ce privește prima perspectivă, genealogică, el afirmă că această limbă pur și simplu nu există: „La nivelul graiurilor populare, limba moldovenească, adică limba populară vorbită între Prut și Nistru, ține de dialectul dacoromân”.

Comparând hărțile din Atlasul lingvistic român (care cuprinde Basarabia întreagă și câteva puncte din Transnistria) cu cele din Atlasul lingvistic moldovenesc, el constată că toate izoglosele sunt izoglose horizontale, în sensul că ele „taie Prutul de-a curmezișul”. În acest sens, „aproape nu există – în afară de foarte puține elemente izolate în vocabular – fenomene care să ajungă numai până la Prut și să fie caracteristice numai pentru graiurile din stânga Prutului. Și, ceea ce nu știu moldoveniștii, care susțin existența unei limbi moldovenești pe baza acestor graiuri, foarte multe dintre izoglosele muntenești trec și dincolo de Nistru, ajungând până în Transnistria de sud” [Ibidem, p. 186].

Din perspectivă tipologică și areală, arată Eugeniu Coșeriu, „aceste graiuri sunt, pur și simplu, graiuri de același tip, cu aceleași principii pe care le avem în limba română și, în plus, țin de același subtip, care este subtipul dacoromân, caracterizat prin hipertrofia determinării” [Ibidem, p. 187]. Or, această hipertrofie a determinării se manifestă în toate graiurile populare, inclusiv în cele din Moldova. Iar din moment ce la acest nivel nu există diferențe, graiurile populare continuându-se și în dreapta râului Prut, nici la nivelul limbii comune sau al celei exemplare nu pot exista, pur și simplu, diferențe. Tocmai de aceea, „spunem «așa-zisa limbă moldovenească», fiindcă ea nu există ca unitate la nivelul graiurilor populare. E vorba numai de forme ale dialectului dacoromân, de graiuri care se întind și dincoace de Prut și nu există nici o diferență serioasă, esențială, la nivelul limbii comune” [Ibidem, p. 187]. Nu întâmplător, arată Eugeniu Coșeriu, idealul de limbă al scriitorilor din Basarabia a fost, de fiecare dată, același ideal ca al tuturor românilor. Iar la făurirea limbii române exemplare au contribuit deopotrivă scriitorii și poeții dintre Prut și Nistru, de la Stamati, Russo și Hasdeu până la Grigore Vieru și generațiile actuale de poeți români.

În contextul demonstrației ireproșabile a identității limbii române de pe ambele maluri ale Prutului, savantul dezvăluie strategia care a stat la baza elaborării așa-zisei limbi moldovenești: „se comparau graiurile populare din Republica Moldova cu limba literară din România și se afirma că ele nu coincid. Însă procedeul nu e corect, căci graiurile trebuie comparate cu unități de același nivel”. Chiar termenul în sine de „moldovenească” nu se află la același nivel semantic cu româna: „acest termen, dat fiind că desemnează numai un grai al dialectului dacoromân, ce stă la baza românei literare, se află în raport de noțiune specifică față de noțiunea generică – limba română” [4, p. 53]. În felul acesta, Eugeniu Coșeriu pune punctul pe „i”, demonstrând că „graiurile trebuie comparate cu unități de același nivel”.

În acest caz, dacă o limbă moldovenească deosebită de limba română, ca rezultat al unui proces „natural” și normal în dezvoltarea istorică a limbilor de cultură, nu a existat și nu poate exista, atunci o astfel de limbă s-a construit artificial în Transnistria sovietică și s-a continuat și în Basarabia după 1944. „Dar această întreprindere a fost și rămâne contradictorie din punct de vedere rațional, absurdă și utopică din punct de vedere istoric și practic” [7, p. 124,] fiindcă: a) își propunea să elaboreze o nouă limbă „națională”, adică corespunzătoare identității etnice și tradițiilor poporului „moldovenesc”, dar în același timp deosebită de limba română, și deci necorespunzătoare aceleiași identități etnice și aceluiași tradiții; b) aspira la o limbă populară, dar în același timp nepopulară (cu neologisme luate din limba rusă ori create ad-hoc, adesea prin procedee neobișnuite în limbile romanice sau chiar contrare normelor acestor limbi; c) preconiza o limbă strict autohtonă (corespunzătoare graiurilor locale) și, în același timp, exclusivă, ceea ce e imposibil, dat fiind că graiurile românești din stânga Prutului nu constituie o unitate lingvistică omogenă, nici o unitate delimitabilă față de graiurile din dreapta Prutului”

[Ibidem, p. 125]. Din punct de vedere istoric și practic, această întreprindere a fost de la bun început o absurditate, fiindcă poporul „moldovenesc” nu se afla în situația specială a unui popor „nou”, încă lipsit de limbă comună și literară: dispunea de mult și la acest nivel, de o limbă proprie, anume de limba comună și literară românească.

În sfârșit, întreprinderea sovietică „moldovenistă” a fost utopică, precizează Eugeniu Coșeriu, fiindcă își propunea un scop utopic: acela de a separa „limba moldovenească” de limba română, scop care nu putea fi nicidecum atins. Fiindcă oricâte rusisme ar fi adoptat și cu oricâte creații ad-hoc nu s-ar fi încărcat, „o limbă bazată pe graiurile moldovenești și care păstra structurile esențiale ale acestora nu putea fi altceva decât o formă a limbii române: o formă, fără îndoială, aberantă și hibridă, anacronică și absurdă, dar totuși o formă a limbii române, ba chiar numai a dialectului dacoromân. Și, firește, nu putea avea nici un efect asupra poziției genealogice a graiurilor populare pe care se baza; nu le putea separa de limba română și, cu atât mai puțin, nu le putea transforma în altă limbă romanică” [Ibidem, p. 125].

Concluzia la care ajunge Eugeniu Coșeriu în baza analizei sale riguroase, efectuate în cadrul teoretic prezentat mai sus, este că „a promova sub orice formă o limbă moldovenească deosebită de limba română este ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică din punct de vedere istoric și practic, e o absurditate și o utopie; și, din punct de vedere politic, e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor” [Ibidem, p. 128].

Cele trei ipostaze din care Eugeniu Coșeriu analizează situația limbii române din Republica Moldova – din perspectiva teoreticianului limbajului, din cea a specialistului în limbile romanice și a lingvistului român născut în Basarabia, în Moldova de Sus – reprezintă caracterizarea cea mai plenară, mai obiectivă și mai nuanțată din câte au fost făcute vreodată.

Fundamentarea teoretică ireproșabilă, argumentarea sa logică și coerentă, opiniile sale convingătoare, luările sale ferme de poziție constituie probe incontestabile ale crezului științific coșerian, configurând toate împreună tot atâtea lecții etice și modele de deontologie lingvistică demne de urmat în continuare.

Referințe bibliografice:

1. BOJOGA, Eugenia. Recenzie la Eugenio Coseriu: Limba româna în fața Occidentului. In: *Contrafort*, 1996, nr. 5, pp. 3-4.
2. COSERIU, Eugeniu. *Deontologia și etica limbajului*. In: *Anuar de lingvistică și istorie literară*. T. XXXIII. 1992-1993, p. 163-172.
3. COSERIU, Eugeniu. *Limba româna în fața Occidentului*, traducere de Andrei A. Avram. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1994.
4. COȘERIU, Eugeniu. Deontologia și politica. In: „*Limba română*”, 1995, nr. 1, p. 52-61.
5. COȘERIU, Eugeniu. Unitate lingvistică – unitate națională. In: *Limba română*, 2002, nr. 10, pp. 125-131.
6. COȘERIU, Eugeniu. *Unitatea limbii române – planuri și criterii*. București: Ed. Academiei Române, 2004, p. 179-188.
7. COȘERIU, Eugeniu. *Latinitatea orientală*. București: Ed. Academiei Române, 2005, p. 113-129.
8. COȘERIU, Eugeniu. *Istoria filozofiei limbajului. De la începuturi până la Rousseau*. București: Humanitas, 2011.
9. SARAMANDU, Nicolae. *Cuvânt introductiv*. București: Ed. Academiei Române, 2005, p. 5-7.

Intervenție de moderator: Întâlnirea de azi este și o posibilitate de-a sta de vorbă cu persoane încadrate în procesul pedagogic. În activitatea didactică și de cercetare a lor concepția lui Coșeriu oferă o solidă bază epistemologică și metodologică pentru predarea limbii și literaturii la etapa actuală.

*Printr-o invitație-parteneriat, autentificată de către dna director, Ludmila Ouș, ni s-a oferit posibilitatea să fie la Conferință reprezentantele Departamentului Educație din Telenești, doamnele profesoare **Maria VLEJU** și **Raisa PINTEAC**, căroră nu le este străin ce este și ce trebuie să fie în mediul educațional al Moldovei la etapa actuală.*

EUGENIU COȘERIU – UN LINGVIST PENTRU TOATE TIMPURILE

Maria VLEJU, profesoară, gr. did. superior, Gimnaziul Ghiliceni; șef adjunct, Direcția generală Educație din Telenești

Drama studenților filologi din anii 80, viitorii profesori de limba română, de a nu cunoaște și a studia opera basarabeanului Eugen Coșeriu, recunoscut în lume drept cel mai mare lingvist, dar ostracizat în Moldova, a fost una de proporții. Cu atât mai semnificativă și mai mare este acum bucuria descoperirii operei coșeriene și a valorii ei universale.

O adevărată revelație a fost comunicarea susținută de reputatul lingvist basarabean la Congresul al V-lea al Filologilor Români (Iași-Chișinău, 6-9 iunie 1994).

Eugen Coșeriu face o prezentare generală a tipologiei limbilor romanice, oprindu-se asupra locului limbii române printre limbile romanice și stării actuale a dialectului dacoromân. Lingvistul insistă asupra fraudelor științifice comise de susținătorii teoriilor care neagă unitatea dialectului dacoromân.

În mod deosebit, Eugen Coșeriu este preocupat de menținerea acestei unități, aspect pe care îl abordează apoi într-o altă comunicare, prezentată la Sesiunea Științifică „*Limba română și varietățile ei locale*” (București, 31 octombrie 1994).

Una dintre concluziile lingvistului basarabean va rămâne pentru totdeauna înscrisă cu litere de aur în biografia sa, dar și în istoria noastră: „*limbă a culturii și limbă de stat este limba română pentru întreg spațiul carpato-danubiano-nistrean, adevăr care nu poate submina independența (n.n. Republicii Moldova) ca stat, tot așa cum nu subminează independența Australiei, a Canadei sau a Statelor Unite ale Americii recunoașterea limbii engleze ca limbă oficială, de stat, a acestor țări*”, pentru că „*granițele politice nu au coincis și nici nu pot coincide cu cele lingvistice*”.

Conform afirmației lingvistului Mircea Borcilă de la Universitatea din Cluj, Eugen Coșeriu a fost „cel mai strălucit exponent al culturii române în planul universal al științelor omului”.

Un alt eveniment de anvergură, legat de numele lui Eugen Coșeriu, a fost traducerea în românește a *Lecțiilor de lingvistică generală* (să nu uităm că E. Coșeriu a fost un poliglot, a scris lucrări fundamentale în câteva limbi de circulație internațională). Lucrarea este una de referință în domeniu, apariția ei marcând, în opinia aceluiași Mircea Borcilă (demn discipol al profesorului său) „*un moment important în procesul istoric de recuperare a gândirii științifice a marelui savant și de emancipare a teoriei lingvistice românești*”.

În alt context, lingvistul Mircea Borcilă nu uită să menționeze că „*aceste Lecții de lingvistică generală se disting, într-un mod deosebit de pregnant, prin altitudinea epistemologică și vastitatea orizontului investigațional, prin temeinicia inegalabilă cu care sunt evaluate marile doctrine ale lingvisticii contemporane și, nu în ultimul rând, prin limpezimea și claritatea cu care sunt înfățișate contururile abordării proprii asupra fenomenului lingvistic*”.

Marele nostru pământean a avut și surprinzătoare preocupări literare, artistice, de estetică și filozofie, valorificate și acestea abia în ultimul timp. A fost un militant intransigent pentru drepturile la limba și cultura națională a băștinașilor din Republica Moldova, inclusiv pentru utilizarea exclusivă a glotonimului limba română.

Recunoscându-i-se marile merite și contribuția în domeniul lingvisticii, numeroase societăți lingvistice și filologice din lume l-au ales președinte (titular sau de onoare), câteva zeci de Academii l-au ales Membru Titular sau Onorific.

Multe universități din lume i-au acordat titlul de Doctor Honoris Causa, printre acestea fiind și universitățile din București (1971), Iași și Cluj-Napoca (1992), Chișinău (1993), Constanța, Craiova, Timișoara (1994), Bălți (1997), Târgoviște (2002) ș.a.

Membru de onoare al Academiei de Științe a Moldovei din 1991 și al Academiei Române din 1992, a fost și membru al

Uniunii Scriitorilor din Moldova. Decorat cu Ordinul Republicii (1997) – distincția supremă a Republicii Moldova. „Maestrul a reușit să se impună, fără nici o îndoială, ca cel mai strălucit exponent al culturii române în planul universal al științelor omului, întreaga și profunda semnificație a aportului său își așteaptă dreapta prețuire” (prof. univ. dr. Mircea Borcilă).

Numele lui E. Coșeriu îl poartă gimnaziul din satul natal, iar din octombrie 2005 – și Biblioteca Municipală din Bălți.

Vastitatea operei coșeriene rămâne deschisă pentru a fi descoperită, cunoscută și utilizată la justa și marea ei valoare științifico-lingvistică și literară.

PROFESORUL EUGEN COȘERIU – PRINȚUL ȘTIINȚEI LINGVISTICE

Raisa PINTEAC,
profesoară de limba și literatura română,
grad didactic II, Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Telenești

Eugen Coșeriu – unul dintre cei mai importanți lingviști ai secolului al XX-lea, fondatorul lingvisticii integrale, a fost Doctor Honoris Causa a peste 50 de universități din întreaga lume. Renumit doctor în filologie, autor a peste 50 de volume și a mii de pagini de exegeză, autor al unor teorii despre principiile fundamentale ale filologiei, a contribuit la îmbogățirea metodologiei disciplinelor lingvistice. Majoritatea lucrărilor au fost traduse în italiană, spaniolă, germană, franceză. Traducerea în românește a „Lecțiilor de lingvistică generală” a fost un eveniment reverberant în viața academică de la Chișinău și București.

„Lucrarea de referință, în acest domeniu, a marcat un moment important în procesul istoric, literar, cultural de recuperare a gândirii științifice a marelui savant de emancipare a teoriei lingvistice românești”, după cum menționa discipolul de la Cluj, lingvistul Mircea Borcilă. O inegalabilă tematică,

realizată cu limpezime și claritate, o abordare proprie, autentică asupra fenomenelor lingvistice.

Eugeniu Coșeriu era legat cu mii de fibre cu neamul din care își trăgea originea, a menținut permanent legături strânse cu mediul românesc, cu baștina, revenind cu dor atât în satul natal, cât și la București, la Cluj, la Chișinău.

A pledat permanent pentru promovarea limbii române, considerând-o „agheasma veșniciei”. În cadrul unei Conferințe în care s-a vorbit despre unitatea limbii române, Dumnealui a reiterat opinia pe care a susținut-o mereu „a promova sub orice formă de limbă moldovenească, deosebită de limba română, este, din punct de vedere lingvistic, ori o greșeală strict lingvistică, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică”. Cu luciditate afirma că din punct de vedere istoric acest concept e o absurditate, o utopie, iar din punct de vedere politic e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și, deci, un act de genocid etnico-cultural:

„Lăsați-ne și nouă
măcar câteva picături
ca să ne putem înfățișa cu ele
ca noi înșine,
la judecata de apoi”. („Sângele Nistrului”)

Eugen Coșeriu a fost „cel mai strălucit exponent al culturii române în planul universal al științelor omului” (M. Borcilă). În activitatea didactică și de cercetare folosea mai multe limbi, schimbând cu ușurință limba în care ținea cursurile „versuri scriu în limba română, proză am scris în italiană, iar studiile de lingvistică au fost elaborate în spaniolă, franceză și germană”, se mărturisea academicianul.

În creația sa era ghidat de afirmația lui Aristotel „darul cel mai de preț al exprimării poetice este să fie limpede fără ca să cadă în comun”. E. Coșeriu consideră că limbajul poetic operează creativitatea prin însăși esența sa – „Limbajul nu creează propriu-zis lumea, dar o face să fie, să existe prin delimitarea verbală”. Poezia pune în lumină adevărul, starea de neascultare a sentimentelor „dal tenebre ad luci”. E necesară schimbarea sensului denotativ spre cel conotativ, pentru a da luxuriantă cuvântului, într-un sens foarte surprinzător. Aceasta

înseamnă creativitate, autentică valorificare a imaginației. Poezia trebuie să fie o refacere a universului, o metamorfozare a gândului lingvistic, spre această accedere poetică tindea Marele Creator:

„Balansează pe la ferestre
Fac reverențe
Dansează floarea de cireș,
Glisează, Dansează
Petale în ritm de vals
Planează”.

Elevii din liceu au oportunitatea să cunoască numele și creația enciclopedistului Eugen Coșeriu, studiind modulul „De la ființa limbii la personalitatea vorbitorului”, axat în doar manualul de Limba și literatura română, clasa a XI-a, autori Adrian Ghicov, Tamara Cristei, Olga Cosovan, Tatiana Cartaleanu. Elevii fac referire la lucrarea lingvistică de talie mondială „Limba există prin vorbire și vorbitori”, din care identifică idei pe care trebuie să le cunoască, să le respecte, să le urmeze: „O limbă nu este un depozit simplu, ci un sistem al modurilor de a face, de a crea semnificații. O limbă este și creație originală. Dar și creație pentru altul, prin atribuirea propriului eu celuilalt. Astfel s-au creat și se creează permanent limbile. Această experiență o avem în fiecare zi și nu ne mai gândim la ea”(E. Coșeriu).

Consecventă constatare sunt și versurile lui Gr. Vieru:

„În al limbilor tezaur
Pururi o să rămână
Limba doinelor de aur,
Limba noastră cea română”.

Îmi asum responsabilitatea de a extinde coordonatele bibliografice, rezervând 2-3 ore în Proiectarea didactică, un studiu asupra creației enciclopedistului Eugen Coșeriu. Obiectivul apriori e de a motiva elevii să se informeze suplimentar despre personalitatea lingvistică, despre E. Coșeriu-poetul, prozatorul, poliglotul, limbajul poetic luxuriant, realizând un Proiect individual, însoțit de etape și algoritm de lucru.

Prima etapă va fi cea de documentare:

- ✓ studiile, cunoștințele enciclopedice pe care le-a deținut Eugen Coșeriu, omul poliglot, rezonanța numelui;
- ✓ necesitatea cunoașterii Profesorului Eugeniu Coșeriu, argumentarea punctului de vedere, Doctor Honoris Causa a peste 50 de universități din întreaga lume;
- ✓ personalitate de referință în literatură, fondatorul lingvisticii integrale;
- ✓ dialog literar, improvizat (joc de rol). „Creația răscumpără toate suferințele” (L. Blaga).

La final, vom realiza o conferință omagială (cele mai reușite produse): „Profesorul Eugeniu Coșeriu – Prințul științei lingvistice”.

Timpul e cel mai mare judecător, el te cunoaște, te urmărește și apoi te plătește. Să păstrăm amintirea Timpului – Eugeniu Coșeriu.

Intervenție de moderator: Norocul de a fi fost de mai multe ori în preajma Profesorului Eugeniu Coșeriu, simbol al Geniului și Demnității noastre, a fost pentru noi un dar – un dar divin. Cine l-a cunoscut pe Eugeniu Coșeriu nu-l va uita niciodată. Să vedem ce zice dna bibliotecar al bibliotecii universitare, Silvia Ciobanu. Colectivul bibliotecii științifice știe a întâlni oaspeți, barem atunci când era așteptat genialul Coșeriu!

„GIGANTUL” DE LA MIHĂILENI...

Silvia CIOBANU, bibliotecar principal,
Biblioteca Științifică a Universității de Stat „Alec Russo”
din Bălți

Anul 2021 – An aniversar – 100 de ani de la nașterea Marelui lingvist, „Gigantului” de la Mihăileni... Eugen Coșeriu. De fapt – „Munte” – așa a fost numit de profesorul său de la școala din sat, tatăl viitorului lingvist Valentin Mândâcanu: „Înt-o bună zi Roman Mândâcanu, văzând că Eugen e capabil să însușească materia anuală într-o săptămână,

se adresă către soție: „Știi, Irino, în satul nostru crește un Munte.”¹

Era anul 1993. Fostul elev al Liceului de băieți „I. Creangă” din Bălți (1931-1939) Eugeniu Coșeriu, care susținea că a făcut un liceu extraordinar la Bălți, pentru prima dată, după mulți ani, plecat în lumea mare, revenise la Alma Mater, unde-și cultivase primele semințe de vocație lingvistică, tipărise primele încercări scriitoricești și poetice în revista „Crenguța”, a fost și redactorul ei (Liceul, după un repaos de cca 50 de ani, în anul 1992, își reluase activitatea, ca componentă a USARB).

Cred că este firesc pentru un tânăr bibliotecar să-l cunoască pe Marele filosof al Lingvisticii Mondiale în incinta Bibliotecii, Lumea cărților. Intrase în bibliotecă o delegație, primii fiind Nicolae Filip – ex-rectorul USARB și un domn, un „gigant”, care purta peste costumul „grey” un prosop național, oferit oaspetelui la sosire. „Deosebit” era, deoarece cât de „gigant”, atât și de modest. Avea o privire blândă, pură, dar încrezută. Directoarea, atunci, a Bibliotecii Științifice, Faina Tlehuci, povestea despre Bibliotecă, colecții și oamenii ei. Onoratul oaspete părea a fi interesat de cele auzite. Cu toate că, intuiesc, în memoria sa Dumnealui învârtea roata vremii, acele clipe ale adolescenței, care nu l-au părăsit peste ani. Vorbea clar și pătrunzător. Așa l-am cunoscut pentru prima oară pe omul Eugeniu Coșeriu.

Au trecut ani. În virtutea profesiei, pe parcurs, am consultat numeroase și variate scrieri despre personalitatea notorie, renumitul savant lingvist, scriitor, poet, filosof, traducător, profesorul care cunoștea 30 de limbi, vorbea, citea lecții și scria în 11 limbi. Despre Cavalerul Cuvântului. „Eugeniu Coșeriu a fost un cetățean devotat al țării Limba Româna...” (Lucia Țurcan, doctor în filologie, scriitor). La 25 septembrie, anul 1998, revine iarăși la Bălți. Cu mare alai este întâmpinat la Liceul Teoretic „I. Creangă”, unde la inițiativa profesorului N. Cazacu, a fost fondată clasa „Eugen Coșeriu”. În acea zi, la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți i se conferă Titlul de Doctor Honoris Causa (Deține Titlul de Doctor Honoris Causa în cca 40 de universități ale lumii). A ținut un discurs

¹MÂNDĂCANU, Angela. *Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere* [online]. Disponibil: <https://www.facebook.com/angela.mandacanu.9/posts/367377225017776>

agreabil în Sala Polivalentă a USARB, așa cum numai Dumnealui putea să vorbească, o limbă corectă, cuvinte frumoase, vualate filosofic și cu accent mihăilenesc, cu care se mândrea mult. Evenimentul a fost și o întâlnire de suflet a lui E. Coșeriu cu vestiți savanți și filologi din Republica Moldova. Tot atunci a fost inaugurat laboratorul „Eugeniu Coșeriu”, protagonist al ideilor coșeriene.

Nu a ratat să intre și la Biblioteca Științifică. S-a informat despre realizările Bibliotecii, de noile tehnologii implementate. În sălile de lectură a făcut cunoștință cu noile intrări în colecție.

În Republica Moldova, după proclamarea independenței în anul 1991, revenea des. La Bălți pentru a treia oară a fost în zilele de 18-19 mai, 2001, când USARB a găzduit Colocviul Internațional „Filologia secolului XXI”, organizat cu prilejul aniversării a 80 de ani din ziua nașterii a Marelui savant Eugen Coșeriu. Obișnuit, face o vizită la Biblioteca Științifică. Donează cartea: *Lecții de lingvistică generală / Eugeniu Coșeriu; trad. de E. Bojoga; cuv. înainte de M. Borcilă. – Ch.:Ed. ARC, 2000. – 303 p. – ISBN 9975- 61-146-x, cu autograful: Pentru Biblioteca Universității „Alec Russo” din Bălți cu multe urări de bine (și vorba ceea: și la mai mare). 18 mai 2001. E. Coșeriu.*

În perioada 27-29 iulie 2011, Institutul de Filologie Română „Al. Philipide” al Filialei Iași a Academiei Române, împreună cu Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza” din Iași și cu Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, a organizat, cu sprijinul Institutului Cultural Român din Chișinău, Colocviul internațional cu caracter aniversar „Eugeniu Coșeriu – 90 de ani de la naștere”. Prin această importantă manifestare internațională, comunitatea științifică și academică a marcat profilul postum al fostului profesor de lingvistică generală și filologie romanică Eugen Coșeriu (1921-2002) de la Universitățile din Tübingen și din Montevideo. „Marele învățat de origine română este considerat creatorul celei mai complete și mai convingătoare doctrine lingvistice a modernității”.

La propunerea Directorului BȘ USARB Elena Harconița, împătimit om al Cărții, Biblioteca Științifică participă la eveniment cu lucrarea „Gigantul lingvisticii mondiale”, autor – Silvia Ciobanu. Prin fotografiile și imagini se reproduc secvențe

din viața și activitatea savantului, revenirea la Alma Mater, vizita la Biblioteca universitară. În expoziția virtuală sunt prezentate operele marelui savant, culegerile științifice, articolele publicate în diverse surse periodice. Lucrarea a fost menționată cu *Diplomă specială pentru Design* la Concursul Național „Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științelor informării”.

Supranumit „Lingvistul secolului XX”, „Colosul din Germania”, „Lingvistul nr. 1”, „Gigantul de la Tübingen” (Hans Helmut Christmann), „Regele lingvisticii” (Silviu Berejan), „Ambasador al spiritului românesc” (A. Moraru), mai este numit și „Lingvistul care vine din viitor” (Alexandru Bantoș). Savantul a intrat în istorie ca fondator al lingvisticii integrale, care abordează limbajul uman în toată profunzimea lui. Conform teoriei coșeriene trebuie să vorbim în așa fel ca interlocutorul să ne înțeleagă. „Limba nu este numai instrument de comunicare, ci un mod de a fi a vorbitorului”.

Ca cercetător, profesorul Eugen Coșeriu și-a elaborat 5 principii filozofico-lingvistice pe care și-a edificat vasta-i operă: principiul obiectivității, umanismului, tradiției, antidogmatismului, utilității publice. Andrei Crijanovschi, lingvist-lexicograf, filolog, consideră că știința coșeriană este originală, autentică și perenă. Viata și opera marelui savant sunt exemplare nu numai în comunitatea științifică. Când citești scrierile coșeriene sau interviurile, persistă o senzație de parcă ar sta alături și ar vorbi, cum numai Dumnezeu era în stare să povestească.

„... nu există o cale mai potrivită de a cinsti un cercetător decât aceea de a i se dedica o contribuție într-un domeniu de cercetare căruia el însuși i-a consacrat o bună parte din puterea sa de muncă.”²

Anul 2021. La centenar, lingvistul a fost **omagiat cu apariția editorială de excepție: „Eugeniu Coșeriu: vocația universalității”**, alcătuită de profesorul Gheorghe Popa de la Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți, lucrare de referință cu și despre Coșeriu, o selecție de materiale semnate de mai

² Limba română în fața Occidentului. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1994, p. 11.

mult de 50 de autori din România, Republica Moldova, Germania, Italia, Spania etc. **Eugeniu Coșeriu a fost descoperit dincolo de personalitatea arhicunoscută.**

„Trebuie să se cunoască un detaliu, el era un polemist de temut în ceea ce privește cercetările, studiile lingvistice, pe atât dădea dovadă de o bonomie, de un suflet foarte mare, era foarte comunicabil, săritor la nevoie, permanent gata de a întinde o mână de ajutor.”³ În anul 2021 în mediul online apare o nouă lucrare *Eugeniu Coșeriu (27 iulie 1921-7 septembrie 2002) lingvist, filosof, scriitor: 100 de ani de la naștere*, alcătuitor – Natalia Luchianciuc, coordonator – Valentina Topalo, care prezintă sursele despre și ale lui E. Coșeriu din colecția Bibliotecii Științifice USARB, dar și adrese web cu informații utile pentru cercetare.

„Nu mă ofer pe mine însumi ca model, ci, mai curând, criteriile care m-au condus spre performanță ar putea constitui un model pentru alții”.

Eugeniu Coșeriu

Referințe bibliografice:

1. BALACCIU, Jana. *Dicționar de lingviști și filologi români*. București: Albatros, 1978. pp. 102-103.
2. BANTOȘ, Ana, MORARU, Anatol [et al.] Evocare Eugeniu Coșeriu: [ancheta revistei „Contrafort”]. In: *Contrafort*. 2003, nr. 10-11, pp. 16- 33. ISSN 1223-1576.
3. BOROȘ, Mircea. Opera lui Coșeriu a învins veacurile. In: *Contrafort*. 2003, nr. 10-11, pp. 14-15. ISSN 1223-1576.
4. CIOBANU, Silvia. Eugen Coșeriu - colosul de la tubingen: prezentare foto-film. In: *Cercetări biblioteconomice în anul 2011: constatări calimetrice: Materialele conf. șt., 8 febr. 2012. Bălți, 2012, pp. 132-134. Disponibil: <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/1398>*
5. COȘERIU, Eugeniu. „Destinul Basarabiei îl văd cu speranța și cu mare teamă... Trăiesc intens acest destin și mă doare în mod constant”. In: *Contrafort*. 2003, nr. 10-11, pp. 26-27. ISSN 1223-1576
6. Eugen Coșeriu: Vocația universalității : secvențe de la o inedită prezentare de carte [online]. Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=WyjEXbADM28>
7. *Eugeniu Coșeriu (27 iulie 1921-7 septembrie 2002) lingvist, filosof, scriitor : 100 de ani de la naștere* [Resursă electronică] : Expoziție. Bibl. Șt. a Univ. de Stat „Alecu Russo” din Bălți ; realizare: Natalia LUCHIANCIUC. Coord.: Valentina TOPALO. Bălți, 2021. Disponibil: <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/5093>

³POPA, Gheorghe. *Eugeniu Coșeriu: vocația universalității* [online]. Disponibil: <https://agrotv.md/eugeniu-coseriu-vocatie-universalitatii/>

Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere

8. *Eugeniu Coșeriu: vocația universalității*. Chișinău: Știința, 2021. 484 p. ISBN 978-9975-85-282-1
9. Gigantul lingvisticii mondiale: Eugeniu Coșeriu (1921-2002): [Expoz. online]. Bibl. Șt. a Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți. Aut.-alcăt. Silvia CIOBANU, 2011. Disponibil: <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/2072>
10. *Omagiu lui Eugeniu Coșeriu: La împlinirea vârstei de 80 de ani*. Oradea: Imprimeria de Vest, 2001. 32 p. ISBN 973-8195-11-x.
11. Reportaje la raft și ecurile de la evenimente cu cărți. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” [online]. Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=J0iXCMeetOA>
12. *Un lingvist pentru secolul XXI*: Materiale ale Colocviului Intern. „Filologia sec. XXI” organizat cu prilejul a 80 de ani din ziua nașterii Prof. Eugeniu Coșeriu (Bălți, 18-19 mai 2001). Chișinău: Știința, 2002. 224 p. ISBN 9975-67-293-0.
13. MÂNDĂCANU, Angela. *Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere* [online]. Disponibil: <https://www.facebook.com/angela.mandacanu.9/posts/367377225017776>

CU GÂNDUL LA OMUL DE GENIU (prin prisma Cenaclului „Sfânta casă de acasă”)

Emilia ȚENTIU-NENESCU,
profesoară de limba și literatura
română (pentru alolingvi), grad
didactic I, Liceul Teoretic „N. Gogol”, Bălți

Trăim într-un spațiu binecuvântat de Dumnezeu, într-un spațiu rezervat culturii, cu drept cuvânt, în inima Europei. Nu avem voie să fim indiferenți față de tradiții, credință, literatură, de frumusețea naturii, de nume notorii și, mai ales, de limba română. Cultura e singurul loc unde libertatea e la ea acasă, iar magia culturii se cultivă în Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți (dotată cu filiale și multe săli predestinate serviciului „Relații cu publicul”). Aici muncesc oameni cu suflet, aici forfotește munca, se plămădesc și se organizează măsuri, ateliere de creație, master-class-uri, concursuri, conferințe științifice.

Nimeni nu-și permite nici o cât de cât carență în munca de zi cu zi, deoarece din fotografie privesc ochi blânzi ai Marelui Lingvist, sau, cum a spus un învățat, Eugeniu Coșeriu este „al doilea Iorga al românilor”.

...Era prin iulie 2016, când dna Elena Belinschi, profesor universitar, o promotoare a culturii naționale, mentorul meu și conducătoare a Cenaclului „Sfânta casă de acasă”, m-a invitat la *măsura* (așa zice Dumneaei, și-mi place): „Om și creator de geniu – Eugeniu Coșeriu”, dedicată zilei de naștere – 27.07.1921 – a savantului. Parcă aud cuvintele Dumneaei: „Milica, ia aminte, nu vei fi numai invitată, dar și participantă. Mâine, ora 11:00, vii în scuarul universității să iei materialul din scenariu și ceva literatură suplimentară.” Am venit. Încearcă să nu vii. Aici nu se discută! Se execută (glumesc). O știu de când eram studentă: severă, cărturară, mărinimoasă. Avea grijă să devenim adevărați pedagogi.

A fost o activitate de nota 10 cu mulți participanți, invitați. A fost prezentă și îndrăgita poeta din Mihăileni Angela Mândâcanu-Muntean, care ne-a vorbit despre marele lingvist, despre întâlnirile cu El și a recitat frumoase versuri. De atunci, frecventez și particip activ în cadrul Cenaclului „Sfânta casă de acasă”.

A câta oară înțeleg puterea cuvântului, care are o mare influență asupra sufletului și minții! Și chiar dacă avem mari emoții, trebuie să ne păstrăm echilibrul sufletesc, să ne gândim ce și cum vorbim. Eugeniu Coșeriu a purtat cu sfințenie în minte și inimă, departe de țară, limba română. În română scria versuri, în italiană – proză, iar studiile de lingvistică – în spaniolă, franceză și germană. Aici, la Cenaclu, împodobit cum e „Casa mare” la bunica, și prin cultura exprimării cuvântului, devenim mai buni, îmi pune mir pe suflet și doresc mereu să mă aflu în acest Regat al cărții – Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți. În veacul viselor cosmice, unde există tehnologiile moderne, eu pun accentul pe carte, pe lectură, fiindcă o carte bună, citită la timp, te face să ai vise, să trăiești intens, să ai un curcubeu în suflet.

Mă duc pașii pe aleea din fața Liceului Teoretic Republican „Ion Creangă” din Bălți – adevărat centru de cultură românească, absolvit, la vremea lui, de Doctorul Honoris Cauza a aproape 50 de universități din întreaga lume –

Eugeniu Coșeriu. A învățat aici tânărul Eugen din Mihăileni, Râșcani și ne mândrim, dar la vârsta de 19 ani a fost nevoit să-și părăsească Țara, din cauza unor împrejurări nefaste.

În 1992 vine în Țară, unde ține conferințe la instituțiile academice, vine și în orașul Bălți, unde i se conferă primul titlu de Doctor Honoris Causa, iar în Mihăileni s-a inaugurat Muzeul „Eugeniu Coșeriu”.

Îl purtăm în suflet pe marele savant, așa cum și Dumnealui, toată viața, a purtat în inima sa Mihăilenii, Bălțiul, Basarabia, Iașul, România cu limba română: „Nu mi-am uitat limba..., fiindcă am trăit mereu cu ea, cu scriitorii și cu poeții români, pe care îi știam nu chiar în întregime, dar, în parte, îi știam pe de rost”. Eugeniu Coșeriu a avut mulți discipoli, peste tot unde întâlnea români, mai ales basarabeni. Îi susținea. Era un om de omenie, iubea viața, glumele, vinul bun și nu uita de rădăcini. Biblioteca sa era, ca bogăție și valoare, unică, iar El era considerat „ascet al științei”.

Din cauza sistemului de pe atunci, eu, personal, am aflat mai multe despre Coșeriu după independența țării, dar adevărații lingviști au cunoscut Opera înainte de a cunoaște Omul. Compatriotul Eugeniu Coșeriu a avut grijă să trimită la Biblioteca Academiei din București toate cărțile sale, toate articolele apărute. „Modelul Coșeriu”, valabil pentru savanți în filologie, este un exemplu de dăruire totală cercetării și cunoașterii științifice. Vladimir Beșleagă scrie: „Eugeniu Coșeriu a salvat de la rușine numele de român și a ocrotit spiritul românesc în lume...”

Aș zice și eu că ar fi o onoare ca în municipiul Bălți, pe Aleea Clasicilor Culturii să fie ridicat bustul Marelui Lingvist – Eugeniu Coșeriu.

Este un model greu de urmat acest enciclopedist al secolului XX, dar, cine știe, din absolvenții (mai ales eminenții) Liceului Teoretic Republican „Ion Creangă” din Bălți va ieși unul (sau mai mulți) pentru a ne proslăvi Moldova iarăși și iarăși. Promoția anului de studii 2020-2021 a demonstrat (și alte promoții) că din acest liceu ies AȘI ai

științei, fiind decorați de Președintele Țării cu Diplome de Onoare.

Noi, cei de la Cenaclul „Sfânta casă de acasă”, de rând cu bibliotecarii acestei biblioteci, vom săpa adânc brazdă în cultura neamului nostru cu puterea cuvântului, astfel contribuind ca toți să cunoaștem, să prețuim originea, etnia, tradițiile, limba și țara.

Basarabia a dat lumii tot ce-a avut mai bun (ca o piatră rară!) – multe nume notorii. Printre ele, se află savantul național și internațional Eugeniu Coșeriu. El este numit Lingvistul nr.1 de pe Planeta Terra. Domnia Sa merită recunoștință și slavă.

IMPRESII DESPRE PATRIARHUL LINGVISTICII MODERNE

Ana GRABAZEI,

profesoară de limba și literatura română,
grad didactic superior, Colegiul Politehnic din Bălți

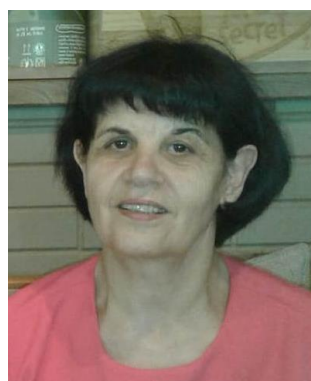
*Motto: „Filosofia este unicul mod de a depăși
condiția de nemuritor și chiar de a o transforma în nemurire”.*

(Seneca „De brevită de vitae”)

Coșeriu al nostru cel de toate zilele și din toate locurile de pe mapamond...

Am această onoare asumată să împărtășesc impresiile pe care le păstrez vii despre Eugeniu Coșeriu.

N-aș fi scris niciodată aceste rânduri dacă n-aș fi trăit revelația descoperirii acestui Om acum mai bine de 20 de ani în venirea lui la locurile copilăriei și adolescenței, de unde a început epopeea escaladării științei. Din mărturiile lui, deloc numeroase, am descoperit un intelectual de mare valoare, cu deprinderea de a munci până la epuizare, simplu dar auster, extrem de corect, cu o ținută de Patriarh, care și-a dedicat viața studiului. A surprins pe toată lumea, care îl asculta cu sufletul la gură, cu obiceiul lui

de a se aprofunda în căutare, adâncit într-o lume doar a lui, absent de la toate din jur.

Ajuns unul din cei mai profunzi lingviști ai secolului XX, a parcurs un drum anevoios, a învins vitregiile vremurilor care l-au aruncat în cele mai îndepărtate locuri de Mihăilenii copilăriei, zguduind sala prin mărturisirile sale atât de vii în suflet. De la Coșeriu am învățat cum să deprinzi o limbă străină din perspectiva coerentă și riguroasă a lingvisticii integrale, convingându-ne că „învățarea unei limbi este o activitate creatoare și, în același timp, un fel de sacrificiu”.

Noi eram atât de copleșiți de forța profesorului, de energia sa inepuizabilă și de discuțiile lui despre limbă atât de captivante, încât nu ne-am dat seama când au zburat cele câteva ore. Nimeni nu îndrăznea să se ridice...

Personalitatea lui Coșeriu cucerește atât prin contribuția sa fundamentală în domeniul lingvisticii generale și al romanisticii, dar și prin interesul său permanent acordat limbii române în context romanic.

Amploarea intereselor sale științifice și profunzimea analizelor justifică pe deplin o reflecție profundă și continuă asupra lingvisticii. Oriunde s-a aflat, a dominat prin dimensiunea sa culturală, prin capacitatea de a crea, formând o generație de discipoli cărora le-a transmis pasiunea sa pentru știința lingvistică.

M-au impresionat ticlurile sale despre moldovenism, făcând următoarea precizare: „Nu sunt contra moldovenismului: în cadrul moldovenismului sunt bălțean, în cadrul bălțenilor sunt mihăilean. Există un moldovenism imoral și există un moldovenism sănătos, care înțelege să afirme cultura moldovenismului în cadrul culturii românești ca normă”.

Nu pot să mă expun cu aprecieri despre teoria lingvisticii coșeriene, nefiind decât un simplu profesor în învățământul preuniversitar, dar l-am ascultat cu interes deosebit pe savantul înzestrat cu harul de a-și promova ideile, expunându-se accesibil, coerent, cu o claritate impunătoare. Omul Coșeriu, copleșit de emoții, ne vorbea despre baștina ce l-a vitregit, decenii la rând, de rude, casă, săteni, colegi de liceu. Mi s-a părut un Om care nu face compromisuri, nu acceptă

oportunismul și duplicitatea, lucid și critic, cu o capacitate rară de asimilare, o memorie rar întâlnită – calități care l-au ajutat să înfrunte mizeriile vieții în favoarea ideii.

Dincolo de aparența severității ca savant și profesor, Coșeriu rămâne un model uman, intelectual, profesional, valabil pentru comunitatea științifică mondială, iar reputația sa în lumea savantă n-a fost egalată de niciun lingvist al lumii. El a ajuns un Model pentru că a pus în practică propriile principii privind moralitatea omului de știință: a avea încredere în semeni, a vedea partea pozitivă a lucrurilor, a nu crede că numai cei care spun ceva nou își închipuie că spun ceva important. Dovadă a modestiei de geniu sunt mulțumirile sale aduse intelectualilor și oamenilor simpli din Basarabia, care au avut puterea și dragostea de limbă și neam, păstrând și apărând aceste valori.

Anvergura științifică a lui Eugeniu Coșeriu, contribuția sa la dezvoltarea gândirii lingvistice pe plan mondial rămân un punct de referință majoră pentru orice intelectual, profesor de română, fiind, prin excelență, un model de intelectual umanist”.

EUGENIU COȘERIU – LINGVISTUL MILENIULUI

Natalia SERJANTU,

bibliotecar, Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți

Eugeniu Coșeriu sau Eugeniu Coseriu, sau Von Eugen Coseriu (precum se vedea el însuși), maestrul de la Tübingen, părintele lingvisticii integrale, filolog, profesor universitar, romanist, prozator ce se situează cu o oră mai devreme în linia literaturii absurdului, autorul unor încercări poetice timide sub semnul lui Blaga, filosof al limbajului, om de știință al „evoluției creative rapide”. Cercetător de excepție cu o înclinație deosebită spre teoretizare și revizuire a punctelor de vedere științifice preexistente asupra limbajului, naturii, structurii și funcționării acestuia, precum și

modalității de prezentare a trăsăturilor sale caracteristice în procesul de predare pe materialul limbilor predominant romanice. Și ...putem continua astfel lista la nesfârșit.

Pornit de la Mihăileni, un sat din nordul Basarabiei, a ajuns mai apoi la Roma, Milano, Padova unde a obținut al doilea doctorat filosofic. La Montevideo a înființat un institut de lingvistică – locul unde a profesat cu adevărat. Urmează o catedră invitată pentru mai multe semestre la Bonn și, în sfârșit, așezarea lui Coșeriu la Tübingen unde și rămâne până la sfârșitul vieții sale în calitate de profesor la Universitatea de la Tübingen, ceea ce a și prezentat un mare noroc pentru lingvistica germană, căci a fost inițiată o schimbare radicală de orientare, care a obținut efecte de durată.

Unul din cei mai importanți lingviști ai secolului al XX-lea. Drumul său a fost pavat doar cu intenții bune, fiind promotorul a tot ce înseamnă limbă, limbaj, lingvistică. Ideile sale din domeniul lingvisticii pot fi considerate, pe drept, inovatoare. Ele se disting prin excentricitatea și dorința de a îmbunătăți știința limbajului. A făcut adevărate descoperiri lingvistice, aruncând concepte tradiționale învechite și creând noi teorii. Marele maestru a rămas un disciplinar al reflectării lingvistice de-a lungul vieții. Nu a abandonat abordarea structurală pe care a reprezentat-o în descrierile sale lingvistice. Prietenul său cel mai bun, Wolf Stempel, analizând lucrările lingvistice coșeriene, a scos în evidență concepția despre limbaj a lui Coșeriu. Premisele de bază ale pragmaticii ulterioare, precum înțelegerea vorbirii ca activitate, modernizarea subiectului lingvistic și accentul pe conceptul de „alteritate” au fost componente ale concepției despre limbaj a lui Coșeriu, limbajul fiind apoi și punctul de plecare pentru ingenioasa determinare teoretică a schimbării limbajului.

A avut la dispoziție mai mult de două decenii pentru a-și clarifica și fundamenta conceptul lingvistic, aducând doctrina sa a câmpurilor semantice și a universalelor lingvistice la perfecțiune. Conceptul lingvistic a lui E. Coșeriu este prezentat ca un sistem dinamic bazat pe ideea principiului creativ al limbajului (întrucât a vorbi înseamnă întotdeauna „a vorbi cu cineva”, cu altcineva). Prin ideea creativității, marele maestru

plasează studiul limbajului în sfera științelor culturale. Ideea lui Coșeriu este că vorbitorul nu doar modifică sau transformă regulile deja generate de cineva, ci și „creează” în mod constant aceste reguli datorită nevoii de a-și exprima gândurile și a nevoii de a fi înțeles de alți vorbitori. Deci principala abordare de cercetare în lingvistică ar trebui să fie o descriere a structurii lingvistice de la conținut la formă, adică de la vorbire la limbaj.

Profeția și măreția lui E. Coșeriu ar putea fi exemplificate și prin apariția unei lucrări așa-zise „eternă”. Această lucrare, „Introducerea în lingvistică”, scrisă încă în 1951, a fost inițial destinată ca un „ghid de uz intern menit inițierii în studiile lingvistice”. Fiind redescoperită după 30 de ani, și-a păstrat în întregime valoarea, fapt singular în epoca noastră, și fiind considerată drept una dintre cele mai bune introduceri de care dispune disciplina lingvistică pe plan internațional. Este și mai valoros faptul că lucrarea dată, realizată în 1951, la Montevideo, de cel ce avea să devină unul dintre cei mai mari lingviști ai secolului nu numai că a rezistat în toată această perioadă, dar și a fost recunoscută mai întâi în 1983 în Mexic, și apoi în 1986, în Spania, când textul inițial al manualului va fi tipărit și prefăcut de către lingviști reputați în ediții de prestigiu, conferindu-i o viață nouă și o circulație de prestigiu în lumea academică și științifică. Astfel, omenirea câștigând unul dintre cele mai bune texte de inițiere în domeniul lingvisticii, recomandat prin simplitatea tratării și limpezimea expunerii, cât și accesul spre fundamentele teoriei lingvistice în general propus de gigantul de la Tübingen. Este reeditată ca mărturie a valabilității doctrinei lingvistice expuse de Eugeniu Coșeriu în tinerețea sa deja matură de atunci. Interesant este faptul că, deși concepută ca manual pentru începători, nu este deloc așa. Reprezentând o operă complexă, este totuși una simplă, aproape fără dificultăți, stimulantă, orientativă. Este o operă originală în care fundamentele științei sunt expuse cu o claritate de invidiat, conținând rădăcinile cele mai simple ale gândirii științifice ale unui mare lingvist, ale unei mari școli: funcționalismul realist.

A devenit profetică afirmația că lingvistica mileniului nostru se va dezvolta sub semnul geniului coșerian, dar noi ne dăm bine seama că un mileniu se poate dovedi a fi insuficient pentru receptarea și valorificarea temeinică a operei coșeriene, precum și pentru evaluarea deplină a impactului ei benefic asupra științei limbii.

Referințe bibliografice:

1. CIMPOI, Mihai. Istoria literaturii române din Basarabia. București: Ed. „Litera Internațional”, 2003. ISBN 9975-74-648-9
2. COȘERIU, Eugen. Universul din scoică: [interviuri] / Eugeniu Coșeriu; interviuri realizate de Gheorghe Popa, Maria Șleahtițchi și Nicolae Leahu. Chișinău: Ed. „Știința”, 2004.
3. Eugeniu Coșeriu – date biografice [on-line] [citată 15 septembrie 2021]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Eugen_Coșeriu
4. Eugeniu Coșeriu – date biografice [on-line] [citată 25 septembrie 2021]. Disponibil: https://www.wikiwand.com/ro/Eugen_Coșeriu
5. Eugeniu Coșeriu „Introducere în lingvistică” [on-line] [citată 27 septembrie 2021]. Disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/31939866/Eugeniu-Coseriu-Introducere-in-Lingvistica>
6. Determinare și cadru: după 60 de ani [on-line] [citată 27 septembrie 2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/68_90_Determinare%20si%20cadru_dupa%2060%20de%20ani.pdf
7. Основные инновационные принципы в научном наследии двух выдающихся языковедов: В. Н. Мигирин и Э. Косериу [on-line] [citată 1 octombrie 2021]. Disponibil: http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/2994/1/berejan_osnovnie_inovat_Conf_mighirin_2006_.pd

EUGENIU COȘERIU – ÎNVEȘNICIRE PRIN VOCAȚIE

Adriana GROSU,

studentă, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Eugeniu Coșeriu este o somitate mondială în domeniul lingvisticii. Numele marelui lingvist mi-a fost cunoscut, probabil, încă în gimnaziu, datorită bibliotecii din Bălți care îi poartă numele. L-am cunoscut însă mai îndeaproape opera abia în primul an de studii la Facultatea de Litere. Nu îmi imaginez ca orele de lingvistică să se fi promovat fără ca profesorul să pomenească, cel puțin de

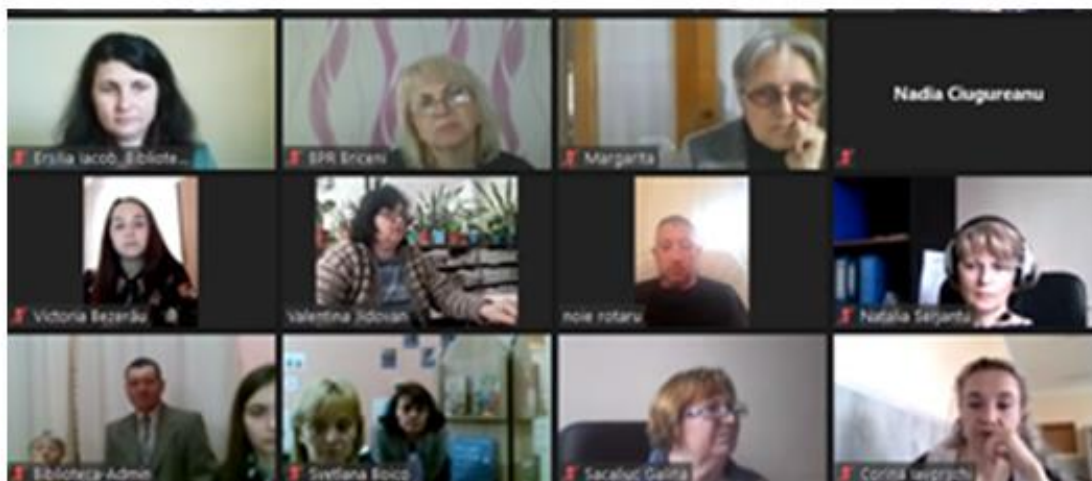
câteva ori, numele marelui lingvist. Și mai mare mi-a fost uimirea, dar și mândria, când l-am auzit rostit de profesorul meu de la facultatea din Spania. Atât de prețioase sunt raționamentele lui Eugeniu Coșeriu, încât numele său a devenit una dintre primele asocieri care ne vin în minte atunci, când auzim despre lingvistică. Coșeriu a rămas în conștiința mondială drept un gigant al lingvisticii, unul dintre cei mai importanți lingviști ai secolului al XX-lea. E remarcabil faptul că el a avut marele curaj să sfideze limitele impuse de imperativele timpului și, cu un devotament de invidiat față de vocația sa, să își înceapă cariera de lingvist în America de Sud, unde a deschis prima școală de lingvistică. Avem multe de învățat de la marele lingvist, dar, dintre toate, dragostea pentru limba maternă este, poate, cea mai importantă valoare pe care Eugeniu Coșeriu ne-o lasă ca moștenire. Manifestându-și spiritul patriot, el s-a pronunțat nu o singură dată referitor la glotonimul de limbă moldovenească și a afirmat că „a promova sub orice formă o limbă moldovenească, deosebită de limba română este, din punct de vedere strict lingvistic, ori o greșeală naivă, ori o fraudă științifică. Din punct de vedere istoric și practic este o absurditate, o utopie și din punct de vedere politic e o anulare a identității etnice și culturale a unui popor și deci un act de genocid etnico-cultural”. Acest raționament este, poate, unul dintre cele mai grăitoare dintre toate câte au fost invocate până în prezent și, cu siguranță, merită atenția opozanților ideii de unitate lingvistică. Anume Coșeriu este cel care ne vorbește despre un „pericol” în care se află numele limbii noastre, or, acesta era un subiect dureros pentru marele lingvist, precum și pentru orice alt patriot român din Basarabia. Tot el este cel care afirmă că numele limbii române nici nu ar putea fi pus sub semnul întrebării, atât timp cât alternativa este una cu totul absurdă. Cu toate că și-a petrecut o mare parte a vieții departe de patrie, a ținut cu tot dinadinsul la meleagul natal și a împărtășit dorul nostru românesc, lucru vizibil în scrierile sale. Eugeniu Coșeriu a reușit, în mod firesc, să cocheteze cu literatura în tinerețe, ceea ce a prevestit nașterea ideilor sale luminate în domeniul lingvisticii, or, pentru a cerceta limba, era necesar să o simți în tot sensul cuvântului. Astfel,

au văzut lumina zilei poemele sale, printre care și „Sângele nostru”: „Din sângele nostru / s-au hrănit câteva popoare. / Din sângele nostru / s-au născut / poeți și cărturari ruși. / Mai ruși decât rușii / Din sângele nostru / s-au născut / voievozi și regi maghiari, / hatmani de cazaci, / fruntași albanezi, / fruntași sârbi, / fruntași chirgizi. / Din sângele nostru / s-au născut / cârmuitori, / eroi și vlădici greci. / Mai greci decât grecii. / Dar să nu vă temeți! / Nu! Nu vă cerem să ni-l dați înapoi / - sângele / pe care vi l-am dăruit / la nord și la sud de Dunăre! / Vă rugăm numai să nu ni-l cereți / și pe cel / pe care îl mai avem. / Lăsați-ne și nouă măcar câteva picături / ca să ne putem înfățișa cu ele / ca noi înșine / la judecata de apoi”.

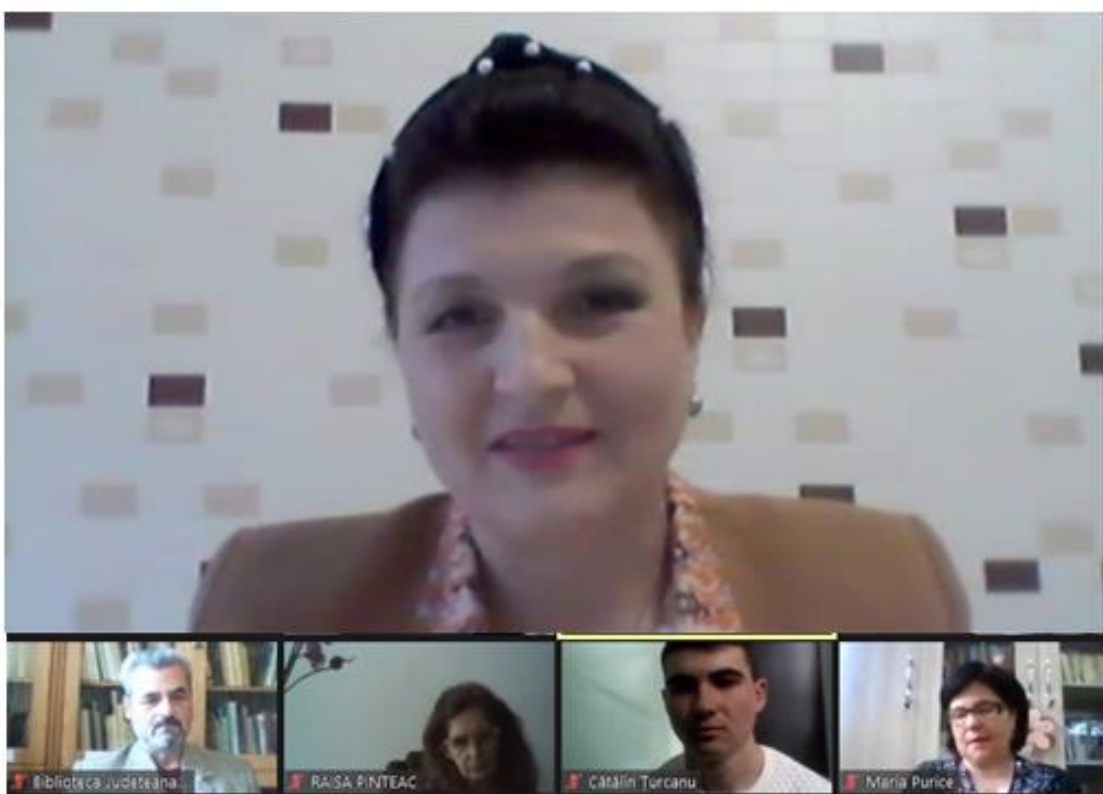
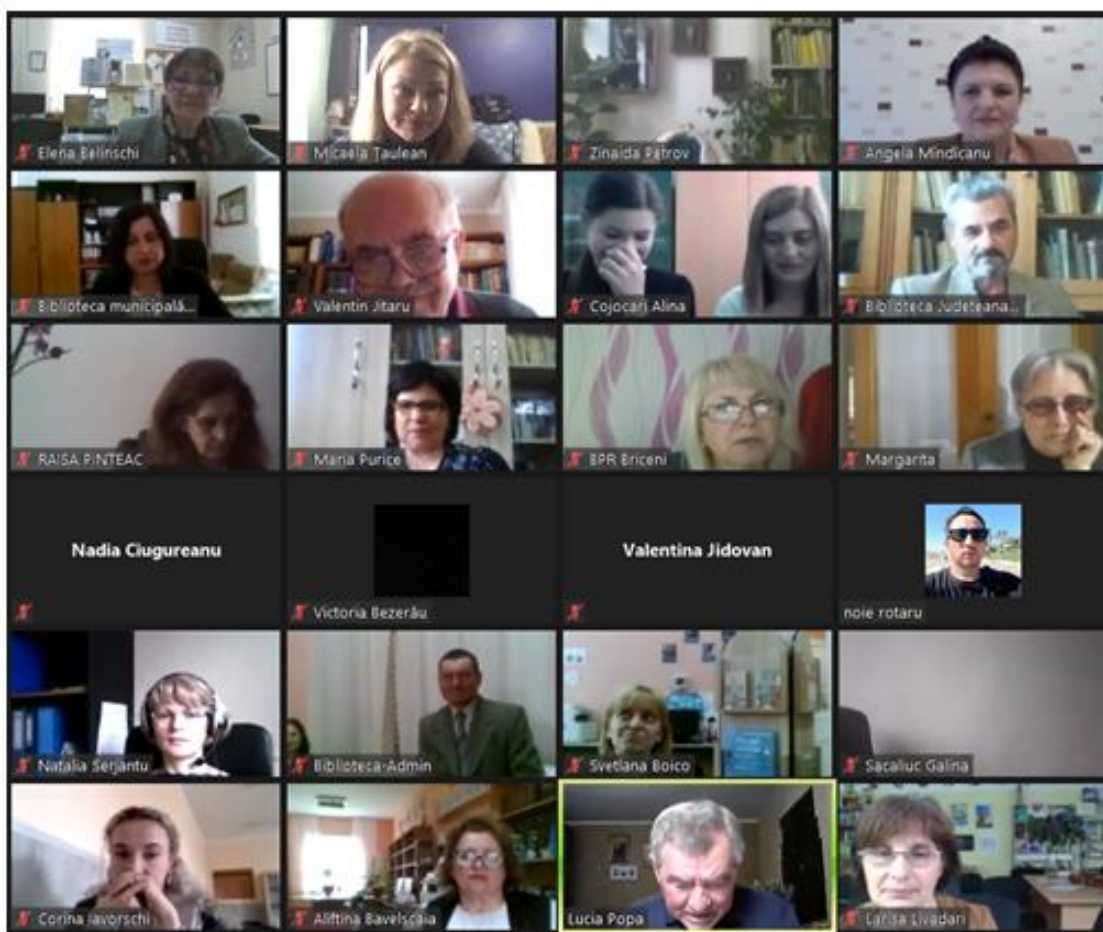
Nu poate fi ignorată durerea neamului nostru atât de prezentă în fiecare vers, de aici vine și înțelegerea că Eugeniu Coșeriu-patriotul a trăit-o până în măduva oaselor. Indubitabil, sufletul savantului a fost îngemănat cu durerea noastră națională. Să fii măreț și modest, să fii departe și mereu cu sufletul aici, să dăruiești și să îmbogățești prin cele dăruite – despre asta ne învață Coșeriu prin exemplul său.

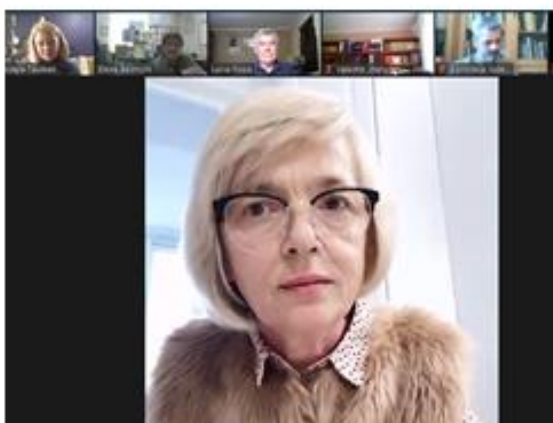
CONFERINȚA „EUGENIU COȘERIU, PE DRUM DE ȚARĂ ȘI STUDII BĂLȚENE, GENIAL LINGVIST PE PLAN INTERNAȚIONAL”. FILE DE ALBUM

Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere

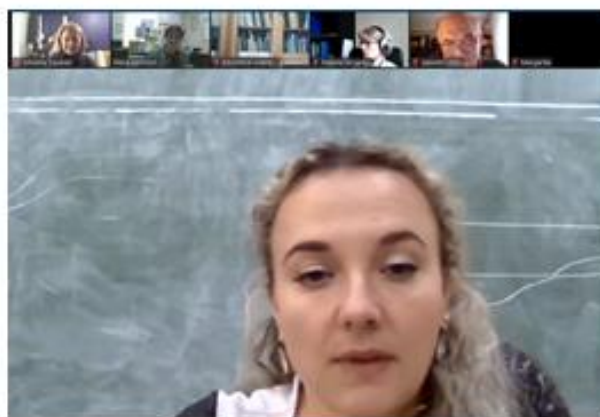
Biblioteca Municipală „Eugeniu Coșeriu” Bălți

Stempel besuchte von 1949 bis 1949 das **Abendgymnasium London**. Er studierte **Romanische Philologie und Latein** an den **Universitäten Marburg (1949-1950), Siegen (1951), Sorbonne (1951-1952) und Heidelberg (1952-1954)**. Dort wurde er 1954 promoviert mit der **Dissertation „Die romanischen Oberbambenzwischenstufen. Etymologische Untersuchung über 4 Karten (siehe im Druck anstehend)“**. Er ging mit seinem Lehrer **Hans Mohr** an die **Deutsche Volkskunde-Laboratorium Bonn** und war dort sein Assistent bis 1962 (ab 1958 hauptberuflich). Er habilitierte sich 1962 mit der Schrift **Untersuchungen zur Satzverknüpfung im Althochdeutschen (Wörterbuch, Braunschweig 1964)** und wurde 1963 (nach Ablehnung eines Rufes an die **Justus-Liebig-Universität Gießen**) **Ordinarius für Romanische Philologie an der Universität Bonn**.

Von 1967 bis 1977 lehrte er an der **Universität Konstanz**, von 1973 bis 1981 (nach Ablehnung eines Rufes an die **Georg-August-Universität Göttingen**) an der **Universität Hamburg** und von 1981 bis zu seiner Emeritierung 1994 (als Nachfolger von **Dieter Sauer**) an der **Ludwig-Maximilians-Universität München**. Viel Sinnen spendete er das Privileg eines großen Winterbachs des mittelalterlichen **Okzitanisches (OCC)**, das er bis 2012 leitete (Nachfolgerin: **Ulrich Schab**). Stempel gehörte zur interdisziplinären Forschungsgruppe **Diachron und Diachronisch**.

Stempel war von 1982 bis 1984 Mitglied des Senats der **Deutschen Forschungsgemeinschaft**. Er ist seit 1984 Ordentliches Mitglied der **Deutschen Akademie der Wissenschaften** und seit 1986 der **Badenischen Akademie**. Er ist Träger der **Werner Heisenberg-Medaille der Akademie der Wissenschaften (2009)** und **Elisenkreuz der Universität zu Köln (2002)**.

Eugeniu Coșeriu – 100 de ani de la naștere

Reviews

B. Hasselrot, Etude sur la formation diminutive dans les langues romanes. Uppsala 1957. Rom. Jahrbuch 9 (1958), 228-230

R. Rügge, Zur Wortgeographie der italienischen Umgangssprache. Köln 1956. Rom. Forsch. 71 (1959), 211-214

E. Spalinger, Absterben von 'jacere' im Galloromanischen. Bern 1955. Rom. Forsch. 71 (1959), 200-202

J. Klare, Entstehung und Entwicklung der konzessiven Konjunktionen im Französischen. Berlin 1958. Rom. Forsch. 71 (1959), 202-208

P. Imbs, Les propositions temporelles en ancien français. Strasbourg 1956. Rom. Jahrbuch 10 (1959), 215-219

Mănumin și noi Dum-istră pentru munca depuși Hristos a Inuit.

FELICITĂRI! Străni colog-
stii!

Mu'min din suflet pentru acest eveniment remarcabil, pentru organizare. Orai Elena.

Mu'min din suflet pentru acest eveniment remarcabil, pentru organizare. Orai Elena.

Am primit plăcere enormă, de la atmosfera conferinței. Vă mulțumim mult pentru mesajele Duminicivăstre, grație conferinței ne-am îmbogățit spiritele cu un pr de informații noi, interesante despre Eugeniu Coșeriu și opera Dumnealui. Vă mulțumim din suflet pentru emoțiile deosebite. Biblioteca ortodoxă „Emil Lotescu” Oosla.

E

Victor Taulian iPhone - Angela Valentina Jidovan